

İZMİR'İM
Erdoğan Gönenc

İZMİR'İM
Erdoğan Gönenc

Birinci Baskı, Haziran 2007, İzmir

www.erdincgonenc.com

ISBN 978-975-01734-0-0

Egetan Basın Yayın Ltd. Şti.
1984 Sok. No. 15 K.2
Alsancak/İzmir
Tel: 0232 421 08 96

Kapak Tasarım: A. Tansel Özalp

Baskı:
Uşşak Matbaacılık Ltd. Şti
1464 Sokak No: 55/A Alsancak/İzmir
Tel: 0232 464 99 67

Cilt:
Kardeşler Ciltevi
0232 435 78 18

© Copyright 2007
Bu kitabın yayın hakları Sevinç Ayla Gönenc'e aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü, alıntı amacı dışında
hiçbir biçimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde
etmek üzere saklanamaz.

İsteme Adresi:

Sevinç Ayla Gönenc
56. Sokak No: 63/3
Güzelyalı/İZMİR

İZMİR'İM

Erdinç Gönenc

İÇİNDEKİLER

Çocukluğumun Alsancak'ı	9
Çocukluğumun Karşıyaka'sı	13
Körfeze Ağıt	17
Levanten Madam	19
Eski Havacılar	21
Kalburabastı	23
Zeytin Ağacı	25
Karşıyaka'da Sabah Gevreği	27
Oyak Sitesi	29
Bir Zamanlar Diyarbakır	31
Sultaniye	34
Ve Sonra Margarin Geldi	37
Batı Tipi Sosyal Demokrasi mi?	39
Bahar	43
Pamuğa Merhaba	45
Reji	48
Ni'fe Yenilen Napolyon	50
Dedem	52

Yeşili ve Maviyi Anımsamak	54
Körfez Vapurları	57
Alsancak Garı	59
Demokrasi ve SHP	62
Benim Bahçelerim	64
Çipura	66
Güzelyalı Pazarı	68
Bir Kilo Peynir	70
Yeni Bir Bahar	72
Yüz Para	74
Enflasyona Karşı Çareler	76
Karadenizli Trolcüler	80
Kalkınma Sürecinde Tarımın Yeri	85
Sosyalist Ekonomiler ve Hizmet Sektörü	93
Tarım Satış Kooperatifleri	97
İzmir'im	101
Memur Olmak	104
Tüpler Patlamasın	107
Evet, Fabrikalar Kurulsun Ama Nereye?	111
Batıl'dan Emsal Olmaz	115
Satılan Mal Geri Alınır	118
Türk Devletçiliği ve Özelleştirme	121
Elli Beş Yaşında Olmak	124

Erdinç Gönenc
(1941-1998)

Erdiñ Gönenc'in Yaşam Öyküsü

17 Ocak 1941 tarihinde İzmir' de doğan Erdiñ Gönenc 1947-1952 yıllarında İlkokulu İstanbul Parmakkapı, 1952-1955 yıllarında ortaokulu İzmir Karşıyaka, 1955-1958 yıllarında liseyi Diyarbakır Ziya Gökalp lisesinde tamamladı. 1958-1962 yıllarında Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye İktisat Bölümünü bitiren Gönenc, 30.11.1962 yılında Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatı Hazine ve Kambiyo Kontrolörü olarak görev aldı.

1971 yılı Eylül ayında Jandarma Genel Komutanlığında sürdürdüğü vatani görevini tamamlayan Gönenc 1972 Mayıs ayında Maliye Bakanlığı tarafından Londra' da geçici olarak görevlendirildi.

Gönenc 1973-1974 yıllarında Hazine Genel Müdürlüğü Yabancı Sermaye Şube Müdürü görevinde bulundu. Daha sonra Bakanlık Kambiyo Müdürlüğüne atandı.

1974 yılında Karadeniz Bakır İşletmelerinde Genel Müdür yardımcılığı, 1975 yılında Ankara Belediyesi Özlük İşleri Müdürlüğü, 1977 yılında Merkez Bankası Ekonomik Araştırma uzmanlığı, 1978 yılında İzmir, İncir, Üzümlü, Pamuk ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Genel Müdürlüğü görevlerini yaptı. 1981 yılında Köy Koop Muğla Birliğinde müdür olarak, 1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu' nda öğretim görevlisi olarak çalıştı.

1980' de askeri yönetim tarafından 1402 sayılı yasaya dayanılarak işine son verildi. Sıkı yönetim kararını 1988 yılında Danıştay' da iptal ettirdi.

1987 yılında SHP' den milletvekili aday adayı oldu. 1989' da İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı aday adayı oldu.

1992 yılında İzmir Sanayi ve Ticaret İl Müdürü olarak atandı.

4.4.1998 yılında İzmir İl Müdürü iken kalp krizi nedeni ile 57 yaşında vefat etti.

Çocukluğumun Alsancak'ı

Alsancak'ta doğmuşum. Yürümeyi ve konuşmayı Alsancak'ta öğrendim. Yüzmeyi, balık tutmayı öğrendiğim yer de orasıdır.

1940'lı yıllarda, özellikle Fransız Hastanesi ve Kahramanlar yöresinde, İzmir'in kurtuluş gününden kalma pek çok yangın yeri vardı. Hazine bulacağımız umuduyla kazılar yapar, bazen gerçekten de kristal avize parçaları da bulurduk.

Buğday silosundaki büyük yangını ve bazı tütün depolarının yanışını seyrettim.

Bu yüzden olsa gerek, Alsancak bugün bile bende yangın çağrışımı yapıyor.

Benim çocukluğumda Alsancak sokakları, evlerin içi, hep tütün kokardı. Akşamüstleri, tütün depolarının arasında pazar kurulurdu. Başları yemenili, tütün kokan kızlar, kadınlar alış-veriş yapardı.

Sanırım mahallemizdeki radyo sayısı iki-üçten fazla değildi. Zeki Müren'in ilk radyo programını komşumuzun radyosundan dinlediğimizi anımsıyorum.

O günlerde, sobalı ev gördüğümü sanmıyorum. Hava kararmaya başladı mı, sokaklarda mangallar yakılmaya başladılar. Mangal kömürünün çıtırdayarak yanışı ve havada kıvılcımların, ateş böcekleri gibi uçuşması dün gibi gözümün önünde...

İşlemeli, antika konsolun üstündeki gaz lambası ışığında, Hazreti Ali Cenkleri'ni okur, mangalın külüne gömdüğüm patatesin pişmesini beklerdim.

Erdinç Gönenc, arkadaşı Arman ve kardeşi Çetin'le. (1950-51) Karşıyaka

Yaz gecelerinde, mahallemizin belalı Çingene Ali'nin uydurduğu Cingöz Recai hikelerini dinler, ardından yalınayak koşturmaca veya saklambaç oynardık. Bütün sokaklar parke taşıyla kaplıydı ve yağmurda ortalığı sel götürmezdi.

Oynadığımız her oyunun bir mevsimi vardı. Hangi oyunun mevsimi ise ancak o oyun oynanırdı. Çelik-çomak mevsimi, bilye mevsimi, gazoz kapağı ve sigara kapağı mevsimi...

Şimdi İzmir'in sokaklarında çelik-çomak oynandığını, gazoz kapağı oynandığını hiç görmüyorum. Güzelim çocuk oyunları da tıpkı erik ağaçları, akasyalar gibi, İzmir'in sokaklarını terketti gitti.

Şimdi Körfez'in en ölü yeri Melez çayı ağzı...

Çocukluğumda Melez ağzındaki sazların arasında oynar, denizin dibindeki balıkları izlerdik.

Yüzmeyi, Alsancak limanı ile Melez çayı arasındaki sahilde öğrendim. Oraya bir de isim takmıştık: Küçük Deniz!..

Küçük Deniz'in suları masmavi, dibindeki kum pırlıl pırlıdı. Yunus balıkları bazen yakınımıza kadar sokulurdu.

Altay Lokali civarında balık avlardık. El kadar lidakiler, ondan biraz küçük isparozlar akın akın gelirdi...

Palmiye yapraklarını ip gibi yırtar, on-onbeş isparoz ve lidakiyi solungaçlarından bu ipe taktuktan sonra sallaya sallaya eve götürürdük.

Alsancak Karakolu karşısındaki tenis kortundan futbol arkadaşım "Balıkçı Osman'ın" babası bizi sandalına aldı mı, avımız hem daha iri, hem de bereketli olurdu...

Düşünüyorum da, bir insan ömründen daha kısa bir sürede, güzel İzmir'i nasıl bu hale getirdik, koca bir Körfez'i nasıl öldürdük, inanmıyorum.

Cumhuriyet, 9 Aralık 1989;

Gazete Ege, 5 Mayıs 1997

Çocukluğumun Karşıyaka'sı

İlkokul birinci sınıfı Karşıyaka'da Türk Birliği İlkokulu'nda, ortaokulun tamamını Karşıyaka Ortakoulu'nda okudum. O yıllar, hayatımın en güzel dönemlerinden biridir. Gece-leri uyku tutmadığında güzel şeyler düşlemek istersem, o gün-leri anımsarım.

Yer yüzünde Karşıyaka'dan güzel bir kent olamayacağını sanırdım. Babam, Diyarbakır'a atandığında Karşıyaka'dan ayrılmaktan duyduğum üzüntüyü, bugün bile unutamadım.

Yanlış anımsamıyorsam tüm kordonda tek bir apartman vardı. Bugün anıtın bulunduğu noktada, ama deniz doldurulmadığı için çok daha içeride "Benzinci İbrahim"ın istasyonu- nun bulunduğu yerden itibaren Alaybey tarafında evler yine bitişik nizam yapılmıştı ama çok üç katlıydılar. Arka tarafla- rında ise erik ağaçlarının, kayısı ağaçlarının bulunduğu güze- lim bahçeler vardı.

Rüzgarlı havalarda dalgalar evlerin kapılarına kadar vurur- du.

Sahilin diğer kesiminde ise, İskele'nin karşısındaki ufak bölüm hariç, Bostanlı'nın sonuna kadar, evler-köşkler hep bahçe içindeydi.

Alsancak'tan vapurla gelirken, o bahçelerdeki palmye ve hurma ağaçlarını, ağır ağır dönen yel değirmenleri seyretme- ye bayılırdım.

İskelenin her iki tarafından denizin dibi, tamamen incecik bir kumla kaplıydı.

23 Nisan'da veya en geç 1 Mayıs'ta deniz mevsimini oradan denize girerek açardık.

Deniz öylesine temiz ve beraktı ki; balık yemi olarak kullandığımız sülünezlerin yuvalarını rahatlıkla görebilir ve parmağımızı kuma daldırdığımız gibi sülünezi çeker alırdık...

Susadık mı; susuzluğumuzu iskele önündeki çeşmeden kana kana Yamanlar suyu içerek giderirdik. Çeşme'nin önünde, karşı tarafta oturan subayların emirlerleri, ellerinde testilerle kuyruk oluştururdu.

Sahil boyunca kayıklar, narin yapılı şarpiler demirliydi.

Özellikle İskele-Bostanlı arasında, denize girmek veya tekneye binmek için yapılmış küçük iskeleler vardı. Bunların her birine kendimizce isimler takmıştık; küçük deniz, beyaz deniz gibi...

Yüzmek için bunlardan hergün bir başkasına gider ve sanki her birinde farklı özellikler bulurduk.

Sahil boyunca genç kızlar, kadınlar mayoları ile çekinmeden denize girer, kıyıda sere serpe güneşlenirlerdi.

Yaz boyunca bütün gün mayo ile gezer, denize girer girer çıkardık.

Acıttık mıydı da bir somun sıcak ekmeği, nar gibi kırmızı kocaman bir domatesle ve bir parça tulum peyniri ile yerdik.

Sabahları balıkçılar, yayvan sepetlerinde üzerine ıslak çuval parçaları örttükleri kocaman çipuraları satarlardı.

Onlarla aynı saatlerde sokak satıcıları, "buz gibi bardacık" diye bağırarak dolaşırlardı.

İç sokaklardaki evlerin çoğu bahçe içindeydi. Kendi bahçe-

lerinde üç-dört çeşit erik bulunan çocuklar bile, erik hırsızlığı yapmaya bayılırdı.

Sıcak öğle saatlerinde sokaklar bomboş olur, kumru sesinden başka ses duyulmazdı. Yusufçuk, yusuf, yusufçuk...

Bazı geceler düşümde, o eski Karşıyaka yaşıyor. Çarşı içinde “Karakulak”ın dükkanına giderek, günlüğü yirmibeş kuruşa “Pardayanlar”ın altıncı cildini kiraliyorum.

*Cumhuriyet, 14 Aralık 1989;
Gazete Ege, 19 Mayıs 1997*

Körfeze Ağıt

1940'lı, 1950'li yıllarda, Körfez'in suları masmaviydi. Vapurla Alsancak'tan Karşıyaka'ya giderken, üstümüzde martılar cıgılık cıgılığa uçuşur, yunus balıkları bizimle yarışa girişirdi. Çipura avlamak için en uygun bölge tersane civarıydı. Babam bazı geceler, oltalarını ve çipuraların en sevdiği yem olan mamunları alıp, oralara balığa gider, ertesi sabah, her biri birer kilo civarında üç-dört çipura ile dönerdi. İzmir'in denizi gerçekten kız, kızları da gerçekten deniz kokardı. Çünkü; Güzelyalı'dan Bostanlı'ya kadar bütün sahilde, cıvıl cıvıl kızlar, yaz boyunca denize girer, geceleri de henüz kurumamış saçları ile kordonda gezinirlerdi. Artık İzmir'in denizi kız değil, deniz bile kokmuyor. Vahşi kapitalizm, kendi gelişmesi uğruna, atıklarını düşüncesizce boşaltarak öldürdü onu... Eskiden ara sokaklarda yaşayan insanlar, yaz gecelerinde sandalyelerini kapı önüne çıkartır ve sokaklarda otururdu. Biz çocuklar, birdirbir ya da saklambaç oynarken, büyükler kendi aralarında sohbet daldı. Gerçekten deniz kokan, kız kokan imbat rüzgarı; ara sokaklarda dolaşır, insanların saçlarını okşardı. Açık hava sinemasında Avare filmini seyrederken,

burnumuza yosun kokusu geliverirdi... Şimdi artık, imbat rüzgarı sokak aralarında dolaşamıyor... Şimdi artık, İzmir'in sokakları deniz kokmuyor, yosun kokmuyor... Çünkü bütün sahili boydan boya apartman duvarı ile ördük. O güzelim sakız biçimi evleri yıktık. Karşıyaka'nın palmyelerle, hurma ağaçları ile örülü bahçelerini yok ettik. Onların yerlerinde şimdi Çin Seddinden farksız bir apartman duvarı yükseliyor. Birkaç bin arsa sahibinin çıkarına, İzmir'in sokaklarını imbat rüzgarından, deniz kokusundan yoksun bıraktık... Zavallı imbat ne yapabilir ki?.. Sokakları dolaşmak için, ne kadar çabalarsa çabalasın, beton duvarlara çarpıp çarpıp geri dönüyor...

*Cumhuriyet, 17 Aralık 1989;
Gazete Ege, 28 Nisan 1997*

Levanten Madam

Eski İzmir'i düşleyince, şimdi sayıları çok azalmış olan Yahudileri, Rumları ve Levanten'leri anımsamamak olmaz.

Pasaport İskelesi'nde, Yahudiler'in gemiler dolusu İsrail'e göç edişlerini seyretmiştim.

Arada bir kiliseleri, havraları taşıdığımız, çok korkak oldukları yanlış inancıyla kendimizden iri Yahudi çocuklarına sataştığımız da olurdu, ama onları yine de severdik.

Sokaklarda Rumca şarkılar duyulur, Rum meyhanelerinde oniki çeşit meze ile rakı içilirdi...

Türkiye'nin Batı'ya açılan penceresi "Gavur İzmir"ın süsüydüler.

Özlüyorum onları, özellikle çoktan ölmüş özel birini; Levanten Madam'ı!..

1964 yılında, Maliye Bakanlığı'nın görevlisi olarak İzmir'e turneye gelmiştim. Evim o zamanlar İstanbul'daydı.

Benden önce İzmir'e gelmiş daha kıdemli arkadaşlarımla önerisi ile Karşıyaka'da bir pansiyona yerleştim. Evinin bir odasını kendisi kullanıp diğerini pansiyon olarak kiralayan yaşlı bir Levanten Madam'ın yanına...

Madam'ın en büyük tutkusu bezik oynamaktı.

Bu yüzden bezik bilmeyeni evine kiracı almazdı. Kendimi tanıttığım sırada bana da ilk sorduğu, bezik oynamayı bilip bilmediğim olmuştu.

Her cumartesi öğleden sonra eve bezik oynamak için kimi Türk, kimi Levanten veya Rum, yaşlı kadınlar gelirdi. Madam'ın kiracısı, bu oyunlara katılmak zorundaydı. Madam'ın pişirdiği nefis boğaçları, kekleri yiyerek o yaşlı kadınlarla saatlerce bezik oynardım.

Eve erken geldiğim akşamlar Madam, elinde kağıtlar-mar-közler, hemen karşıma dikilirdi.

Eğer üç-dört gün oynamamışsak, gece açık hava sinema-sından döndüğünde, bezik oynamak için beni uyandırdığı bile olurdu...

Yazlık sinemaya bazen birlikte giderdik.

Yolda haşlanmış mısır alır, sinemada gazoz içerdik.

Sabahları bana kahvaltı hazırlardı. Gevreği enine keser, üstüne tereyağ sürdükten sonra, kendi yaptığı kuru üzüm reçel-lerini tek tek ve büyük özenler sıralardı.

Evden çıkarken bıraktığım kirli çamaşırlarımı akşamları yıkanmış ve ütülenmiş olarak yatağımın üstünde bulurdum.

Değişik zamanlarda üç kez Madam'ın kiracısı oldum.

Adını hiç sormadım. Sadece Madam derdim...

Daha sonra öldüğünü duydum. Çok üzüldüm...

Ama İzmir'in Levantenlerini ve de özellikle Madam'ı hiç unutamadım.

*Cumhuriyet, 23 Aralık 1989;
Gazete Ege, 23 Haziran 1997*

Eski Havacılar

Babam hava astsubayı idi. Türkiye'nin en önemli hava üslerinden biri olan Gaziemir'de görevliydi. Gaziemir'e yakınlığı ve ucuzluğu nedeniyle bir süre Seydiköy'de oturduk. İlk kardeşim de orada doğdu. Çok küçük olduğum için o günlerden fazla birşey anımsamıyorum. Ancak Seydiköy gerçek bir köydü.

Daha sonra yeniden Alsancak'a taşındık.

O günlerde Alsancak'ta pek çok havacı otururdu. Çünkü trenle gidip-dönmek kolaydı...

Babam, akşamları tayın ekmeği ile dönerdi. Ekmeğin karne ile satıldığı bir dönemde, o esmer, ama kocaman tayın ekmeği çok önemliydi ve asker olmanın en önemli bir ayrıcalığı idi.

Sanırım genç kızlar; mavi üniformanın çekiciliği kadar, tayın ekmeği nedeniyle de havacılarla evlenmek isterdi.

Annem, aynı sıralarda kendisini bir de yargıcın istemesine karşın babamı seçmiş...

Nişanlı oldukları sırada bir gün, babamın uçağı "kabotaj" olmuş. Yani kalkış sırasında ters dönmüş ve yanmaya başlamış. Açılan küçücük bir delikten zayıf olduğu için, önce babam çıkmış ve arkadaşlarını da kurtarmış. Öldükleri sanısıyla ambulans yerine, cenaze arabası göndermişler. Babam ve iki arkadaşı hastaneye cenaze arabası ile gitmişler.

“Kabotaj olmak” deyimini, siviller pek bilmez. Ama havacı ailelerinde bilmeyen yoktu.

Çünkü o günlerde uçaklarımız sıkça kabotaj olur veya havada arızalanıp düşerdi...

Sokakta oynadığımız sırada; bir grup subay belirirdi. Hüzünlü bir biçimde ağır ağır yürürlerdi...

Hangi kapıyı çalmışlarsa, birazdan o kapının ardından çığlıklar ve hıçkırıklar yükselirdi.

Evin babasının ya da gencecik teğmen oğlunun, şehit düştüğü haberi böyle verilirdi...

Ertesi gün, bayrağa sarılı tabut evin önüne getirilirdi.

Evi doldurmuş olan havacı eşleri, anneleri çığlık çığlığa ağlar, ölenin yakınları tabutun üstüne kapanır, kalkmak istemezlerdi...

Biz çocukların bile, içinden; günlerce oyun oynamak gelmezdi. Şehit çocuklarına karşı, her zaman biraz çekingen ve saygılı davranır, onları incitmekten korkardık.

Atatürk’ün “İstikbal Göklerdedir” özdeyişinin gereğini yapmak için, kanat çırpın ve yaralı bir kuş gibi yere çakılan hava şehitlerini saygıyla anmamak hiç olur mu?..

*Cumhuriyet, 1 Ocak 1990;
Gazete Ege, 9 Haziran 1997*

Kalburabastı

Sevgiyi, anneannemden öğrenmiş olmalıyım. Ölürken son sözü “Erdincimi dövmeysin” olmuş. Yaşantımın ilk sekiz yılının üç-dört yılını onunla, Alsancak’ta onun evinde geçirdim. Anımsıyorum, bir gün Soğukkuyu’ya babamın evine gitmiştik, uyumuş kalmışım. Anneannem son vapuru kaçırmamak için beni bırakıp kalkmış. Nasıl olduysa fark ettim. Öylesine ağlamışım ki, sokaktan duymuş. Dönüp geldi. Bombos Bayraklı vapurunda dizinde uyudum.

Öldüğünde o kadar üzuldüm ki, teyzem beni bir yıl için alıp İstanbul’a götürmek gereğini duydu...

Kırmızı boyalı, üç tekerlekli tahta bisikletimi anneannem almıştı.

Tepecik pazarına birlikte giderdik... Ne istesem alırdı. Ben en çok kayısı pestili, vişne kurusu, çökelek peyniri isterdim...

Çökelek peynirini, çingen pilavı yaptırmak için isterdim. Sık sık da yaptırırdım.

Çingen pilavının yapılışını bilmeyenler için anlatayım. Çökeleğin içine domates, taze biber soğan ve maydanoz ince ince doğranır. Üsüne bol zeytinyağı ve toz kırmızı biber konur... Çingen pilavı hazırdır.

Anneannem, salatada çorbada limon kullanmazdı. Koruk mevsiminde, bolca koruk suyu sıkılmış olurdu; onu kullanırdık yıl boyu...

Domatesin ucuzladığı mevsimde hem domates, hem de acı biber salçası hazırlar, ayrıca bolca tarhana da yapardı. Makarnayı da çarşıdan almazdık. Anneannem erişte keserdi...

Arka odadaki sedirin altı, mis gibi kış kavunu kokardı.

Bin dokuzyüz kırklı yıllar, İzmir'in yaman kışlar yaşadığı yıllardı. Oldukça sık kar tuttuğu bile olmuştu. Eğer kar tutmuşsa bir tasın içine doldurur, üstüne anneannemin kendi eliyle kaynatmış olduğu pekmezden bolca dökerek, kar helvası hazırlar ve kaşık kaşık yerdik.

Anneannemin hazırladığı bütün yiyecekler güzeldi. Ama içlerinden birinin, benim için çok özel önemi vardı: Kalburabastı...

Ne çok sert olurdu, ne de çok yumuşak. Ne iyi pişmemiş, ne de yanmış... Şurubu içine kadar emerdi. Şurubun tadı ve kıvamı da hiç değişmezdi.

Kalburabastı yapmaya kalkıştı mıydı, yanına oturur, baştan sona izlerdim...

Sonradan da çok kalburabastı yedim. Ama hiçbirisinde anneannemin kalburabastılarının tadını bulamadım. Bir keresinde, evin avlusunda, hem şurubun kaynamasını izliyor, hem de köfteci Bekir amcanın kızı Ayten ile oynuyordum. Ayten en yakın arkadaşımın ablasıydı. Bizden sanırım iki yaş büyüktü. Uzun düz saçları, hafif çilli bembeyaz bir yüzü vardı. Birden elimdeki düdüklü oyuncak testiye kapmak istedi. Çekişmeye başladık... O ara tencereye çarptık ve kaynar şurup bacağıma döküldü. Hastanelik olacak ölçüde yandım.

Uzun yıllar sonra Ayten'in kendini öldürdüğünü duydum. Bekir amca sevdiğine vermemiş onu...

Anneannemin kalburabastısını nasıl unuturum.

Şurubunun yanığını, kırk iki yıldır sağ bacağımda taşıyorum.

*Cumhuriyet, 2 Ocak 1990;
Gazete Ege, 11 Mayıs 1997*

Zeytin Ağacı...

Ben zeytin ağacıyım...

Ana yurdum Anadolu'dur.

Yaşamak için, en uygun toprağı ve iklim koşullarını, Akdeniz kıyılarında buldum.

İncir ve çekirdeksiz üzüm kardeşlerimle birlikte, Ege Bölgenizin simgesini oluştururum.

Diğer tarım ürünlerinin yetişmediğı, kıraç, eğimli, kurak ve yoksul topraklarda yetiştirilebilirim.

Bu nedenle, kıyılarınızı süslemek yanında, özel bir ekonomik değerim de vardır...

Aslında, biraz geç mahsule yatarım. Ancak, altı-on yaşlarım arasında ekonomik ürün vermeye başlarım ve olgunluk dönemine, seksen-yüz yaş arasında ulaşabilirim.

Bu özelliğimin nedeni, tembellik değil; çok uzun ömürlü oluşumdur. Eğer kesmez köklemezseniz, biraz da bakım gösterirseniz, bin yıl yaşayabilirim ben...

Dolayısıyla, pek çok insan neslini görebilirim ve bu özelliğim nedeniyle de, kişilerin ve hatta bir tek neslin malı sayılmam gerekir. Beni, ulusal bir servet saymalı ve yok edildiğimde boşluğumun kolay doldurulamayacağını bilmelisiniz...

Aslında, bana diğer ülkelerdeki kadar iyi baktığınızı söylemem. İspanya, Yunanistan gibi ülkelerde, zeytinimi beni hırpalamadan toplamak için çeşitli teknikler geliştiriyorlar. Beni insan boyunda tutmayı bile başardılar ki, zeytinlerimi elle toplasınlar.

Siz ürünü alarak için beni hala sopalarla döversiniz. Bu nedenle, filizlerim zedelenir ve bir yıl iyi ürün verirsem ertesi

yıl veremem. Yok yıllarındaki ürünüm, var yıllarına göre dörtte bir oranına kadar iner. Toprağımı çok seyrek sürer, hemen hemen hiç gübre vermezsiniz.

Dolayısıyla, ana yurdum Anadolu, ağaç varlığı açısından, dünyada ancak dördüncü sırayı alabilmektedir.

Bu durumdan üreticimi sorumlu tutmuyorum...

Çok uluslu tekeller yağımı unutturdu. Halkınızı margarine alıştırdı. Yağımı tanıtmak, kullanımını özendirmek için; radyolarınızda, televizyonunuzda bir tek program bile yapılmıyor...

Yunan halkı kişi başına yılda yirmi bir kilogram zeytinyağı tüketirken, siz kişi başına, ancak iki kilogram tüketiyorsunuz.

Anadolu'da beni hiç tüketmeyenler var...

Oysa, sıvı yağ açığınız, yılda yüzelli bin tonu buluyor ve bu açığı kapatmak için siz, yurt dışından ayçiçek yağı getiriyorsunuz.

Bu koşullarda da, benim korunmam ve bakımım, üreticimin gücünü aşıyor... Ürünü para etmiyor çünkü...

Devlet korumasının, devlet desteğinin artması, ulusal parklarda korunmaya alınmam gerekirken devlet elini eteğini, büsbütün çekiyor...

Ben tüm olumsuzluklara karşın, varlığımı sürdürdüm, yine sürdürürüm.

Ama, şimdi de beni kesip kesip, kökleyip kökleyip, yerime çirkin villalarınızı dikmeye başladınız....

Kıyılarınızda sayım giderek azalıyor.

Üçkuyular'daki tepede, şimdi benim yerimde koskoca Oyak Sitesi yükseliyor. Balçova teleferikte de kıydınız bana.

Ben yaşamak istiyorum...

Siz de torunlarınızın, onların torunlarının yaşamasını istemelisiniz.

O zaman bırakın beni, bin yıl yaşayayım...

Cumhuriyet, 13 Ocak 1990;
Gazete Ege, 8 Eylül 1997

Karşıyaka’da Sabah Gevreği

Bin dokuz yüz ellili yılların başları...

Sabahın erken saatlerinde, Karşıyaka’nın ara sokakları bomboş.

Hava şimdiden sıcak. Cırcır böcekleri, birazdan ötmeye başlayacak...

Uykumu alamamışım. Ama gevrek, sabah gevreği, o saatlerde satılır, satılırsa...

Kardeşimle birlikte, gevrek satıyorum. Bağırmaya utandığım için, ben sepeti taşıyorum, kardeşim bağırıyor; “Haydi gevrek var, sıcak gevrek. Kazan gevreği bunlar...”

Arada bir, bir kadın başı pencereden uzanıyor ve sesleniyor, “Getir oğlum gevrekçi, dört tane getir.”

Sepetin üstündeki beyaz örtüyü açıyorum, havaya sıcacık bir buhar yükseliyor. Gevreklerimiz, gerçekten sıcak mı, sıcak...

Sonra dört sıcak gevreği, çıkarıp kardeşime veriyorum, elleri yana yana götürüyor.

Varlıklı değildik ama, mahalledeki pek çok arkadaşımız gibi, yalınayak gezecek kadar yoksul da değildik. Bu yüzden arkadaşlarımıza özenerek, yalınayak gezdiğimizde, onların ayaklarına batmayan bütün cam parçaları, bizim ayağımıza batardı.

Yoksul sayılmazdık ama yaz tatillerinde kardeşimle birlik-

te gevrek sattık bir dönem. Sabah gevreği ayrı akşam gevreği ayrı.

Kardeşim kendi adına soğuk su ve buzlu koruk şerbeti de satmıştı.

Aslında, Yahudi çocukları gerçekten öyle yapar mıydı bilmem ama, babam en varlıklı Yahudilerin bile -İzmir’de yoksul Yahudi pek yoktu galiba- çocuklarına gevrek sattırdıklarına, işportacılık yaptırdıklarına ve bu yüzden varlıklı olduklarına inandırmıştı bizi...

O yıllarda, “her mahallede bir milyoner yaratma” politikaları, Türkiye gündemine girmişti.

Babam da, kardeşim de, ben de varlıklı olmayı istiyorduk, doğal olarak.

Jean Paul Satre’ı okumamış babam; nereden bilsin ki, sürgünde yaşayan Yahudiye, pis iş sayılan ticaret dışında tüm alanlar kapatılmıştı asırlar boyu.

Devlet yönetiminden askerlikten, tarımdan yasaklanmış Yahudi de ticarette uzmanlaşarak, büyük varlıklar edinmiş ve kendisini ezenleri, ezmeye başlamıştı.

Ben okuyup, yazdıkça çocukluğumun varlıklı olma tutkusundan utanç duymaya başladım ve kamu görevlerine yöneldim.

Kardeşim ticaretle uğraşmayı sürdürdü. Benden küçük olduğu halde, yıllar önce varlık edinmeden öldü.

Asırlar sonra, Yahudi kendi devletini kurdu. Şimdilerde ticaretten çok savaş yapıyorlar.

Ben de, 1402 sayılı yasaya dayanılarak, kamu görevlerinden yasaklandım.

1980 yılından bu yana, acaba kaç 1402’lik gevrek satarak geçinmek zorunda kaldı yıllar boyu?

*Cumhuriyet, 20 Ocak 1990
Gazete Ege, 30 Haziran 1997*

Oyak Sitesi

OYAK Sitesi'nde oturanlar alınmasın, bu onların suçu değil. Doğayı katletti isek, bu hepimizin suçu. OYAK Sitesi bir örnek sadece...

Üniversiteyi Ankara'da okudum. O zamanlar Cebeci'de bahçelerinde kayısı ağaçları olan iki katlı evler çoğunlukta idi.

İlk şubat tatilinde, ailemin yanına, Diyarbakır'a gitmiştim.

Hukuk fakültesinde okuyan ve Ziya Gökalp Lisesi'nde sınıf arkadaşım olan, iki Diyarbakırlı ile birlikte, üçüncü sınıf yataklının kuşetliden ucuz olduğunu farketmiş ve üçümüz birlikte, Diyarbakır'a yataklı ile gitmiştik. Devlet Demir Yolları, bu yanlış, bizden epey sonra farketti.

Bu benim, ilk yataklı vagon yolculuğumdur.

1958 Şubat ayındaki bu yolculuğumda kış çok sertti. Tren yolu bir süre kapanmış, sonradan açılmıştı. Uzun süre, etrafımızdaki kar duvarından başka bir şey göremeden, yolculuk yaptık. Ama sofaj bozuktuk ve geceleyin yatakta sıcaktan terliyorduk.

O yıl, yaz tatilinde, İstanbul'a teyzemin yanına gittim ve İsmet Paşa'yı komşu olarak Taşlık'ta yaz tatili geçirdim...

Daha sonraki üç yıl, hem şubatta, hem de yaz tatilinde, İzmir'e geldim. Babam, yeniden İzmir'e atanmıştı.

İzmirli arkadaşarımla birlikte motorlu trende poker oynayarak gelirdik.

Körfez kokmaya başlamıştı. Ama Şakir, yine de Bayrak-

lı'dan geçtiğimiz sırada, "Ah İzmir ne güzel kokuyor" derdi.

Şanslı olmalıyız ki, o üç şubat tatilinde de İzmir bizi pırıl pırıl güneşli, bahar günleri gibi günlerle karşıladı.

Yener'in güzel nişanlısıyla, bu güzel şubatların birinde Karşıyaka kordonunda tanışmıştık. Yener benimle geziyordu, nişanlısı Yener'in annesiyle...

O şubatlarda bazı günler, vapurun güvertesinde, açık havada oturup çay içerek Karşıyaka'ya gittim.

Ama çoğu kez, şimdi OYAK Sitesi'nin bulunduğu tepeye tırmanırdım. Evimiz onun yamacındaydı.

Bir kitap alır, tepeye çıkardım. Tepede her zaman yemyeşil otlarla kaplı, küçücük bir düzlük vardı.

Yamaç, çokça zeytin, biraz da incir ağacı ile kaplıydı.

Tepeye ulaşmak, yorucu bir uğraş gerektirirdi ama, değerdı. Ulaştım mıydı oturur İzmir'i seyrederdim önce. Sigaraya yirmi bir yaşında başladım. O yüzden, bir sigara tütürmezdim.

Biraz kitap okur, biraz İzmir seyrederdim.

Sonra bir gün, yine çıkarken tepeye birbirine sarılmış, tozu dumana katan, iki kocaman yılana rastladım.

Ödüm koptu. Deliler gibi aşağıya koştum.

Bir süre gidemedim tepeye.

Sonra evimiz değişti, uzaklaştık.

Şimdiki işyerim, OYAK'a çok yakın. Ne zeytin kalmış, ne de incir...

Eskiten kitap okuduğum zirveye asfalt yollardan yürüyerek çok kolay ulaşabilirim.

Kuşkusuz yılan da yok...

Ama, ya tepedeki çimenli alan da kalmamışsa...

Bir türlü gidemiyorum...

*Cumhuriyet, 4 Şubat 1990;
Gazete Ege, 6 Ekim 1997*

Bir Zamanlar Diyarbakır

Liseyi Diyarbakır'da okudum. Ziya Gökalp mezunu olmakla övünürdüm. En yakın iki arkadaşımın Önder, Diyarbakırlı, Hayri ise Gaziantep'iydi. Etnik kökenlerini ve mezheplerini bugün bile bilmiyorum. Hiç sorgulamamıştık, çünkü önemi yoktu.

Akşamları okul çıkışı, Dicle'yi uzaktan seyretmek için, elektrik fabrikasına doğru yürürdük. Derslerden konuşurduk, Balkanlar'ın ve Orta Doğu'nun en büyük sineması olan Dicle'deki filmlerden konuşurduk ve elbette çoğunlukla da kızlardan. Üçümüz de uzaktan uzağa, birer kız severdik. Bir zamanlar Diyarbakır'da kızlar hep uzaktan uzağa sevilir ve de en yakın yüz metreden peşinden yürünürdü. El-ele gezeni görmek ne mümkün...

Üstelik, bir kızın peşinde, birden fazla delikanlı dolaşırdı, hem de arkadaşlarıyla grup halinde. Bir gün, yine böyle dolaşırken “beden dibinde” düelloya çağrıldığım zaman anlamıştım, belalı bir rakibim olduğunu. Suçu, iri-yarı Önder üstlenmeseydi, kimbilir başıma neler gelirdi. Düello olmadı. Benim rakibim gibi, kızlarda bilmezdi peşinde dolaşan kalabalık içinde kimin kendisine vurgun olduğunu.

Ben akşamları gün batmaktayken, elektrik fabrikasının oradan, Dicle'nin geldiği yöne bakar, Karşıyaka kızlarını düşlerdim. Önder ve Hayri, İzmir'i görmemişler ne kadar uğraşsam anlatamazdım. Kimi tatil günleri, irimlerin arasında yürüyüp (irim, Muğla tabiri, orada ne derlerdi anımsamıyorum) nehir

kıyısına inerdik. Yazlık niyetine kullanılan saz kulübeler vardı. Dinamitle balık avlayanlar olurdu. Dinamiti patlatıp sonra, yan yana dizilip ölmüş ya da baygın balıkları yakalamaya çalışırlardı. On tane yakalarlarsa yüzlercesi Basra'ya doğru giderdi. Koca koca sazanlar...

Dicle'nin buz gibi sularında çok yüzdüm. Nehir çoğu yerde, ayak bileklerimi az geçerci. Ama aldanmamak gerek. Sınıf arkadaşım Nebil, Dicle'de boğuldu.

Ben üç yıl boyunca Diyarbakır'ı, bir Diyarbakırlı gibi yaşadım. Hep, eski şehirde, surların içinde oturduk. Bizim toprak damımız da "loğlanırdı". Daracık yollardan okula giderken, tepemden aşağı kar kürenirdi. Sabahları ters çevirip akrep yoklaması yapmadan ayakkabılarımı giymeşdim. Yazın, 41 derecede yumurta da pişirdim, kışın eksi kırk bir derecede okulların tatil edilmesinden yararlanıp, sokaklarda da dolaştım.

Şimdilerde hava raporlarını izlerken bakıyorum da Diyarbakır'ın sıcaklığı, yaz-kış neredeyse İzmir ile aynı, GAP göllesi, iklimi nasıl da değiştirmiş.

Ziya Gökalp, iyi bir liseydi. Boş geçen dersimiz olmazdı. Matematik ve felsefe öğretmenlerimizden çok şey öğrendim. Resim dersine ise ilgilenen herkes tanır, ünlü ressam Turan Erol gelirdi. Not ortalamamı hep o düşürdü.

Ziya Gökalp, iyi lise olmasaydı, ben, Mülkiye giriş sınavını öyle kolaylıkla kazanamazdım. Umarım Ziya Gökalp şimdi de iyi bir lisedir.

Bir zamanlar Diyarbakır'da ben, üç yıl boyunca, Kürt-Türk, Sünni-Alevi ayrımı bilmeden yaşadım...

Gazete Ege, 15 Eylül 1997

Sultaniye

Bütün çocuklar, meyveyi dalından koparıp yemeyi çok sever. Ben de çok severdim.

Benim neslimin çocukları bu konuda, şimdiki çocuklara göre çok daha şanslıydı kuşkusuz.

Karşıyaka'da, hatta Alsancak'ta, değişik cinsten, pek çok erik ağacı vardı, dut ağacı vardı...

Küçük Yamanlar'ın eteği, kayısı bahçeleri ile örtülüydü...

Kendi bahçemizde de erik ağaçları olduğu halde, komşu bahçelerinden erik çalmaya bayılırdık.

“Kitap hırsızlığı, çiçek hırsızlığı ve hele hele erik hırsızlığı, günah değilmiş” derdik.

İtalyan eriğini, mürdüm eriğini de çok severdim ama, can eriğini hiç birine değişmezdim. Önce o ortaya çıkardı, yazı müjdelendi ve ben tuza banıp banıp yerdim...

Anneannemin bir asması vardı. Avlunun üstünü tümüyle örterdi. Ne demiş asma? “Bana, tutunacak yer gösterin, aya tırmanayım...”

Anneannem, asmasındaki korukların üzüm olmasını beklemez, hepsini keserek, koruk suyu hazırlardı... Yazın buzlu koruk şerbeti içerdik.

Sultaniye üzümü de, can eriği kadar, belki de ondan bile çok severdim. Şimdi, şaraplık olmayacak kadar değerli. Ama Baküs şarabı, “kınalı yapıncak”tan mı üretilir, yoksa sultaniyeden mi, bilemiyorum.

Bildiğim şey, sultaniye, zeytin ve incirle birlikte, Ege'nin simgesidir.

Sultaniye üzümü, kütüğünden kopararak yemek mutluluğunu, ilk kez Cumaovası'nda tattım.

Babam İstanköy'lüdür. Bir bölüm akrabası, Cumaovası'na yerleşmiş. Bağları varmış, bir de herşeyi satan, büyük dükkanları.

Bir gün bizi, onları ziyarete götürdü. Uzun burunlu bir otobüsle, eğri büğrü yollardan geçerek, Cumaovası'na gittik. Bana, çok uzun bir yolculuk gibi gelmişti.

Orada, birkaç gün konuk olarak kaldık...

Konukluğumuzun ilk sabahı erkenden, gün doğmadan uyandım. Gecedен izin almıştım. Evin arkasındaki oldukça

büyük bağı daldım. Sultaniye salkımları olgunlaşmıştı. Salkımlar kocamandı. Artık, çiğ mi yağmıştı, yoksa kırağı mı, bilmiyorum. Sultaniye tanelerinin üstü buğu ile kaplıydı. Parmağımı sürdüm mü iz kalıyordu.

En iri bir salkımı koparıp, aç karnına, ama büyük bir keyifle yiyip bitirdim.

Sultaniyenin en güzeli, Alaşehir'in Piyadeler köyünde yetişir. Beni oraya ilkin bir akşamüstü, Özer Yalçındağ götürmüştü...

İngilizler, akşam beş çaylarından vazgeçemezler. Beş çayları ile birlikte de üzümlü kek yemeğe bayılırlar.

Sultaniye, İran'da, Afganistan'da, Avustralya'da, Yunanistan'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yetişir, ama İngilizler en çok Ege Sultaniyesini isterler.

Çünkü İngilizler, kestikleri zaman kekleri parçalansın istemezler.

Bir tek, Ege sultaniyesinin kabuğu çok incedir ve kekle birlikte, kolaylıkla kesilir, keki parçalamaz.

Londra'da yaşlı bir İngiliz kadını, artık geride kalmış görkemli günleri düşleyerek, fincanına, Hindistan çayı doldururken, üzümlü kekini, parçalamadan dilimliyor...

Piyadeler köyünde de Selendili kızlar asma kütüğünden, kuruyup İngiltere'ye gidecek, sultaniye salkımlarını kesiyor...

Asma kütüğü bin yıl yaşamaz ama, incirden, zeytinden şanslı. Çünkü çabuk yetişiyor anlara göre...

Cumhuriyet, 6 Şubat 1990

Gazete Ege, 2 Eylül 1997

...Ve Sonra Margarin Geldi

Benim çocukluğumda İzmirliiler margarin nedir bilmezdi... Ya tereyağı vardı, ya da sade yağ, en çok da zeytinyağı. Egeliler zeytinyağını bir başka sever. Etli yemekleri bile zeytinyağılı pişirirler.

Sade yağ, ya Trabzon yağı olurdu ya da Urfa. Pilava Trabzon yağı yakışır, baklavaya, tatlıya Urfa yağı. Bornova caddesinin girişindeki aşçı, vitrinini, Trabzon yağı ile pişirilmiş bir lenger dolusu pilavla süslerdi. Yıllar sonra Trabzon'a görevli gittiğimde, sade yağlı Kalkan pilavını yiyebilmek için günlerce uğraşmışım. Günlerce uğraşmışım çünkü, ben öğle yemeğini saat onikiden sonra yedim. Kalkan pilavı ise en geç onbirde biter ve yenisi pişirilmeden dükkan kapatılırdı...

Şimdilerde çocuklar için pek çok abur-cubur var; fıstık ezmesi, fındık ezmesi, renk renk şekerler, çikolatalar ve kollar... Eskiden biz de yemek saatleri dışında acıkır, abur-cubur islerdik. O zamanlarda da, at arabalarına yüklenmiş çuvallardan aşırduğumuz meyan kökü vardı, meyan balı, anason şekeri vardı... Ama ben acıktığımda en çok zeytinyağı yemeği severdim. Bir tabağa zeytinyağı doldurur, üstüne tuz ve kırmızı biber ektikten sonra, sıcak ekmeği banıp banıp yedim... Arkadaşlarım arasında, tuzlu ve toz kırmızı biberli zeytinyağı yemeği sevmeyen yoktu.

Sonradan margarin geldi. Önce onyedili kilogramlık büyük tenekelede geldi, ardından ikili kilogramlık yuvarlak tenekelede. Büyük reklam kampanyaları ile geldi. Üstelik bizim yağ-

larımızdan ucuzdu. Ardından hem hayvancılığımız gerilemeye başladı, hem de zeytinciliğimiz... Giderek, Trabzon yağı ve Urfa yağı ortadan kayboldu. Devlet de desteğini çekince, zeytinyağını da neredeyse Egeliler bile unutur oldu. Zeytinyağını yurt dışına satıyor, yurt dışından margarin üretimi için onbinlerce ton ayçiçek yağı veya soya yağı getiriyoruz...

Televizyonumuzda hergün margarincilerin savaşını izliyoruz. güzelim zeytinyağımız ise hiç yok... Oysa antik çağlarda Ege kıyılarına yanaşan gemilere, oluklar içinde akıtılarak zeytinyağı yüklenirmiş...

Tariş zeytinyağı delegesi Nihat Fidan'la rakı içmeye gidiyorum. Masaya önce salata, fava ve radika geliyor. Nihat her zamanki gibi bunların zeytinyağını az buluyor. Yarım bardak zeytinyağı getirtiyor. Önce kokusunu, tadını denetliyor. Elbette sızma değil, ama yine de güzel... O zaman; salataya, favaya ve radikaya bolca döküyor, rakımızı yudumlarken, arada bir ekmeğimizi banıyoruz...

Cumhuriyet, 20 Şubat 1990

Batı Tipi Sosyal Demokrasi mi?

Bugün Türkiye’de “Batı tipi bir sosyal demokrasi”den çokça söz ediliyor. Bu deyimle anlatılmak istenen, Batı Avrupa demokrasilerinin üstyapı kurumlarını yurdumuza eksiksiz biçimde getirmek ise diyeceğim yoktur.

Ancak gerek Batı Avrupa toplumları ile bizim toplumumuz ve gerekse Batı Avrupa sosyal demokratları ile Sosyaldemokrat Halkçı Parti arasında son derece önemli farklılıklar vardır ve dolayısıyla bizim sosyal demokrasimiz Türkiye’ye özgü olmak zorundadır.

Batı Avrupa sosyal demokrasilerinin kökeninde herşeyden önce, emperyalist sömürü olgusu yatmaktadır. Bu partiler, başlangıçta ihtilalci sınıf partileri olarak kurulmuşlardır. Daha sonra, burjuva demokrasisi ile tanışmışlar ve bir yandan kendileri nitelik değiştirirken, öte yandan burjuva demokrasisinin niteliğini de etkileyerek sosyal demokrasinin oluşmasını sağlamışlardır. Bu oluşumun nedeni, sömürgeci Batı Avrupa burjuvazisinin emperyalist sömürü yoluyla geri kalmış ülkelerden sızdırdığı artı değerden kendi işçi sınıfına da pay vermesidir.

Batı’dakilerden SHP’nin ayrılığı

İşte bu yüzden, Batı Avrupa sosyal demokrat partileri revizyonist özellik kazanmışlardır ve antiemperyalist değillerdir. Fransa bugün Mitterrand yönetiminde de emperyalist bir ülke olmayı sürdürür.

Türkiye ise emperyalist bir ülke değildir. Tam tersine emperyalizme karşı ilk kurtuluş savaşını veren bir ülke olmasına karşın, yine de emperyalist sömürü altındadır. Bu nedenle Türkiye sosyal demokrasisi her şeyden önce antiemperyalist olmak zorundadır.

Batı Avrupa demokrasilerinin militarizm sorunları yoktur. Ama Türkiye sosyal demokrasisi antimilitarist, antifaşist olmak zorundadır. Türkiye, teokratik devlet özlemlerinin de tehdidi altındadır. Bu yüzden, Türkiye sosyal demokrasisi, cumhuriyetçiliği ve laisizmi gündeminin ön sıralarında tutmak zorundadır. Misak-ı Milli'yi korumak için antişoven olmak zorundadır.

SHP, Batı Avrupa sosyal demokrat partilerinden farklı olarak kuruluşundan itibaren kitle partisidir. Kökeninde Kuvayı Milliye ve hatta İttihat ve Terakki vardır. Ama sınıf partilerinin yasaklı olduğu Türkiye'de, SHP sınıf partilerinin bir kısım işlevlerinin de üstlenmek zorundadır. Parti içinde emeğin ağırlığı artmalı, SHP emekçi sınıf ve katmanların sözcülüğü görevine ağırlık vermelidir.

Batı Avrupa ülkelerinde sanayi devremini burjuvazi geliştirmiştir. Aslında ekonomik kalkınma, burjuvazinin tarihsel görevidir. Bu yüzden, bazı Avrupa sosyal demokrasilerinin kalkınma sorunları da yoktur. Onların temel sorunları, daha adil paylaşımıdır.

Türkiye'de ise "her mahallede bir milyoner" yaratma politikaları ile ortaya çıkan burjuvazi, ekonomik kalkınmayı başaramamıştır. Bu nedenle, ekonomik kalkınma görevi de sosyal demokratlara düşmektedir. SHP, sosyal demokrasiye özgü, ayrıntılı bir kalkınma modeli geliştirmekle yükümlüdür.

Kalkınma modeli nasıl olmalı?

Sosyal demokrat kalkınma modelinin nasıl olması gerektiği, kuşku yok ki ayrı ve uzun bir tartışma konusu. Bu neden-

le ben burada, tartışmaya katkı sağlar umuduyla, kişisel görüşlerimi kısa başlıklar halinde açıklamak istiyorum:

- Sosyal demokrat kalkınma, planlı ekonomiye dayanır. Plan, kamu sektörü için emredici, özel sektör için ise yol gösterici ve yönlendirici olmalıdır. Makro bir tarım politikası zorunludur. Emredici değil, yol gösterici ve yönlendirici nitelikteki bu planda, hangi ürünün nerelerde ve ne miktarda üretilmesi gerektiği belirtilmeli ve plana uygun üretim devlet tarafından sonuna kadar desteklenmelidir.

- CHP'nin işlevini tamamlamış olan klasik devletçilik anlayışı terk edilmelidir. Çünkü üretim ilişkilerinin özüne dokunmayan bir devletçilik, devlet kapitalizmidir ve sonuçta sermayeye hizmet etmektedir. SHP'nin savunması gereken tez, ekonominin de demokratikleştirilmesi ve üretim araçları mülkiyetinin yaygınlaştırılması olmalıdır. Örneğin SHP iktidarında Tekel'in yeniden güçlendirmek yerine tütün tarım satış kooperatifleri ve birlikleri güçlendirilmeli, sigara fabrikası kurma tekeli üretici köylünün, demokratik-ekonomik örgütleri olan bu kooperatiflere verilmelidir.

Ekonominin demokratikleştirilmesinde tarımsal amaçlı üretim kooperatifleri, yerel yönetimler, tüketim kooperatifleri ve sendikalar çok etkin birer araç olabilirler. Başlangıçta kendi ürünlerini işleyebilecek işletmeleri olan tarım kooperatifleri, neden sonra birbirleri ile ve yerel yönetimlerle birleşerek üretim girdilerini üretecek fabrikalar kurmasın, hatta son aşamada ağır sanayi yatırımlarına bile girişmesin?

Bu amaç doğrultusunda, kooperatifler bankası ve yerel yönetimler bankası mutlaka kurulmalıdır. Bütün bu kuruluşlar, demokratik biçimde yönetilmeli, devlet yönetici değil ama etkin denetleyici olmalıdır.

- Türkiye'deki hızlı enflasyon, ne bir kazadır ne de kader. Hükümet, izlediği kur politikası ile yüksek faiz politikası ve KIT ürünlerine haksız zamlar yaparak enflasyonu bilerek ve isteyerek körüklemektedir. Enflasyonun halkın cebinden tır-

tıkladığı satınalma gücü buharlaşıp yok olmamakta, sayıları giderek azalırken servetleri çığ gibi büyüyen holdinglerin kassasına gitmektedir. Amaç, sekiz-on holdingi dış rekabete dayanabilecek ölçüde güçlendirerek ekonominin dışa açılmasını sağlamaktır. Bir anlamda kapitalist yoldan kalkınmanın gereği yapılmakta, ama bu arada halkımız yaşamını sürdüremez duruma düşürülmektedir.

Sonuç

O halde SHP, her şeyden önce iktidara geldiği zaman enflasyonu durdurabileceğini büyük bir güvenle halkımıza anlatmalıdır. SHP aynı zamanda yaşanan enflasyonun, talep enflasyonu değil maliyet enflasyonu olduğunu, dolayısıyla emek gelirlerindeki artışın enflasyonu azdırmayacağını açıklayarak daha iktidarının ilk günlerinde, ücretleri, maaşları ve tarım ürünleri fiyatlarını önemli ölçüde yükselteceğini yüreklice açıklamalıdır.

- Türkiye’de işsizlik, enflasyonu bile aşacak bir sorun niteliği edinmeye başlamıştır. SHP iktidarının, en ivedi çözüm bekleyen bu sorunun çözümü için, özellikle tarıma dayalı sanayilerde, emek-yoğun teknoloji kullanmalı, çabuk bir çözüm yolu olarak işçilerin haftalık çalışma süreleri kısaltılarak fabrikalardaki vardiya sayısı artırılmalıdır. Sekiz saatlik çalışma gününün yedi saate indirilmesi ile %12.5 oranında bir istihdam artışı sağlanacaktır.

Böylelikle, bir yandan işsizlere iş yaratılırken, öte yandan da çalışanların dinlenmeye ve kültürel gelişmeye ayrabilecekleri zamanları da arttırılacaktır. Bu da sosyal demokrasinin insana verdiği değerin bir başka gereğidir.

Cumhuriyet, 2 Mart 1990

Bahar

– Erikler çiçek açtı...

Sokak aralarındaki tek tük ağaçta, görüyorum.

Bu kadarcık bahar dalı bile, coşku duymaya yetiyor.

Çağla cıkalı epey oldu.

İzmirime bahar geldi.

Gökyüzü pırıl pırıl ve de gündüzleri hava, yeterince sıcak.

Dibi görünmeye başlayan barajlar, kaygı verse de güneşli günler güzel.

Bugünlerde, körfez vapuruna binip, açık güvertede çay içmeli. Gerçi deniz bulanık ve kötü kokuyor. Ama olsun; ben de denize değil, gökyüzüne bakarım. Uzaklara, Yamanlar'a ya da Çatalkaya'ya bakarım.

Bakar da çocukluğumun körfezini düşlerim. Belki de, Karşıyaka yalısının, yok olmuş palmyelerini, yel değirmenlerini, görür gibi olurum.

Sonra bir de kalkıp fuara gitmeli.

Ben, ilk baharda severim fuarı, tenhayken. Hele bir de yağmur sonrasıysa ve güneş de açmışsa...

O zaman çimenler daha bir yeşildir. Ortalık mis gibi ıslak toprak kokmaktadır.

Yapraklardan, dalların ucundan, düşmeye hazırlanan su damlacıkları, güneşte parıldamaktadır...

Fuarın yeşil alanı, son yıllarda epey azaldı. Çirkin yapılar ise çoğaldı. Ama yine de İzmir'in akciğeri. Kent içinde daha büyük yeşil alan yok.

Yangın yerini yeşile döndüren Behçet Uz'u, saygıyla anmak gerek...

Yeşil özlemi ile Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'na çıkıyorum. Hayret, bazı yerlerde denizin dibi görünüyor.

Göztepe'de otlar büyümüş. Uzaktan bakınca, gri beton duvarda, küçük yeşil bir pencere açılmış gibi. Yaz gelip otlar kuruyunca, o küçük pencerede kapanacak.

Sahip Bulvarı'na da epey ağaç dikilmiş. Ama şimdilik yeşillik cüce.

Elbirliği ile koruyup kollarsak ağaçlar beş-altı yılda büyür, İzmir'in yeşili de epey çoğalır.

İzmir'in ilkbaharı kısadır. Yaz yakında gelir.

Diyorum ki, ilkbaharı yaşamanın tam zamanı.

"Bahçesinde ebruli hanımeli açan" minnacık bir evim olsa. Renk renk açan sardunyarım ve ille de bir de yasemin.

Sabah, çayım elimde, bahçeye çıksam. Bir yasemini koklasam, bir hanımelerini...

Cumhuriyet, 22 Mart 1990

Pamuğa Merhaba

Bugün pamuk, Ege'de en önemli tarımsal ürün...

Dış rekabete dayanıklı, en önemli sanayi dallarımızdan biri olan tekstil, onun sayesinde ayakta duruyor ve gelişiyor.

Sıvı yağ oluyor, margarin oluyor, yem olarak hayvanlarımızı besliyor.

1861'de patlak veren Amerikan iç savaşı nedeniyle dokuma sanayileri hammadde yetersizliği ile karşı karşıya kalan İngilizler bir yandan Mısır'daki Nil Vadisi'ni, bir yandan da Anadolu'daki Çukurova ve Ege'yi pamuk ekimine açmış.

Ege'de pamuk üretimi önce İzmir'de başlamış, daha sonra ise Nazilli ve Denizli'ye doğru yayılmış...

Aslında Ege'de pamuk tarımının geçmişı, İsa'dan önce üçüncü yüzyıla kadar uzanıyor.

Ama ben, tarladaki pamukla ilk kez İzmir'de değil de, Çukurova'da tanıştım.

Ya da öyle anımsıyorum...

Ya babam bizi pamuk mevsimi kent dışına çıkarmamış ya da pamuğun önemini kavramak için yaşım küçükmüş.

Babamın babası Girit'te doğmuş, Yunan gelince İstanköy'e göçmüş. Yunan, İstanköy'ü de alınca dedeme İzmir yolu görünmüş.

İzmir’de sakız biçimi bir ev almışlar. Bir süre sonra ev ya-
nınca bu kez de Tarsus’a göçüp bağ edinmişler.

Annem beni Tarsus’a altı aylıkken götürmüştü. Vagona beşik
kurmuşlar. Annem salladıkça pencereden dışarı savrulaca-
ğım korkarmış.

Ben dedemi Tarsus’ta değil, Dört Yol’da yerleşmiş portakal
yetiştirirken anımsıyorum. İlk erkek torunu bendim. Bu yüz-
den beni çok severdi ama, pek fazla birlikte olmadık.

Liseyi bitirdiğim yaz başı Dört Yol’a gittik. Toroslar’ın ete-
ğinde kurulu Dört Yol belki de Türkiye’de en çok yıldırım düş-
en ilçedir.

Yıllardır görmedim.

O zamanlar her taraf narenciye bahçeleri ile kaplıydı. Yolların kenarlarındaki kanallardan güröl güröl sular akardı. Yine de bahçe sulama sırası bize geldiğimiydi, dedem ve amcam “lüküs” lambasını ve tüfeklerini alıp gece yarısı su bekçiliğine giderlerdi. Suyu başkası kendi bahçesine çevirmesin diye.

O yaz Dört Yol’da fazla kalamadım. Üniversite giriş sınavı için İstanbul’a gitmem gerekiyordu.

İstasyon ilçe merkezinden epey uzaktı. Bir gün önceden bir at arabası ayarladık. Taksi yoktu...

At arabası gün doğmadan geldi.

Valizimi yükledik. Babam ve ben arabanın arkasına oturup ayaklarımızı aşağıya salladık.

Araba tıngır-tingir giderken, ağır ağır uzaklaşmakta olduğumuz Toroslar’ın tepesinde önce çok hafif bir aydınlık belirdi.

Ardından, gökyüzü kızarmaya başladı ve daha sonra hepten kızıla kesti.

Bu müthiş görkemli, doğa görüntüsünü izlerken, kendimi masal dünyasında gibi hissediyordum...

İstasyona ulaştığımızda, güneş daha doğmamıştı. Babamın bir tanıdığı, kavun-karpuz satıyordu. Onun çardağında sıcak çay içtik.

Sonra tren geldi. Babamla vedalaştık.

Birkaç saat sonra Çukurova’dan geçerken yol arkadaşım yaşlı adam, uçsuz-bucaksız yemyeşil tarlaları gösterdi:

– “İşte pamuk...”

Cumhuriyet, 7 Nisan 1990

Reji

Benim çocukluğumda Alsancak sokakları tütün işletmelerinde çalışan gencecik kızların, erkeklerin üstü başı tütün kokardı...

Benim çocukluğumda Reji'nin acı anıları da belleklerden silinmemişti daha...

Aramızda eski Reji kavasları, Reji kolcuları yaşardı.

Reji'nin baskı demek, sömürü demek olduğunu duyardık ve bilirdik.

Dünyanın en iyi şark tütünleri, İzmir'in Gavurköyü'nde, bir Akhisar'da yetişir.

Bu yüzden de Osmanlı'nın tuz ve tütün gelirlerine el koyan Düyunu Umumiye, Reji İdaresi'ni de İzmir'de kurmuştur.

1887'de Reji gelene dek, özgürce sürmüştü tütün tarımı ve alım-satımı. Osmanlı, sadece vergisini almıştı. Reji ile birlikte tütünün işlemesi de, alım-satımı da ona geçti.

Reji tek alıcı oldu. Reji'den başkasına tütün satmak yasaktı.

Osmanlı'nın Avrupalı'ya borcunu ödemek, Ege'nin tütün üreticisine düşmüştü.

İstanbul Boğazı'ndaki yalıların, sarayların, Rumeli'ye ya da Arabistan'a yaptırılan yolların hanların bedelini, yoksul tütün üreticisi ödeyecekti.

Ve çok acı biçimde ödedi de...

Reji, acımasız bir sömürü çarkı kurdu. Tütün alım fiyatını keyfince belirledi.

Yurt dışına otuzbeş kuruşa sattığı tütünü üreticisinden on kuruşa aldı.

Tütün üreticisi yoksuldu. Ama yine de üretir tütünü. Çünkü, tütünün yetiştiği yerlerin çoğunda başka ürün yetişmez. Tütüne “eli mahkumdur” yani.

Tütün üreticisinin elindeyken on kuruş, Reji'nin eline geçince otuzbeş kuruş...

Ve doğaldır ki kaçakçılık başladı. Kimi üreticiler, ürünlerinin bir bölümünü gizlice tüccara sattı.

Ama Reji bu... Boş durur mu?

Osmanlı'ya bir yasa hazırlattı. Buna dayanarak da silahlı kolcu örgütünü kurdu. Anadolu insanı birbirini kırsın diye...

Kolcular üreticileri öldürmeye başladılar.

Tütün kana bulanmıştı...

Abdülhamit bile birara Rejiyi kaldırmayı düşündü, ama gücü yetmedi.

Cumhuriyete kadar tütünün üzerinden kan eksik olmadı.

Bugünlerde de yüreği kan ağlıyor tütün üreticisinin...

*Cumhuriyet, 8 Nisan 1990
Gazete Ege, 20 Ekim 1997*

Nife Yenilen Napolyon

Ben Kemalpaşa'ya ilk kez dokuz yaşındayken, bir kiraz bayramında gittim. Gazi İlkokulu'nda üçüncü sınıfı okurken, öğretmenimiz, emekliliğine az kalmış yaşlı bir adamdı. Sınıfta uyuklar, dersi çoğu kez sınıfın çalışkan öğrencilerine anlattırırdı.

Fırsatını buldukça da bizi geziye götürürdü. Sık sık Fuar'a giderdik. Agora'yı ve Bayraklı'daki eski İzmir kalıntılarını ilk kez, bu gezilerde gördüm.

Kemalpaşa'ya kiraz bayramı için yapılan gezi de işte bunlardan biriydi. Yemyeşil çayırların üstüne yayıldık. Koştuk, oynadık. Öğretmen bazılarımızı güreş tutmaya zorladı. Peynir, ekmek, kimimiz haşlanmış yumurta, soğuk köfte yedik. Ama kuşkusuz en çok da kiraz. Sepetler dolusu kiraz tükettik. Kulaklarımıza küpe gibi astık.

Yıllar sonra işsiz olduğumuz bir sırada, Celal ve Mehmet ile birlikte kiraz dış satımına karar verdik. 1978 yılında tanıştığım Eddy Warrington'la yazıştık. Eddy Warrington'ın karısı İtalyan, iki damadı Türk'tür. Türkçeyi Türkten farksız konuşur.

Napolyon kirazın Londra'daki fiyatı, yaklaşık iki bin liraymış. Biz burada, bin liraya mal edebileceğimizi hesapladık. Yüzde yüz kar! İyi... Dışsatım Akın'ın şirketi üzerinden yapılılacak.

Üçümüz, elimizdekileri ortaya koyduk, küçük bir sermaye oluşturduk. Günde beş yüz kilo göndermeye yetecekti. Kuşkusuz paranın geri dönüşü hızlı olmalıydı ve aksamamalıydı.

“Böcek Yaşar” bize, Parsa’da bir dükkan buldu. Sekiz-on da işçi kadın. Kadınların bazıları, 1978-1979 yıllarında Tariş’te üzümde çalışmış.

Avrupalı meyvenin sebzenin en iyisini yemek ister. Her kirazı gönderemezsiniz. Herşeyden önce, ya Napolyon cinsi olacak ya da Salihli... Taze olacak, kurtsuz olacak, sapı kopmamış olacak, beş kiloluk karton kutuya konacak. İstiflerken sapları aşağı doğru yerleştirilecek ve uçakla gönderilecek.

Bizim çocuklarımız, ikiz kiraza bayılır. Londra’ya gidecek ise ikiz kiraz ıskartadır.

Havra sokağından satın aldığımız Napolyon veya Salihli bilirsiniz ki çoğu kez, dış satım artığı, ıskarta kirazdır.

İlk beşyüz kiloluk parti için kolları sıvadık. Satın aldığımız kirazlar taze ve kurtsuzdu. Bunu, Teknik Ziraat Müdürlüğü görevlisi mühendis arkadaş da doğruladı.

Ambalajlamaya giriştik...

Kadınlarla birlikte ben, Celal, Mehmet, Böcek Yaşar ve hat-ta görevli mühendis de imece yöntemi ile çalışıyorduk. Çoğu kez Akın da katıldı.

Birinci parti, kazasız-belasız yerine ulaştı. İkinci de öyle.

Üçüncü parti kirazımızı, aktarma sırasında, Züriç havalanında unutmuşlar. Dördüncü parti kısmet olmadı, battık...

Geçenlerde gazetede bir resim gördüm. Kemalpaşa’da kiraz bahçeleri, kurumaya yüz tutmuş. Nedeni, Nif Çayı’na atılan sanayi atıkları.

Korkarım yakında, kiraz bahçelerinin yerini hepten fabrikalar alacak.

Napolyon, bu kez de Nifin zehirli sularına yenik düşüyor...

*Cumhuriyet, 24 Nisan 1990,
Gazete Ege, 13 Ekim 1997*

Dedem...

Benim dedem, annemin babası, bir bela adamdı. Eşrefpaşalı'ydı... İzmir'in en namlı kabadayıları, Eşrefpaşa'dan çıkar.

Sınıf arkadaşım Refik, kendisinin iki katı Erdem'i evire çevire dövdüğünde, hepimiz şaşır kalmıştık. Refik de Eşrefpaşalı'ydı.

“Eşrefpaşalı, eli maşalı...”

Dedem gençliğinde, Alsancak'tan Karşıyaka'ya yüzerek geçmiş. İnandırım, yaşı altmışa yakinken bile yüzmede benden hızlıydı.

Birinci Dünya Savaşı'nda Kütülamare'de savaşmış, esir düşmüş. Kurtuluş Savaşı bitene değin Mısır'da esir kampında kalmış. Esir kampındayken, kendisini dipçikleyen İngiliz askerinin kafasına tuğlayı geçirmiş. Uzun süre hücrede tutmuşlar. Yanağında şarapnel izi vardı...

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, yol vergisini ödemeyi unuttuğu için polisler sokakta yakalayıp angaryaya götürmüşler yaka paça. Bu yüzden önce Serbest Fırkacı, sonra Demokrat Partili olmuş.

İlkokul birinci sınıftayken, beni döven bir çocuğu, okulun koridorlarında, merdivenlerinde kovalamış, bahçede yakalayıp kışına iki tokat atmadan da bırakmamıştı.

Mahallenin bıçkını Çingen Ali bana küfrettiğinde de onu, bir tokatta dut ağacına çarptırıp bayıltmıştı.

Anneannemle, annem ve babamla sık sık kavga eder, anne-

anneme küstüğünde, başını alıp akrabalarına giderdi. İki-üç gün ortalıkta görünmezdi.

Dedem bela adamdı ama iş torunlarına, özellikle de bana geldiğinde, altın kalpli oluverirdi...

Türk Birliği İlkokulu'nda birinci sınıfı okurken, annemle dedem küstüler. O yüzden dedem, evimize gelmezdi. Ama her sabah onu okulun önünde beni bekler bulurdum. Gece vardiyasından çıkmış olurdu. Eve uyumaya gideceğine Alsancağ'tan Karşıyaka'ya bana mutlaka yetiştirdi. Sıcak bir salep içirtir, karnımı sıcak bir gevrekle doyurur, öyle giderdi.

Dama oynamayı dedemden öğrendim. Onların yanında kaldığımda, beni kahveye götürürdü. Ya dedemle ya da onun arkadaşları ile dama oynardım. Dama veya satranç oynamak için özel olarak yapılmış, kenarlarında çekmeceleri olan o küçük siyah masalar, dün gibi gözümün önünde...

Günde üç paket "Birinci" içerdi. Nikotini vücuttan temizlediğini inanır, bu yüzden bol bol tatlı yedi.

Kış geldimiydi, fanilasının altından göğsüne ve sırtına gazete kağıdı koyardı.

Yıllar sonra, İstanbul'dan İzmir'e görevli geldiğimde, onu Tepecik'te devamlı oturduğu kahvede bulmaya gittim. Üstümde yazlık bir gömlek vardı. Beni görünce çok sevindi. Yanında arkadaşları vardı. Bana sordu "Neden kravat takmadın, gözlüğün nerede..." Sonra arkadaşlarına dönüp açıkladı: "Torunum müfettiş. Hep kravatlı gezer. Gözlük de takar."

Torun çocuklarını gördü. Kardeşimin kızını, benim oğlum gördü. Onlarla birlikte, parmaklıklarının içine girer, oyunlarına katılırdı.

Doksan yaşında, akciğer kanserinden öldü...

Ben dedemi en çok, kucığında kundaklı en küçük kardeşim, Polisevleri'nin bulunduğu yamaçta oturmuş, Çatalca'ya karşı sigara tütürürken anımsıyorum.

Cumhuriyet, 25 Nisan 1990;

Gazete Ege, 26 Nisan 1997

Yeşili ve Maviyi Anımsamak

Pek çok insan gibi benim yaşantımda da önemli olaylar oldukça çok. Ancak son zamanlarda, çocukluğumun İzmir’de geçen ve de pek uzun olmayan dönemi ile ilgili anılar diğerlerine baskın çıkıyor.

Yaşlanıyorum da ondan mı diye düşünüyorum bazen. Kuşkusuz epey de yaşlandım sayılır. Ama İzmir’imin doğası ben-den çok daha hızlı yaşlandı. Hatta mavi Körfez öldü gibi. Temel neden işte bu.

İnsan belki de er geç öleceğinin bilincinde olarak, yaşamayı tutkuyla sürdürebilen biricik canlıdır. Öleceğini bilir ve korkmaz da kıyamet gününden ödü patlar...

Mavi gezegenimizin, ölümümüzden sonra da yaşayacağını, insan türünün soyumuzun süreceğini bilmek, ölüm korkumuzu azaltır. Oysa kıyamet günü, herşeyin sonu olacaktır. Bundan ötürü korkarız...

Doğa sadece İzmir’de ölmüyor. İzmit Körfezi de ölüyor. Çilek tarlaları, kiraz bahçeleri yok oluyor. Bursa ovasını, güzelim şeftali bahçelerini de yok ediyoruz.

İşte bu yüzden çevre kirlenmesi korkusu, kıyamet korkusu gibi sarmaya başladı, insan bilincini. Bu korkuyla Yeşiller, sanayileşmeye bile karşı çıkıyorlar.

İlk bakışta, haksız da değiller.

Karadeniz Bakır İşletmeleri ile Etibank’ın fabrikalarının, Murgul’da yeşili nasıl yok etmiş olduğunu, dağın-taşın nasıl siyaha kestiğini gözlerimle gördüm. Murgul’da insan ömrü, buralardakinden çok kısa.

Yatağan Termik Santralı'nın eskiden köylülerin göbek mantarı topladığı, yemyeşil ormana, ne yaptığını da gördüm.

Ancak çözüm yine de sanayileşmekten vazgeçmekte değil.

İnsan nüfusu giderek artıyor. Hem de büyük hızla.

İnsanın gereksinimi sonsuz. Giderek daha çeşitleniyor.

1960'lı yıllarda, her eve bir renkli televizyonu, düşlemek bile olası mıydı?

Sonsuz insan gereksinimini karşılayabilmek için sonsuz üretim gerekir.

Sonsuz üretim olanağını da bize ancak sanayi veriyor.

Sosyal demokratlar da bu yüzden bir yandan çevreyi korumaya çalışırken, öte yandan sanayileşmeyi savunuyorlar.

Çözüm, temiz sanayi. Havayı kirletmeyen, ormanları, şırıl şırıl akan buz gibi dereleri, masmavi denizleri öldürmeyen sanayi...

Bu konuda teknoloji hızla geliyor. Temiz enerji için soğuk füzyon çabaları yaygınlaşıyor.

Öncelikle, daha fazla kirletmeyi durdurmak gerek.

Sonra sıra kirletilmiş doğayı temizlemeye gelecek. Bu konuda da önemli çalışmalar var.

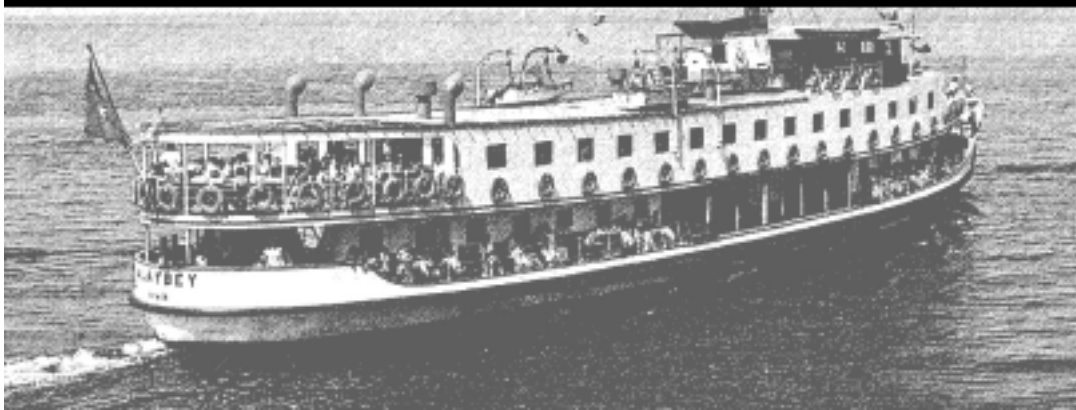
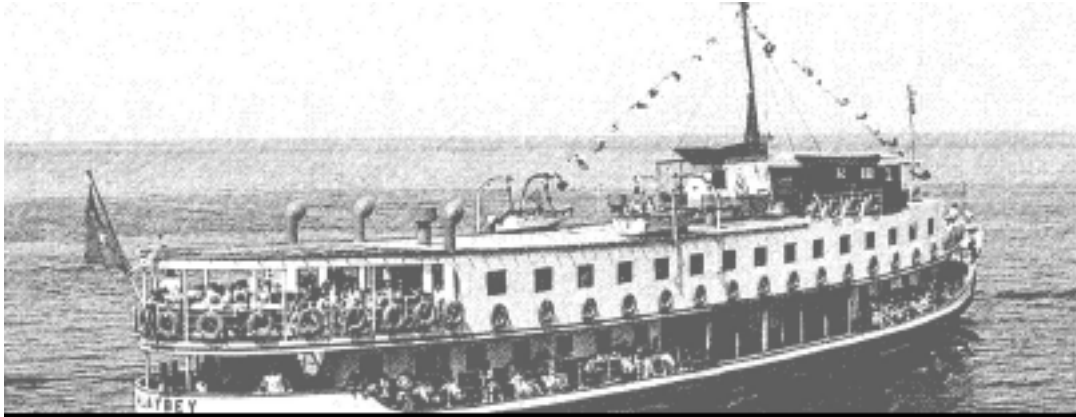
Ben umutsuz değilim. Özellikle, biyolojik yöntemlerle yapılacak doğa temizliğinin, bir gün başarılı olacağına inanıyorum.

Zaten, kirleri yiyecek bakteriler konusunda deneyler de yapılıyor.

Belki birgün bu bakteriler İzmir Körfezi'nin tüm pisliğini yiyip bitirecek.

Belki bir gün, torunumun çocuğu, benim çocukluğumdaki gibi mavi bir körfezde yüzecek...

*Cumhuriyet 8 Mayıs 1990;
Gazete Ege 21 Temmuz 1997*

Körfez Vapurları

Geçenlerde İnşaat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi Harber Bülteni'nde bir yazı okudum. Yüksek Mühendis Hüsnü Yurttaş yazmış:

İzmir'de özel araçlar hariç sadece toplu taşıma araçları ile bir günde bir buçuk milyona yakın yolcu taşıyormuş.

Bundan Körfez vapurlarının aldığı pay sadece yüzde iki. ESHOT'un payı ise, yüzde elliye yaklaşıyor....

Üstelik, nüfus artışına karşın, vapurla taşınan yolcu sayısı artacağına azalmış. 1981 yılında oniki milyona yaklaşan yolcu sayısı, 1985-1987 döneminde sekiz milyonun altında..

Oysa ki, İzmir nüfusunun yaklaşık dörtte biri, deniz ulaşımından yararlanabilecek, kıyı bölgelerde yaşıyor.

Bence, yolculukların en keyiflisi, vapurla yapılanıdır. Sabah, gün yeni doğmuşken, hele Körfez'in denizi de çarşaf gibiyse, güvertede oturur, sıcak çayını yudumlarken, Büyük Yamanlar'a doğru sigaranı tüttürürsün.

Bizler ise, sabahları duraklarda bekliyor, sonra da üst üste yığılarak, otobüslerde, hantal trolleybüslerde yolculuk yapıyoruz. Pahalı akaryakıtı havaya savurarak, çevreyi de kirletiyoruz.

İzmir'de pek çok güzel şey gibi, deniz taşımacılığı da gerilemiş.

İşte eski zaman iskeleleri, işte eski zaman vapurları;

Girit, Terakki, Güzelbahçe, Hürriyet, Musavat, İstanbul, Güzel İzmir ve Karşıyaka vapurları. Karşıyaka, Alaybey, Osmanzade, Bayraklı, Pasaport, Konak, Karataş, Salhane, Hastane, Karantina, Göztepe ve Güzelyalı (Reşadiye) iskelelerinden yolcu taşımaya başlıyor. Yıl 1884.

Daha sonra Urla, Dikili ve Foça seferleri...

1940 yılında filoya Sur ve Efes vapurları da katılıyor.

Şimdilerdeyse Sadece, Konak, Pasaport ve Karşıyaka iskeleleri arasında vapur seferi var.

Bir de haziran-eylül döneminde Konak Urla seferi.

Umarım, Bostanlı ve Üçkuyular iskelelerinin yapımı yakında biter.

Çocukluk anılarımda, şimdi olmayan iskelelerden sadece Bayraklı ve İnciraltı iskelesi var.

Diğerleri kaldırılmış mıydı, yoksa yolumuz mu düşmezdi?

*Cumhuriyet 20 Mayıs 1990;
Gazete Ege, 2 Haziran 1997*

Alsancak Garı

İsmet Paşa'yı ilk kez Alsancak Garı'nda gördüm. Trenle geldi. Nereden gelmişti bilmiyorum ama, Alsancak Garı'na geldi.

Çelik miğferli asker kıtası, esas duruşta karşıladı.

Ben onu, vagonun penceresinden el sallarken uzaktan görebildim. Dedem beni sırtına almıştı.

Askerler, polisler ve İsmet Paşa; görüntü görkemliydi ama, biraz da ürküntü verici...

O zamanlar o, Milli Şef'ti.

İsmet Paşa, yanlış anımsamıyorsam, Alsancak Garı'ndaki şimdi Devlet Demir Yolları Hastanesi olarak kullanılan binada kalmıştı. Onu tekrar görebilmek umuduyla Gar'ın çevresinde dolaşıp durmuştuk.

Alsancak Garı, en kalabalık olduğu sırada bile, sanki tenhadır. Bir gariptir, sessiz ve hüzün vericidir.

Hiç bir zaman, birinci sınıf bir gar olamadı...

Birinci sınıf olabilmek için bir gar, trenleri ya İstanbul'a gönderebilmeli ya da Ankara'ya. Alsancak Garı'ndan ise, ne İstanbul'a tren kalkıyor ne de Ankaraya'ya...

Alsancak Garı çirkindir. Dışı güzel, ama içi çirkindir, soğuktur. Neşeli giren durgunlaşır. Havaalanı tren seferleri bile kurtaramıyor Alsancak Garı'nı. Ama ben seviyorum, o bana çocukluğumdan kaldı...

İsmet Paşa ya İzmir'e geldiği o yıl ya da bir yıl sonrası, seçimi kaybetti.

İyi anımsıyorum, garın karşısındaki parkta, temizlik işçileri zafer gösterisi yapmışlardı. Yağdırılan küfürler hâlâ aklımda; çok üzülmüştüm.

Atatürk, bıyıksız yaşadı Cumhuriyeti. Paşa ise, hep bıyıklıydı. Ama bıyık, laikliğini engellemedi hiç. Namazını gizlice kılarmış...

İkinci adamken başarılıydı; Ata'yı tamamladı.

İkinci adamı varken de başarılıydı. Tamamlarken de tamamlanmıştı da başarılıydı.

Şimdilerde de Alsancak Garı'na gittiğim oluyor. İs kokusunu koklamak, geçmişini anımsayıp hüzünlenmek, hoşuma gidiyor bazen.

Küçücük bir çay ocağı var. Yorgun işçiler, çaylarını yudumlarırken televizyon izliyorlar.

Girip, ben de bir çay söylüyorum.

Aklıma Gar'ın önündeki renk renk aslanağızları, hercai menekşeler geliyor. Bir de sıra sıra dizilmiş paytonlar...

Karşıdaki park, şimdikinden çok büyük ve yemyeşil. Çimenlerin üzerinde güreşiyoruz, yonca toplayıp yiyoruz. Park bekçisi, peşimizden kovalıyor.

Parkın önünde iki-üç siyah taksi...

Çayımı bitince kalkıp çıkıyorum.

Garın duvarındaki Phillips bisiklet reklamını anımsıyorum bu kez: "Bisiklet üstündeki zenci çocuk, kendisini kovalayan aslana, nanik yapıyor."

Zenci çocuk sanki bana nanik yapıyor...

*Cumhuriyet, 4 Haziran 1990;
Gazete Ege 16 Haziran 1997*

Demokrasi ve SHP

Demokrasi bugün, ne yazık ki, Türkiye gündeminin birinci sırasındaki yerini korumaktadır.

İşsizlik, enflasyon, kalkınma gibi, diğer önemli sorunlarımızın çözümü de demokrasi sorununun çözümünden geçmektedir çünkü...

İşte bu gerçektir ki, Sosyal Demokrat Halkçı Parti'yi ülkemizin birinci partisi ve en güçlü iktidar adayı konumuna getirmiştir.

Halkımız SHP'den herşeyden önce, Batı Avrupa standartlarına uygun bir demokrasiyi gerçekleştirmesini beklemektedir.

Ve, halkımız bilmektedir ki; ülkemizde böyle bir demokrasiyi gerçekleştirecek, biricik partidir SHP....

Çünkü SHP öncelikle, "Siyasal parti"nin bilimsel tanımının gerektirdiği özelliklere, diğer bütün partilerden daha fazla sahip olan, bir partidir.

SHP gücünü liderin karizmatik veya üyeleri arasındaki çıkar ortaklığından değil, tarihsel kökeni ve Atatürk ilkelerine bağlılığı yanında, örgütünden almaktadır.

SHP bugün Türkiye'de en yaygın, en dinamik ve parti yönetiminde en etkin örgüte sahip olan, siyasal partidir.

Örgütünün dinamizminin kökeninde ise, "Parti içi demokrasi" olgusu yatmaktadır.

Gerek CHP ve gerekse onun devamı olan SHP, parti içi demokrasiyi işlettiği zaman ve işlettiği ölçüde, politikaları aşağıdan yukarıya ürettiği zaman ve üretebildiği ölçüde, güçlü olabilmektedir.

SHP'nin üyesi için, mahallesinin delege seçimi, her zaman çok önemlidir.

İki yılda bir, sandığın kurulduğu berber dükkanına ya da kahvehaneye oy kullanmaya giderken, pek çoğu en iyi elbisesini giyer de öyle gider. Eğer mevsim yaz ise, beyaz takım elbise ve kırmızı kravat...

Delege sayısı sınırlıdır ve örneğin Konak'taki altı yedi bin üyeden ancak dört yüzü delege olabilecektir.

Dolayısıyla kalan binlerce üye için, delege seçimindeki oyu, parti yönetimine demokratik katılımı açısından biricik olanağıdır.

Oyunu özgürce kullanabilmek ister, tutkuyla...

Ve bu binlerce üye, delege seçiminde özgürce oy kullanabilmiş olmanın keyfiyle, genel seçimlerde, yerel seçimlerde, eşini-dostunu, konusunu-komşusunu sandığa taşımakta mahallesindeki sandıklara namusu gibi sahip çıkmaktadır.

Çünkü, parti üyesi olduğunun bilincini tazelemektedir bu yolla...

Çünkü, partisinin aşağıdan yukarıya doğru yönetimine katılmış olmaktadır, delege seçimindeki oyu ile.

Kendi içinde demokrasiyi gerçekleştiremeyen bir partinin ülkede demokrasiyi gerçekleştirmesi beklenemez.

Kendi içinde demokrasiyi gerçekleştiremeyen bir parti halkımızı nasıl inandıracaktır, demokrasi peşinde olduğuna?

Parti içi demokrasiyi işletebildiği ölçüde “demokrasi umudu” olabilmiştir SHP.

SHP'yi iktidara taşıyabilecek temel özelliği de “demokrasi umudu” olabilmesidir.

İktidar; parti içi demokrasi istediği ölçüde yakın, aksadığı ölçüde de uzaktır SHP'ye...

Biz SHP'liler demokrasi borçluyuz halkımıza.

Lütfen sorumluluğumuzu unutmayalım.

Günaydın, 11 Ağustos 1990

Benim Bahçelerim

İlk bahçemi, Alsancak'ta yanmış bir tütün deposunun içinde kurdum. Kuşkusuz gizli bir yerdi ve bir bahçem olduğunu kimselere söylemedim.

Öğle saatlerinde güneş ışığı, çatıdaki simsiyah kalasların arasından süzülür ve doğruca bahçemin üstüne düşerdi.

Küçücüktü ilk bahçem. Belki küçük bir sehpa kadar.

Ama benim bahçemdi...

Taze fasulye, barbunya fasulye ve börülce dikmiştim. Tohumları da akşam üstleri sokak arasında tütün işçileri için kurulan, küçük meyve-sebze pazarının artıklarından sağlamıştım.

Gerçi evimizin bir küçük avlusu ve avluda bir tulumbası bile vardı ama avlu beton kaplıydı. Sadece bir asma dikiliydi. Anneannemin koruk suyu için gerekli koruğu sağlayan asma...

Sonradan işi büyüttüm. Değişik yerlerde başka bahçelerde kurdum.

Ama onların bazılarını buldular. Gittiğimde güzelim fasulyelerimi, börülcelerimi köklenmiş, parçalanmış görürdüm.

Birkaç yıl sonra, Karşıyaka'da küçücük bahçesi olan bir eve taşındık. Bahçede sadece akşam sefaları dikiliydi.

Akşam üstleri güneş bahçeden gitti miydi, oyunu moyunu bırakır, bahçe sulamaya koşardım.

Akşam sefaları dirilir, üzerlerinde sular damlarken, renk renk açarlardı...

Kirada oturduğumuz evler içinde bir de, Üçkuyular'dakinin bahçesi vardı.

En sevdiğim bahçem de odur.

Tepeden kuşbakışı Körfez görünürdü ve oldukça da büyüktü.

Ben o sıralar, Ankara'da üniversitedeydim. Ancak tatillerde gelirdim.

Rahmetli kardeşimle patlıcan, biber, kabak ve domates dikmiştik.

Patlıcanlar, kabaklar belimizi aşmıştı.

Her akşam mayo giyip sulamaya çıkardık.

Galiba bitkilerden çok birbirimizi sulardık.

Bol sulayınca patlıcanlar ve hele kabaklar bir gecede büyülerdi.

Gerektiği kadar taptaze koparırdık.

Annem kimi zaman kabak çiçeği dolması yapardı. Yemiye-
li kimbilir kaç yıl oldu....

Bugüne kadar tümüyle bana ait bir bahçem olmadı.

Mülkiyeti başkasına ait bahçeler, yeterince doyum vermiyor. Karışanı oluyor, yaptığını bozanı oluyor.

Bilmem bundan sonra bir bahçem olur mu?

İzmir'in içinde bahçe de kalmıyor.

Belki emeklilikte evi satarım. Gidip Foça'da ama Eski Foça'da, bahçesi kendisinden büyük, bir küçük ev alırım.

Ön tarafa sadece çiçek dikerim. Arka bahçeye ise patlıcan, biber falan...

Kuşkusuz Gencelli'ye termik santral kurulmaz da; Foça'ya bahçe kalırsa...

*Cumhuriyet, 22 Aralık 1990;
Gazete Ege, 11 Ağustos 1997*

Çipura

Babam, yaman bir çipura avcısıydı. Hangi boy çipura; nerede, ne zaman yakalanır, bilirdi. İğnesini oltasını, ona göre ayarlardı.

Çipura, mamunu severmiş, başka yeme kolay kolay gelmezmiş. Babam mamunları bir gün önceden alır, küçük-hasır bir sepette, ıslak çuvala sararak saklardı.

Yıllar sonra oğlum da Gökova'da Azmak Ağzı'nda, sardalyaları kare biçiminde kesip yem hazırladı ve sabahları gün doğmadan gidip epeyce levrek yakaladı.

Çipura mı iyi balıktır, yoksa levrek mi? Erbabı bilir.. Bana sorarsanız, besin değerleri eşit ve de şimdilerde kilosu üç-dört bin liradan satılan sardalyeninkinden de farksız.

Ben bir zamanlar, yani 1960'larda İstanbul'da çifti iki buçuk liradan satıldığı günlerde, palamutu-toriği ve uskumruyu çok sever, öğlenleri köprü altında ızgaralarını yerdim. Bazen de Perşembe Pazarı'nda ucuz beyaz şarapla palamut şiş....

Palamutu uskumruyu, birkaç kez de Cemal Süreyya ve Doğan Avcıoğlu ile birlikte yiyip üstüne köprü altında, Kız Kulesi'ne karşı, demli çay da içmiştim. Rahmetliler..

Babamın eve kocaman çipuralar getirdiği çağlarda çocuktum. Rakı içmezdim doğal olarak. Politika konuşmak da yoktu. Bu sayede, çipuramı soğutmadan yerdim. Üstüne bolca zeytinyağı, limon, salataya da koruk suyu..

Sonraları Alsancak Kordonu'nun lüks lokantalarında çipura yedim.

Bu kez artık rakı vardı, politik tartışmaların çekiciliği vardı. Politikanın ve rakının olduğu masada, güzelim çipura bile güme gider çoğu kez. Bir kısmını soğuduktan sonra yersin, bir kısmını da unutursun tabakta.

Alsancak Kordonu'nda çoğu kez parasını ödemedem yedim çipurayı. O lüks lokantalarda hesap ödeyebilecek kadar param pek olmadı çünkü.

Birilerine balık ısmarladıysam, çoğu kez de yabancı ülkeden gelmiş konuklara, bu protokol gereği idi ve temsil ettiğim kuruluş ödedi hesabı.

Kimi zaman da, köşeyi dönmüş bir eski arkadaşım İzmir'e gelip çipura yemek istediğinde, ben onu ağırlar, hesabı o öderdi.

Aziz Nesin'in bir hikayesini hiç unutamam: Hani, birisi köşeyi dönmüş, öteki küçük memur iki eski arkadaş karşılaşır da Beyoğlu'na giderler birlikte. Hikayenin başında köşeyi dönmüşü, dolandırıcı sanırsınız, arkadaşını zorla bara-payvona götürür, ama dolandırıcı falan değildir ve tüm hesapları da öder, güle oynaya. Köşeyi dönmemiş, altta kalacak değil ya o da boyna vestiyer ücretlerini öder.

Vay vestiyer ücretlerini ödeyen küçük memurun hali. O gün alınan maaş, vestiyer ücretine yetmez.

Cumhuriyet, 6 Şubat 1991

Güzelyalı Pazarı

Geçen pazar günü, Güzelyalı Pazarı'na gittim. Ucuzluk saatlerinde akşam üstü.. Kış başından beri gidememiş-tim. Araba olmayınca pazara gitmek zor. Giderken neyse de dönüşte elimde torbalarla dolmuşa binmeyi gözüm yemiyor.

Adı, Güzelyalı Pazarı. Ama, Güzelyalı ile ilgisi kalmadı. Ta Üçkuyular'da...

Eskiden Güzelyalı Parkı'nın çevresinde kurulurdu. Yürüyerek gidilir, yürüyerek dönülürdü, kolayca.

O günlerde zaten, otomobili olan pek azdı ve otomobilliler, mevyelerini-sebzelerini pazardan almazdı pek.

Dolaşmaktan yoruldunuzmuydu, Park'ta oturur, soluklanırdın biraz.

Sadece mevsiminde satılan, hormonsuz, koca koca domatesler gözümün önünden gitmiyor. Beşer kilo, beşer kilo alınırdı..

Güzelyalı Pazarı, sonradan Göztepe Stadı yanına taşındı.

Arabalılar çoğalmıştı ama, yine de park yeri bulmak kolaydı.

Güzelyalı dışına çıkarılmıştı ama, uzak sayılmazdı.

Zamanla oraya da alıştık. Hangi meyve-sebze pazarın neresindedir, zeytin-peynir nerededir, belledik. Fiyatlar girişte yüksek, sonlara doğru düşük olurdu.

En çok balık satılan bölümü severdim. Alamasan bile, şöy-

le bir dolaşmadan edemezdim. Mevsimine göre; çeşit-çeşit balık bulunurdu. Ucuz bir besin sayılırdı o günlerde balık. Lûfer, levrek bile alınabilirdi. Şimdilerde, pazar yerinin balık tezgahlarında, sardalya ile dondurulmuş Norveç uskumrusundan başka balık görünmüyor.

Güzelyalı Pazarı, artık Güzelyalı Pazarı sayılmaz.

Üstelik yeri de iyi seçilmemiş. Çarşamba pazarı neyse de pazar günleri ulaşım bir dert. Yarımada'dan dönen yazlıkçılar ile pazarcıların araçları, birbirine giriyor. O kargaşada araba kullanmak cambazlık.

Yayaların, karşıdan karşıya geçmesi ise, bir serüven.

Son gidişimde, pazarın girişi, bir Beşiktaş-Galatasaray maç bitimindeki İnönü Stadı önünden farksızdı.

İnsanların büyük bölümü, malların ucuzladığı akşam saatlerini seçiyor, alışveriş için.

Haksız da değiller hani. Artık, üç-beş yüz liralık fiyat farkının bile önemi büyük, geçinebilmek için.

Pazarın içinde yürümek, büyük sorun. Reyon araları dar tutulmuş. Yolların kesiştiği noktalarda insanlar yumak oluyor, el arabaları birbirine giriyor.

Geçenlerde, komşularımızdan bir hanım, bacağına kırdı pazarda.

Bereket, arka taraftan, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'na bağlantı yapıldı da araç çıkışı rahatladı biraz.

Ben, bu pazara alışamadım.

Neyin, nerede satıldığını belleyemedim bir türlü. Neresi pahalı neresi ucuz öğrenemedim.

Güzelyalı'da oturanlar, Güzelyalı'ya pazar yeri istiyorlar.

Pazarlarını geri istiyorlar.

Şimdikininki adı, Fahrettin Altay Pazarı olsun..

Cumhuriyet 13 Mart 1991

Bir Kilo Peynir

Geçen hafta pazardan, bir kilo keçi peyniri aldım. Değişiklik olsun diye.. Muğla'da sıkça alırdık. Yeniden İzmir'e döndükten sonra hiç yememiştik. Peynirimiz de hep TANSAS'tan alınıyor.

Pazarda, keçi peynirinin kilosu on bin lira. Ucuz.

Ucuz olmasına ucuz da neye göre ucuz?

Kuşkusuz, bugünün fiyatları genel düzeyine göre ucuz. Yoksa bir yıl öncesine, hele hele geçmişe göre, hiç bir şey ucuz değil artık..

Geçmiş deyince aklıma, öğrencilik yıllarım geldi nedense.

Mülkiye'nin giriş sınavını, maliye'nin burslusu olarak kazanmıştım. Öyle olmasa, okuyamazdım zaten.

Daha önceleri, trenle geçerken gördüğüm Ankara'ya, kayıt yaptırmak için, ilk kez gittiğimde, okulun yerini zorlukla bulmuştum. İnmem gereken durağı kaçırdıktan sonra, geriye yürüyerek..

Yurtta kalınan ilk gece, gizli gizli ağlayanlar çok olur..

Sonra ilk bursumu almıştım: Tam yüzelli lira!

Yurt ücreti olan otuz lirayı düş; geri kalan yüz yirmi lira, bir ay geçinmeye yeterdi. Hem de; hiç bir önemli filmi kaçırmadan.

Bazı ay başlarında, Günseli Lokantası'nda şaraplı biftek bile yerdik.

Yaz tatili başlarken, üç aylık bursu kırdırır ve İzmir'e eve gönderirdim. Bütçemize önemli katkısı olurdu.

İkinci yıl bursumuz, yüz yetmiş beş lira oldu.

Üçüncü ve dördüncü sınıflarda ise; iki yüz elli lira aldık, her ay.

Üşenmedim, oturup hesap yaptım: Dört yıl boyunca toplam dokuz bin dokuz yüz lira almışım, Maliye'den.

Yanlış anımsamıyorsam, sekiz yıllık bir zorunlu hizmet idi dokuz bin dokuz yüz liralık toplam bursun karşılığı.

Maliye'de göreve başladıktan kısa bir süre sonra, Hazine Kontrolörü oldum, sınavla. Yıl 1962.

Hemen İzmir'e turneye gönderiler.

Cebimde onbeş günlük yövmiye farkı; altı yüz yetmiş beş lira.

Motorlu trenin restoranında, yaşantımda ilk kez, tabldot ısmarladım kendime. Yanında da buz gibi bir şişe Tekel bira-sı.

Altı yüz yetmiş beş lira, ay sonuna kadar hem beni geçindirdi, hem de evi. Eşya falan bile aldık.

Maliye'ye olan borcumu; zorunlu hizmeti fazlasıyla yaparak ödedim.

Ama şeytan diyor ki, bir kez daha öde.

Git pazardan bir kilo keçi peyniri al ve Maliye'ye gönder.

Nasıl olsa keçi peyniri ucuz: Kilosu on bin lira...

Cumhuriyet, 20 Mart 1991

Yeni Bir Bahar

Her yıl bu günlerde; “İzmir’ime bahar geldi” diye yazmışım, bu sütunlarda... Bu yıl da yine bahar geldi, çabuk da geldi.

Mart ayı, kapıdan baktırmayıp-kazma kürek yaktırmayıp geçti gitti.

Çok da iyi ediyor, sobada yakılacak olan, kazma-kürek değil çünkü; gazyağı. Evini ısıtırken, cebini yakıyor.

Havaların erken ısınması, Körfez’in ateşinden mi acaba?

Eğer neden buysa, karanlık ve soğuk bir yaz dönemi de gelebilir ardından. Petrol kuyuları, duman üretmeyi sürdürüyor...

Mustafa Kemal Sahil Bulvarı’na çıkıyorum yine: Acaba, bir yılda değişen bir şey var mı?

Ağaçlar, biraz daha boy atmış. Yeşillik çoğalmış gibi bu yüzden.

Göztepe; gri beton duvarda, yeşil bir pencere yine.

Bulvarı süsleyen lambaların bazıları kırılmış. Çocukların işi olmalı...

Ortak malımız olanı, hepimizin olanı, güzel ve yararlı olanı, korumayı öğretemiyoruz galiba.

Levent Anıtı’nın çevresindeki, oturma yerlerinin bir kısmı da parçalanmış. Oysa betondan yapılmalar.

İnciraltı'na doğru yürüyeyim diyorum, yol diye birşey kalmamış. Her yerde moloz yığını...

Flamingo'lara şaşıyorum. Moloz yığınları, umurlarında değil, yine gelmişler...

İyi ki gelmişler. O kadarcık güzellik de mutlu ediyor insanı.

“Bulvar” yapılane dek, denize çıkan, pek az geçit vardı yolda.

İç kesimlerde oturanlar, denize hasretti.

Ya Karşıyaka yalısına gidilirdi ya da Kordon boyuna Alsancak'a denizi görmek için, deniz doldurulup, bulvar yapılmıca soluk aldılar.

Her yaz, akın akın deniz kıyısına gidiyorlar.

Kestaneciler, patlamış mısır satan, gazoz satanlar, bir alem cümbüş.

Özellikle Güzelyalı kesimi, ana-baba günü oluyor, sıcak yaz gecelerinde.

Kuşkusuz bu yaz, daha da kalabalık olacak, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı.

Nüfusumuz hızla artıyor. Güneydoğu Anadolu'dan gelenler de var, savaş nedeniyle.

Ancak, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nda; ne çay bahçesi var, ne de oturacak kanepeler...

Deniz görmek için, sahile koşanlar denize sırtlarını dönmek zorundalar, yorulup oturduklarında.

Kanepeler konulmalı Bulvar boyunca; bir kaç da portatif büfe.

Denize koşanlar, bu yaz, denizi oturarak da görebilsin diye...

Şimdi tam zamanıdır.

Cumhuriyet, 1 Nisan 1991

Yüz Para...

Her ülkenin bir para birimi vardır; dolar gibi sterlin gibi, mark gibi... Bu temel para birimi yanında, bir de bozuk para birimi bulunur; sent gibi, peni gibi, fenik gibi...

Bizim de var, bozuk para birimimiz. Bilmem adını anımsayabilecek misiniz? Kuruş...

Benim oğlum “kuruş” nedir bilmiyor, hiç görmedi.

Çocukluğumda, “kuruş”tan başka bir de “para” vardı. O zamanlar Türkiye; İngiliz’lerin eski para sistemine benzeyen, üçlü bir para sistemi kullanırdı: İngiliz’lerin, peni, şilin ve sterlin’i yerine, para, kuruş ve lira..

Kırk para bir kuruş, yüz kuruş ise bir lira ederdi.

“Para” nasıl birşeydi, anımsamıyorum. Belki de dolaşımdan kaldırılmıştı.

Ama, bir çocuğun bir çok şey satın almasına yetecek kadar değerli, ortası delik, metaldan yapılmış, iki buçuk kuruşları çok iyi anımsıyorum.

İki buçuk kuruş değil de yüz para denilirdi.

Yüz para ile ilgili hiç unutamadığım bir anım var. Alsan-cak’ta, Bornova Caddesi’ne paralel bir ara sokakta yürürken, birden gözüme, yerde parlayan bir yüz para ilişmişti. Almak üzere eğildiğimde, biraz ötede bir başkası, tozları eşeledikçe bir tane daha bir tane daha..

Yedi-sekiz tane, yüz para bulmuştum o gün.

O kadar çok metal parayı, kim ve de hiç farkında olmadan

nasıl düşmüştü, bugün bile şaşarım...

Uzunca bir süre, sokakta yürürken gözlerimi yerden ayırmaz olmuştum: Belki para bulurum umuduyla..

“Yüz paralı” günlerde, bir de “yüz binlikler” diye anılan, bir aile vardı Alsancak’ta.

“Tayyare Piyango’sundan büyük ikramiye vurmuş: Yüz bin lira...

Kordon’ da, sakız biçimi bir ev almışlar.

Ben Alsancak’ın en zengini diye onları bilirdim.

Yüz bin lira!

“Hepsini -yüz paralık- yaptırsalar, ne kadar büyük bir yığın olur” diye düşünürdüm. “Say say bitmez.”

Şimdilerde ise; yüz bin lira, bir fileyi zor dolduruyor.

Çoğu kişi, yerde gördüğü yüz lirayı, eğilip almak zahmeti-ne bile, değer bulmuyor artık.

Acaba bir çocuk, yerde kaç lira bulmalı ki; benim yüz para bulduğumda, sevindiğim kadar sevensin.

Devir; artık trilyon devri, trilyoner devri..

Kordon’daki butikler; ayıp olmasın diye, etiketlerindeki üç sıfırı atmışlar bile; iki yüz elli yazıyor, üç yüz yirmi beş yazıyor, örneğin.

İyi de ediyorlar. Rahmetli annem, rakamlara bin kelimesi-ni eklemeye, alışamamıştı bir türlü: “Üç bin lira yerine, üç lira” derdi.

Bu ay telefon faturası, yüklü geldi. Yüz yirmi bin lira. Politika hızlandı ya...

Telefon faturasını ödemek için; tam dört milyon sekiz yüz bin adet, yüz para gerek bana..

*Cumhuriyet, 28 Nisan 1991;
Gazete Ege, 14 Temmuz 1997*

Enflasyona Karşı Çareler

Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi, hiç kuşkusuz enflasyondur. Sadece emekçi yığınların belini bükmele kalmayıp, bugün artık ekonomimizi de işlemez duruma getiren enflasyonu, bir kaza, bilinçsiz-tutarsız politikaların eseri bir yanlışlık gibi görürsek, çözüme olanak yoktur.

Enflasyon, 1950'lerden bu yana, egemen güçlerin sermaye birikimini gerçekleştirerek kapitalist yoldan kalkınmak için buldukları, formüldür. Gerçekten, enflasyon nedeniyle ücretlilerin cebinden çıkan satınalma gücü, buharlaşıp yok olmaktadır ve fakat bir başkasının, sayıları azalırken servetleri çoğalan başkalarının cebine girmektedir.

Her mahallede bir milyoner yaratma formülüyle veciz biçimde ifade edilen enflasyonist politika, giderek dozunu kaçırması ve bu gün "Her apartmanda daire sahibi sayısınca milyoner yaratma" boyutuna erişmiştir. Evet, her apartmanda vergi elektrik-su ve ısınma giderlerini ödemekten aciz, çok sayıda milyoner...

Başlangıçta, sermaye birikiminin temel aracı olarak uygulamaya konan enflasyonist politika, büyük ölçüde amacına ulaşmış, sermaye birikimini ve çarpık ve dışa bağımlı da olsa, sanayileşmeyi sağladıktan sonra, bu kez ortaya çıkan tüketim sanayiinin ürünlerinin özellikle dayanıklı tüketim mallarının satışını sağlayacak satınalma gücünün yaratılması için vazgeçilmez ekonomik araç niteliği kazanmıştır.

Televizyon, buzdolabı, otomobil gibi dayanıklı tüketim mallarının satılabilmesi için; geri kalmış, yoksul bir ülkenin, kapitalist kalkınma uğruna daha da yoksullaştırılmış insanlarına, bunların hiç olmazsa bir bölümüne enflasyon yoluyla satınalma gücü, şırınga edilmiştir.

Halka sağlanan satınalma gücü, sermayenin kârlarından sağlansa, düzeni kutlamak gerekebilirdi. Ama bu işlem kârları daha da artırmak ve sermayeye sermaye katmak üzere yapıyor ve yasal vergiler bile ödenmeyerek devlet en önemli gelirinden yoksun bırakılıyorsa, artık sadece, kendi kendisini besleyen bir enflasyondan söz edilebilir.

Denilebilir ki, “Yani halkımız televizyon, buzdolabı veya arabadan yoksun mu kalmalıydı?” Elbette kalmamalıydı. Ancak dışa bağımlılığı azalacak yerde çoğalan temel yatırımlarla desteklenmeyen ve dışsatımı aklına getirmeyen bir sanayinin ürettiği ürünleri satınalmak mutluluğuna erenler, elektrik kısıntısından televizyonlarını, yakıtsızlıktan arabalarını, kullanamazlarsa ve bunlara sahip olmak uğruna soğuktan hastalanıp, ilaçsızlıktan kırılırsa ya da hammadde, yedek parça yokluğundan kapanan fabrikalardaki işlerini yitirirlerse hiç şaşır-mamalıdırlar.

Yetiştirdikleri Canavardan Korkuyor

Başından beri savunduğumuz tez; enflasyonun, egemen güçler tarafından başlangıçta sermaye birikimini gerçekleştirmek ve daha sonra ise, mevcut düzenin çarklarını çalıştırmak için uyguladıkları, bilinçli bir politika olduğudur.

Ancak bugün enflasyon öylesine hız kazanmıştır ki artık dizginlerin egemen güçlerin elinden de kaçtığı ve onları da te-dirgin edecek boyutlara ulaştığı rahatlıkla söylenebilir.

Öyle ki bugün artık çok üretim yapan bir fabrika sahibi değil, bir grev yaratarak hammadde ve mamullerini stok eden

fabrikatör karlıdır. Sermaye üretime değil, çok çabuk devre-dildiği ticarete ya da büyük karlar getiren spekülasyona kay-maktadır. Fiyat mekanizması etkinliğini yitirmiş olup, zam gören bir malın talebi azalacak yerde artmaktadır. Daha önemlisi düzen kendi ürettiğini satamaz duruma gelmiştir. Talep olmadığından değil, satmak yerine satmamanın kârlı ol-masından bugün satacak yerde yarın, yarın satacak yer de da-ha sonra satmanın daha karlı olmasından ötürü.

Artık “Ekonomik bunalım” değil, tam bir “Ekonomik anar-şi” olarak adlandırılabilir bu durumdan halkımızın her ke-simi son derece huzursuzdur ve kuşku duyulması ki siyasal anarşinin de temel nedeni bu ekonomik anarşidir.

Başlangıçta bilinçi bir politika aracı olan enflasyonun ege-men güçleri de rahatsız edecek boyutlara ulaşmış olması, bir yerde hata yapıldığını göstermektedir.

Acaba enflasyonu bugünkü kontrolsüz boyutlara erıştiren temel yanlış nedir?

Kanımızca bu yanlış;

1) Otomotiv sanayiinin Türkiye’de gerektiğinden çok er-ken kurulması,

2) Daha da önemli olarak son yıllarda izlenen ve “Yatırım enflasyonu” biçiminde adlandırılabilir kadar ölçsüz yatı-rım politikası olmuştur.

3) Türkiye’nin binek arabası gereksinimini bedelsiz ithalat yoluyla sınırlı biçimde karşıladığı ve buna rağmen bedelsiz it-halatın bile kısıtlandığı bir aşamada kurulan otomotiv sanayii, iç tüketim isteğini aşırı biçimde artırması yanında, akaryakıt kar transferi, Türkiye’de üretilen otomobillerin yurt dışından getirilen parçalarının ithali için döviz gereksinimimizi büyük çapta artırarak ödemeler dengesi sorunumuzu da önemli şe-kilde ağırlaştırmıştır. Ödemeler dengesi sorununun ağırlaştığı

oranda sanayimizin üretim için gereksinim duyduğu ithalat yapılamamış ve sonuçta ortaya çıkan üretim düşüklüğü enflasyonu beslemiştir.

4) Son yıllarda “Hızlı sanayileşme” veya “Ağır sanayi kurulması” sloganları ile yürütülen yatırım politikası, yurdumuzun birçok yerinde plansız programsız yatırımlara başlanılması şeklinde ortaya çıkmış ancak bu esasen uzun vadeli yatırımların hiçbirisi tamamlanarak üretime sokulmamıştır. Söz konusu yatırımlar için büyük iç ve dış kaynak kullanıldığı halde sonuçta bir üretim gerçekleştirilmemesi, yürüyen enflasyonu çılgınca koşturaya başlatmıştır. Geçtiğimiz dönemde enflasyonu hızlandıran faktörler arasında, kuşkusuz ülke için yararlı ancak enflasyon dönemlerinde ihtiyatla uygulanması gereken Boğaz Köprüsü gibi bayındırlık yatırımlarının da büyük rolü vardır. Bu tür projeler piyasaya milyarlarca liralık satınalma gücü çıkarırlar ama bu milyarların satın alabileceği herhangi bir mal üretmezler.

Enflasyonun nedenleri konusundaki bu görüşler kuşkusuz tartışmalıdır ve yanlış olabilir. Ancak son yıllarda enflasyona bu tür nedenler arandığına pek tanık olmadığımı üzülererek belirtmek isterim. Ekonomik ve dolayısıyla politik yaşantımızı yöneten egemen güçler enflasyon konusunda bir tek neden ve bir tek suçlu bulmuşlardır ve devamlı bunu işlemektedirler. Onlara göre neden, “Toplu sözleşmeler” suçlu ise “Sendikali işçidir.”

Oysa enflasyondan “Toplu sözleşmeleri” sorumlu tutmak için işçi ücretlerindeki artışların enflasyon oranını ve verimlilik artışlarını aştığını kanıtlamak gerekir ki ben bu işi başara-bilen bir bilimsel çalışma hatırlamıyorum.

İki Öneri

Enflasyon gibi dev bir sorunun bir makale ile çözümü için reçete yazmak iddiasında değilim. Ancak yine de son söz ola-

rak ve tartışmaya açmak üzere iki öneri getirmek gerektiğini duyuyorum.

1) Yeni yatırımların gerçekleştirilmesinden çok mevcut kapasitelerin tam olarak devreye sokulmasına ve dolayısıyla üretimlerin çok acele artırılmasına öncelik verilmelidir. Ödemeler dengesi sorununu çözmeye dönük önlemler genellikle enflasyonist etkili olmakla beraber sanayiimizin durmasına yol açan ithalat tıkanıklıklarının giderilmesi açısından, bu sorunun çözülmesi, acil zorunluluktur.

2) Yatırımlarda bu aşamada, uzun vadeli büyük projelerden çok, bir iki yılda tamamlanıp üretime sokulabilen tarım sanayii gibi sanayi yatırımlarına öncelik verilmeli ve her şeyden önce başlatılmış yatırımlar tamamlanmalıdır.

Kuşku yok ki gerçek sanayileşmenin ancak ağır sanayinin kurulmasıyla gerçekleşeceğine biz de inanıyoruz.

Bu nedenledir ki bu aşama için önerdiğimiz sanayileşme tipi, bir sanayileşme modeli değil, anti enflasyonist bir önlemdir.

Cumhuriyet, 6 Şubat 1980

Karadenizli Trolcüler

Maliye’de görevliyken, bir kaç kere Karadeniz turnesine gittim.

Her seferinde üç-dört ay kalmıştım.

Daha sonra, Karadeniz Bakır İşletmeleri Genel Müdür Yardımcısı olarak da bir çok kez yine gittim.

Samsun-Sarp arasını, karış karış bilirim. Ne yeşil, ne güzel bir kıyı şerididir.

Sarp’taki köprüden Sovyet topraklarını ilk kez gördüğümde, bayağı heyecanlanmıştım.

Karadeniz deyince akla ilk gelen hamsidir kuşkusuz. Bir de mısır ekmeği..

Hamsiden yapılmış birçok yiyecek tattım. Bence en güzeli, “hamsi kuşudur”.

Bir de daha çok Ordu’da yediğim, iri istavritler, ilk gördüğümde palamut sanmıştım.

Şimdilerde Karadeniz’de, kalkandan sonra hamsinin de kökü kurudu..

Pek çok balıkçı ailesi perişan.

Kimileri teknesini Van gölüne götürüyor, kimileri İzmir’e..

Temel neden, deniz kirliliği kuşkusuz. Baş sorumlusu da efsanevi Tuna yoluyla, uygar Avrupa..

Peki ama; “Trolc Temel Reis’in” hiç mi suçu yok, artık “hamsi kuşu” yiyemeyişimizde?

Gazetelerde okudum; İzmir Körfezi’ne üşüşen, Karadenizli trolcler, dibi tarayarak, yavru demeden yumurta demeden balık avlıyorlarmış.

Sahil güvenlik botlarını görünce milyonlarca lira değeriindeki ağlarını kesip, kaçmışlar. Ne de olsa, üç yıla kadar hapis var ucunda.

Ağlara yazık da Körfez’imize yazık değil mi?

“Uy Karadeniz’de hamsiyu tcettiniz da, sıra Çrfez’a mı celdu da?”

Ey Karadenizli trolcler, Körfez’imizi biz İzmirliler, yeterince öldremedik de, siz yardıma mı geldiniz?

Yazılarımda, balıktan çokça sz ettiğimin farkındayım elbet..

Buna bakıp beni boğazına dşkn sananlar da olabilir kuşkusuz.

Hayır boğazıma dşkn değilim. balık severim de, yemem de olur..

Balık benim için “denizin” simgesidir.

Bol balık çeşit çeşit balık, yaşayan denizin kanıtıdır.

Yaşam denizlerde başladı.

Yaşamın tam kendisidir, Deniz.

Cumhuriyet, 5 Haziran 1991

Kalkınma Sürecinde Tarımın Yeri

Az gelişmişlik

Bilindiği üzere, Dünya ülkeleri arasında, zenginlik düzeyleri açısından, önemli farklılıklar vardır. Bu ülkelerden zengin olanlarına gelişmiş, fakir olanlarına ise az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler, denilmektedir.

Böylelikle de; fakir ülkelerin zengin ülkelere yetişmek, yani kalkınmak gibi bir sorunları olduğu belirtilmektedir.

Az gelişmişlik, mutlak değil, nisbi bir kavramdır. Ülkeler arasında, önemli zenginlik farklılıkları olmasa az gelişmişlik diye bir kavram olmazdı.

Gerçekten bundan 100 yıl önce, bugünün ülkeleri, bugünün bazı gelişmekte olan ülkelerinden bile, daha geri bir düzeyde oldukları halde, bu ülkelerde, az gelişmişlikten ve kalkınma gereğinden, söz edildiğine rastlanmamaktadır.

Kalkınma nedir?

Kalkınmış-geri kalmış ülke ayrımında;

- başlıca sektörlerin milli gelirdeki payları,
- çalışan nüfusun başlıca sektörlerle dağılımı,
- şehirleşme oranı,

– çeşitli malların fert başına tüketim miktarı gibi ölçüler de kullanılmakla beraber en çok kullanılan ölçü, fert başına düşen milli gelir, ölçüsüdür.

Dolayısıyla, kalkınmayı da fert başına düşen milli gelirin devamlı ve reel olarak artması, biçiminde tanımlamak, yanlış olmaz.

Kalkınmada, tarıma öncelik verilmesini savunan görüşler de bulunmakla beraber, genel olarak kalkınma ile sanayileşme kavramları, eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

Bunun başlıca nedenleri, sanayi sektöründe iş sahası yaratma olanaklarının sınırsız oluşu ile dünya ticaretinde, ticaret hadlerinin, devamlı olarak sanayi ürünleri lehine, tarım ürünleri aleyhine değişmesidir.

Kalkınma ile sanayileşme kavramlarının eş anlamda olduğunu söylerken, kuşkusuz ki, tarımsal gelişmeden vazgeçilmesini kastetmiyoruz. Tam aksine, aşağıda belirteceğimiz üzere, tarımsal gelişme, sanayileşmenin rakibi değil, ön koşuldur.

Esasen, bugünün gelişmiş ekonomileri sanayi devrimlerini başarmadan önce, bir tarım devrimi aşamasından geçmişlerdir. Başka bir deyişle, ekonomik kalkınmada tarım sektörü, diğer sektörlerin gelişmesinden önce kalkınmış ve ikinci ve üçüncü sektörlerin gelişmesinde, yardımcı olmuştur. Tarım sektöründe kaydedilen bu gelişme, toprak reformları ile başlamış ve önce ekstantif tarım, sonra modern ve makinalaşmış entansif tarım şeklinde, kendini göstermiştir.

Kalkınma Sürecinde Tarımın Yeri

Kalkınma, bir sermaye birikimi sürecidir. Ülke nüfusunun bir bölümünün sermaye birikimi işlerinde çalışabilmesi için, bunların cari tüketim gereksinimlerinin nüfusun geri kalan kısmı tarafından karşılanması gerekir.

Geri kalmış ülkelerde, tüketim mallarının en önemli bölümünü, gıda maddeleri oluşturduğundan tarım sektörünün, kalkınmada özel bir önemi ve rolü bulunmaktadır.

Gerçekten, insanlar ancak tüketmek zorunda oldukları gıda maddeleri, başkaları tarafından üretildiği ölçüde, yatırım işlerinde çalışabilirler.

Bu olanak da tarım sektöründe, adam başına verimin artırılması ile sağlanabilir.

Örneğin, tarım sektöründe çalışan bir kişi, üretimi ile kendisinden başka, bir kişiyi daha besleyecek kadar üretim yapıyorsa, o ülkede nüfusun yarısı tarım dışı sektörlerde ve bu arada yatırım işlerinde çalışabilecek demektir.

Dolayısıyla, sermaye birikiminin en önemli kaynağının, tarımsal ve verim artışı daha doğrusu bunun sağladığı tarımsal artık olduğu söylenebilir.

Tarım sektörünün, iktisadi kalkınmadaki diğer fonksiyonları da şöyle sıralanabilir;

1) Sanayi sektörü, üretimde bulunabilmek için hammaddeye gereksinim duyacaktır. Kalkınma süreci içinde, giderek artacak olan bu gereksinimi, karşılayacak olan sektör önemli ölçüde tarım sektörüdür.

2) Az gelişmiş ekonomilerde ihracat ürünleri geniş ölçüde gıda maddeleri ile hammaddelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla yatırım malları ithalatı için gerekli döviz gereksiniminin kaynağını, özellikle başlangıçta, tarım sektörü oluşturacaktır.

3) Ekonomik kalkınma, bir açıdan fabrikalarda işçi çalıştırmak demektir. Dolayısıyla sanayileşmeye paralel olarak, gelişen sektörlerle işgücü sağlamak önemli bir sorundur.

Sanayi sektörünün işgücü kaynağını da yine tarım sektörü oluşturacaktır. Bunun için yukarıda da belirttiğimiz gibi, tarım sektöründe, verimliliğin artırılması gerekmektedir.

4) Az gelişmiş ekonomilerde, toplam tasarrufların azlığı kadar mevcut tasarrufların yatırımlara gitmeyişi de önemlidir.

Bunun önemli bir nedeni, talep darlığıdır. Tarım sektörünün geliştirilmesi halinde, bu sektörde, sanayi ürünlerine karşı bir talep yaratılarak sanayi yatırımlarının artırılması sağlanabilecektir.

5) Geri kalmış ülkelerde, başlangıçta mevcut tek önemli sektör tarım sektörüdür.

Tarım dışı sektörler, tarihi siyasi, ekonomik ve sosyolojik nedenlerle gelişmemişlerdir.

Ekonomik kalkınma, finansmansız gerçekleştiremeyeceğine göre, bu ekonomilerde tarım sektörü, iktisadi kalkınmayı, finanse etmek zorundadır.

Ekonomik kalkınma; bu nedenle de önemli ölçüde tarım sektöründe, produktivitenin artırılmasına ve gelir düzeyinin yükseltilmesine bağlıdır.

Özellikle belirtmek gerekirse, kalkınma süreci, bir anlamda tarım sektöründen sanayi sektörüne kaynak aktarma sürecidir.

Başka bir deyişle, sermaye birikiminin temel kaynağı, tarım sektöründe yaratılan artık değerdir.

Tarım sektöründen, tarım dışı sektörlerle kaynak aktarmasının başlıca yöntemleri, şunlar olmuştur.

1- Vergilendirme,

2- Tarım ürünleri ile sanayi ürünleri arasındaki ticaret hadlerini, tarım ürünleri aleyhine değiştirmek.

1- Vergilendirme Yöntemi

Tarımın vergilendirilmesinde; özellikle Türkiye gibi, kırsal kesimde, okuma yazma oranının düşük olduğu, küçük işletmelerin egemen bulunduğu geri kalmış ülkelerde tarımın vergilendirilmesi, teorik ve pratik güçlüklerle karşı karşıyadır.

Gerçekten, Cumhuriyet dönemimizde, arazi, hayvanlar ve yol vergisi denemelerine rağmen, tarım sektöründen ciddi bir vergi hasılatı sağlanamamıştır.

Son yıllarda yürürlüğe konan ve tarım ürünlerinin satışı sırasında üreticiden stopaj suretiyle alınan vergi ise; hasılat açısından verimli olsa bile son derece adaletsiz bir uygulamadır ve yürürlükten kaldırılmalıdır.

Çünkü bu vergi, kârdan değil satış hasılatından kesildiği için üretici, zararına bile satış yapsa, vergi ödemek zorunda kalmaktadır.

%30 kâr haddine göre yaptığı satışta ise; %7 stopajda, vergi oranı %43 olmaktadır. Oysa, sermaye gelirinden alınan verginin oranı %10'dur.

2- Ticaret Hadlerini Kullanma Yöntemi

Türkiye'de tarımdan diğer sektörlerle kaynak aktarımı için temelde, tarım ürünleri fiyatlarını sanayi ürünleri fiyatlarına göre düşük tutmak, yöntemi kullanılmıştır.

1980 öncesinde, tarım ürünleri fiyatları, sanayi ürünleri fiyatlarına göre, düşük tutulmakla birlikte, aralarındaki oran yani ticaret hadleri, az çok istikrarını korumuştur.

1980 sonrasında ise; bu denge çılınca bozulmuştur.

Örneğin 1980-1986 döneminde tarımsal üretim girdi fiyatları, 22 kattan başlayıp 35 ila 60 kat arttırılırken ürün fiyatlarındaki artış, en çok 17 ve ortalama 13 kat olmuştur.

Dolar bazında işçi tarımsal ürün fiyatları düşürülmüştür. Örneğin, 1980 yılında 106 cent olan pamuk fiyatı, 1986 yılında 42 cente, 3.5 Dolar olan zeytinyağı fiyatı ise, 1 Doların altına indirilmiştir.

1986-1987 döneminde, durum daha da kötüdür.

İşin ilginç yanı, sağ iktidarlar tarafından, tarımın örgütlü

ve düzenli biçimde sömürülmesi için üretici köylünün biricik demokratik-ekonomik örgütü olan kooperatiflerin, özellikle tarım satış kooperatiflerinin kullanılmış olmasıdır.

Sağ iktidarlar yönetimindeki tarım satış kooperatifleri; ihracatçının ve tüccarın istekleri doğrultusunda belirlenen, düşün taban fiyatları üzerinden aldıkları ürünü, işleyip depolduktan sonra, bedelini bile almadan, teminat mektubu karşılığı tüccara vermişler, onları alım-depolama ve işletme giderleri ile stoklama gider ve risklerinden koruyarak, büyük karlar sağlamalarına, yardımcı olmuşlardır. Biz buna “kooperatiflerin özel sektörün depoculuğu görevi” diyoruz.

Tarımdan sanayiye kaynak aktarımı işlemi söz konusu hangi yöntemle yapılırsa yapılsın sonuçta tarım dışı sektörler, tarım sektörünü sömürmüş olacaktır.

Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi kalkınmanın da tarımdan sanayiye kaynak aktarmaktan başka yolu yoktur.

Burada, üzerinde önemle durulması gereken nokta; tarım sektörünün diğer sektörler tarafından sömürülmesi olayının, zorunlu olarak, üretici köylünün de sömürülmesi, anlamına gelmeyebileceğidir.

Başka bir deyişle, tarımdan sanayiye kaynak aktarma işlemini, üretici köylüyü sömürmeden de gerçekleştirmek mümkündür.

Bunun yolu; SIVİL TOPLUM örgütlenmesinden yani ekonominin de demokratikleştirilmesinden geçmektedir.

Ekonominin demokratikleşmesi, üretim araçları mülkiyetinin yaygınlaşması ve fabrikaların devletin ve özel sektörün değil üreticilerin, işçilerin malı olması, üretimin yanında, tüketicinin de kooperatifleşmesi demektir.

Üretim ilişkilerinin özüne dokunmayan, bir devletçilik anlayışı, devlet kapitalizminden başka birşey değildir.

Devletin ekonomide güçlenmesi, özellikle sağ yönetimler döneminde, kapitalizmin de güçlenmesi ve emekçi yığınların daha fazla ezilmesi sonucunu vermektedir.

Bu nedenle, sosyal demokratlar devletçiliği değil, üretim araçları mülkiyetinin yaygınlaştırılmasını, ekonominin demokratikleştirilmesini, yani SİVİL TOPLUM örgütlenmesini savunmak, başka bir deyişle, sömürü düzenine karşıtlıklarını sivil toplum örgütlenmesi ile somutlaştırmak durumundadır.

Sivil toplum örgütlenmesinin en önemli bir aracı tarımsal amaçlı demokratik üretim kooperatifçiliğidir.

Üretici köylünün sömürülmesini gerektirmeyen bir sanayileşme için, herşeyden önce, tüm üreticiler demokratik üretim kooperatiflerinde örgütlenmelidir.

Devlet yönetici değil, etkin bir denetleyici ve yol gösterici olmalıdır.

Devlet, hangi yörede hangi ürünün ne kadar üretileceğini belirlemek üzere, merkezi bir tarımsal üretim planı hazırlamalıdır.

Devlet emredici değil, yol gösterici ve yönlendirici bu plana uygun olarak yapılan tüm üretimi, sonuna kadar desteklemelidir.

Böyle bir düzende, demokratik üretim kooperatifleri; ÜRET-İŞLET-SAT ilkesi doğrultusunda, ürettikleri tüm ürünü kendileri işleyip, işledikleri tüm ürünü kendileri pazarlamalıdır.

Böylelikle, tarımsal üretim kalkınmanın gereklerine uygun bir düzene kavuşarak artacağı gibi tarımda yaratılan artı değer araçların değil, üretici köylülerin örgütleri elinde toplanacaktır.

Büyük olasılıkla bir artı değer; öncelikle kooperatiflerin, kendi ürünlerini işleyecekleri, işletmeleri edinmelerinde kul-

lanılacaktır. Örneğin, tütün sektöründeki kooperatif veya birlikler kendi tütünlerini kendileri işlemek üzere, kendi sigara fabrikalarını kuracaklardır.

Daha sonra çeşitli kooperatif birlikleri, kullandıkları traktörü, gübreyi, tarım ilaçlarını üretmek üzere, biraraya gelip, sanayi yatırımlarına da girişebileceklerdir.

Aynı oluşumun, tarım dışı sanayi yatırımları konusunda gerçekleşmemesi için hiçbir neden yoktur. O halde, son bir aşama olarak, üretim ve tüketim kooperatif birlikleri ile işçi sendikalarının birleşerek ellerinde biriken fonları, ağır sanayi yatırımlarını gerçekleştirmek için kullanmaları neden mümkün olmasın?

Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Mayıs 1991

Sosyalist Ekonomiler ve Hizmet Sektörü

Sosyalist ekonomik modelin, yakın zamanlara kadar, özellikle Sovyetler Birliği'nde çok önemli başarılar kazanmış olduğu yadsınamaz. Sosyalizm, geri kalmış bir tarım ülkesi olan Sovyetler Birliği'ni, gelişmiş bir sanayi toplumuna dönüştürmüştür.

Sosyalizm, açlığı ve dilenciligi ortadan kaldırmış, Orta Asya steplerinde bile görkemli kentler kurmuştur.

Nükleer teknolojide, uzay teknolojisinde Sovyetler Birliği, zaman zaman Batı teknolojilerini geride bırakmıştır.

Sosyalist ülkelerin, sanatta ve sporda ulaşılmış oldukları üstün düzeyi de unutmamak gerekir.

Tıkanmanın nedenleri:

O halde, sosyalist ülkelerin yaşamakta oldukları, bence çöküş değil, ama tıkanmanın nedenleri nedir?

Sosyalist ideoloji, aşırı tüketime ve de özellikle lüks tüketime her zaman karşı çıkmıştır. Kalkınmanın ve eşitlikçi bir toplum yaratmanın zorunlu bir gereği idi bu... Bu nedenle, toplumun tüketim gereksinimi, nicel (sayısal) olarak karşılanmış, ama nitelikte ve tüketimi çeşitlendirmede belirli bir düzeyin de altında kalmıştır.

Seksenli yıllara kadar bu durumun önemli bir sorun yarattığı söylenemez. Ancak son on yılda kitle iletişim araçları tek-

nolojisindeki sınır tanımayan, duvar tanımayan olağanüstü gelişme her şeyi değiştirmiştir.

Artık bütün dünya halkları gibi sosyalist ülke halkları da televizyon ekranlarından öğrendikleri, Amerikan tipi tüketim toplumuna özenmektedir. Toplumun tüketim istemlerini, baskıcı yönetimlerle engelleme olanağı da artık kalmamıştır. Çünkü sosyalist ülke halkları, bireye de önem veren, özgürlükçü Batı Avrupa demokrasilerini de öğrenmişlerdir.

Buna karşılık sosyalist yönetimler, bırakınız üretimi çelişlendirmeyi ve niteliğini yükseltmeyi, tüketim gereksinimini nicel olarak karşılamayı bile başaramaz duruma düşmüşlerdir. Bu durum, son yıllarda zaten ağır aksak çalışmakta olan üretim düzeneğinin (mekanizmasının) felç olduğunu göstermektedir.

Çelişki:

Sosyalist üretim düzeneklerinin içine düştüğü bu durumun, kuşkusuz birçok nedeni vardır. Ancak ben bu yazımda bunlardan kendimce önemli gördüğüm bir tanesi üzerinde durmak istiyorum.

Teknolojik gelişme ile nüfus artışı arasındaki çelişki!

Dünya nüfusundaki hızlı artış, giderek artan sayıda insana iş olanağı yaratılmasını gerektirmektedir. Oysa teknolojik gelişme tarımda ve sanayide emek gereksinimini azaltıcı yöndedir. Bu çelişkiye bir çözüm bulunamadığı takdirde işsizliğin çıg gibi büyüyeceğine kuşku yoktur.

Çelişkinin çözümü teknolojik gelişmeden vazgeçmek olamaz.

İşsizliğe geçici bir çözüm için, belirli dönemlerde ve sınırlı sektörlerde emek-yoğun teknoloji kullanımı önerilebilir, ama ileri teknoloji kullanımından bütünüyle vazgeçilmesi söz konusu bile edilemez.

O halde ne yapmalı?

Kapitalist ekonomiler, bu çelişkiyi, bugün için hizmet sektörünü geliştirerek çözmüştür.

“Bugün için” diyorum; çünkü özellikle bilgisayar teknolojisindeki gelişme, hizmet sektöründeki emek kullanımını da tehdit etmektedir. Yine de bugün, hemen hemen tüm kapitalist ekonomilerde, en çok emek kullanan sektör, hizmet sektörüdür ve ulusal gelirin en büyük dilimi bu sektörde yaratılmaktadır.

Ülkemize şöyle bir bakalım:

Her apartmanın altında bir bakkal dükkanı yok mu? Her mahallede hemen her bankanın bir şubesi bulunmuyor mu?

Ya işhanlarımız! Kiminde yirmi-otuz avukat bürosu, kiminde bir o kadar muhasebeci...

Kahvehanelerimiz, pastanelerimiz, işportacı esnafımız.

Yeni yeni başlamış olmalı, ama yakın zamana değin bunların hiçbirini, sosyalist ekonomilerde göremezsiniz.

Çünkü sosyalist ideoloji, hizmet sektörünü, artı değer yaratmayan bir sektör olarak değerlendirmiş ve geliştirmek bir yana aşağılamıştır.

Ancak sosyalist ahlak anlayışı açısından doğru sayılabilecek bu tutum, sosyalist ekonomilerin bugün yaşamakta olduğu tıkanıklığın da temel nedenlerinden birini oluşturmuştur.

Bir ekonominin başarısı, çalışmak isteyen herkese iş bulabilmesiyle ölçülür. Bu kural, tüm ekonomiler gibi sosyalist ekonomiler için de geçerlidir. O halde, hizmet sektörünü geliştirmemiş sosyalist ekonomi artan nüfusuna nasıl iş bulmıyordu?

Bunun için iki şey yapılmıştır. Ya bazı sektörlerde ileri teknoloji yerine emek yoğun geri teknoloji kullanımı sürdürül-

müş ya da işletmelere gereğinden çok fazla işçi alınmıştır.

Her iki seçeneğin sonucu da emeğin veriminin düşmesidir.

Böylece kendi iç çelişkileri nedeniyle yıkılacağı varsayılan kapitalist düzen yerine nüfus artışı ile teknolojik gelişme arasındaki çelişkiyi çözemeyen sosyalist yönetimler yıkılmıştır.

Bu görüşler, benim değer hükümlerini değil, saptamalarını ortaya koymaktadır. Hizmet sektörünü büyütmeyi, özellikle sağlıksız büyütmeyi bir çözüm olarak önermek düşüncesinde değilim.

Aslında teknolojik gelişme, emeğin verimini yükselterek insana giderek daha kısa sürede, giderek daha çok üretim yapabilme olanağı verir.

Bu nedenle de; nüfus artışı ile teknolojik gelişme arasındaki çelişkide, en hakça çözüm çalışma saatlerini de teknolojik gelişme oranında azaltarak, insana bedenini ve beynini daha iyi geliştirebilmesi için daha çok zaman sağlamasıdır.

Cumhuriyet, 17 Kasım 1991

Tarım Satış Kooperatifleri

Türkiye’de pek çok kooperatif türü bulunmaktadır. Ancak bunların önemlilerini şöyle sıralayabiliriz:

- 1) 1163 Sayılı kooperatifler Yasası’na göre kurulanlar,
- 2) 2834 Sayılı Yasaya göre kurulan Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri,
- 3) 1196 Sayılı Yasaya göre kurulan Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri,
- 4) 1581 Sayılı Yasaya göre kurulan Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri.

Bunlar içinde, ekonomik güç açısından ilk sırayı alan Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleridir.

Tariş, Çuko Birlik gibi Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri de, kuşkusuz, üreticinin sömürüye karşı örgütlenme isteğinden doğmuştur.

Ancak, Birliklerin bugün sahip olduğu büyük ekonomik gücü yaratan temel etken, üreticiye değil, sermaye birikimine yani sömürüye yarar sağlamış bulunmalarıdır.

Birlikler 1978 yılına dek, daha çok aracı tüccarın depoculuğu görevini üstlenmişler, onların çıkarı için düşük tutulan taban fiyatlarından ürünü satın almış, depolamış ve aracı tüccarın çıkarlarının gerektirdiğince işledikten sonra onlara devretmişlerdir.

Böylelikle aracı tüccarın taban fiyatları aşarak ve bizzat alım yapmasına, dolayısıyla alım-depolama-taşıma ve finansman giderleri ile ticari risklere katlanmasına gerek olmamıştır. Tüccar, piyasa koşulları elverişli olduğunda, teminat bile istenmeksizin kendisi için ayrılmış kontenjanları kullanarak, ürünü almış, kârlılık görmediği durumlarda ise, ihracat sezonu bitinceye kadar bekledikten sonra, vazgeçtiğini bildirmiştir. İhracat sezonu kapandıktan sonra yapılan bu bildirimler nedeniyle, Birlikler birçok yıl stok devrederek zarara uğramıştır.

Ancak, depoculuk işlevi de bir ekonomik güce sahip olmayı gerektirdiğinden, Birlikler oldukça önemli bir gelişme gösterebilmişlerdir. Her ne kadar bu gelişme üreticinin ve ülkemiz ekonomisinin değil, aracının çıkarını amaçlayan ve dolayısıyla eksik ve çarpık bir gelişme ise de, sonuçta, Birliklerin elinde, istendiğinde üreticinin çıkarı için de kullanılabilecek işletmeler, depolar vs. oluşmuştur.

Başka bir deyişle, sömürüyü örgütlemeye, kişisel sermaye birikimini gerçekleştirmeye dönük gelişme, üreticilerin aracılığı toplum için gereksiz ve yararsız kılacak biçimde örgütlenmesi sonucunu vermiştir.

Böyle bir örgütlenmenin, er geç, sömürüye karşı çıkması ya da kullanılması kaçınılmazdır. Gerçekten, 1978 başından itibaren bazı birlikler, depoculuk işlevinden arınarak aracıya ürün vermemeye ve ÜRET-İŞLE-SAT ilkesi doğrultusunda gerçek kooperatif niteliği edinmeye, yönelmişlerdir. Bu tutum, üreticiye sağlanan hizmetleri hacim ve çeşit olarak önemli ölçüde artırdığı gibi üretimde, iç ve özellikle dış satışlarda, görülmedik artışlara yol açmıştır. Öte yandan, gerçek kooperatifçiliğin ve ekonomik kuralların gerektirdiği işletme kapasitelerine ulaşmak için, hızlı bir yatırım kampanyası başlatılmıştır.

Bu gelişmelerin, bir kısım kişisel çıkarları büyük çapta zedelediği ve haksız kazanç peşindekileri fazlasıyla tedirgin ettiği kuşkusuzdur. Özellikle yeni yatırımlar, teknolojisi ilkel ve işçisi sigortasız, Özel işletme patronlarının büyük tepkisine neden olmuştur.

Birliklerde 1980 başlarında ortaya çıkan ve kamuoyuna maksatlı yansıtılan olaylar, işte bu gelişmelere set çekmek ve birliklerin 1978-1979 yıllarındaki üretici lehine kazanımlarını geri almak üzere tertiplenmiştir. Bu dönemde üstüne eğiliminde yarar vardır. Gerçekten olaylar bahane edilip üretim durdurularak ürün stoklarının aracıya devri sağlandığı gibi satış mağazaları kapatılarak eşe-dosta yeniden bayilikler verilmiş, ihracat yapılmayarak birliklerin dış pazarları özel firmalara terkedilmiştir. Ayrıca yatırımlar durdurulduğu gibi, kovulan işçilerin yerine kimlerin alındığı incelenmeye değer.

Öte yandan, ilgi çekici bir gelişme, bu yıl devlet destekleme konusu ürünlerde ve özellikle zeytinyağında tüccarın alım fiyatlarının devlet destekleme taban fiyatlarının altında seyretmesidir. Örneğin 5 asit boz zeytinyağının taban fiyatı 125.- TL/kg olmasına karşın tüccar 1-2 asit zeytinyağını 82-83 TL/kg fiyata kadar düşürerek alabilmiştir.

Oysa 1976-79 ve 1978-80 yıllarında destekleme kapsamındaki tüm ürünlerde tüccarın fiyatı taban fiyatlarını aşmış ve TARIŞ tüccar ile rekabet edebilmek için birkaç kez fiyat farkı vermek zorunda kalmıştır.

Hemen belirtelim ki kooperatifin temel görevi ürünü tüccara kaptırmamak olmakla beraber, tüm ürünü işleyecek üretim kapasitelerine sahip olmaması halinde, tüccarı fiyat yükseltmeye zorlamak da önemli bir kooperatifçilik başarısıdır.

Geçen iki iş yılı ile bu yıl arasındaki fark 1978-79, 1979-1980 iş yılları taban fiyatlarının düşük saptanmasından kaynaklanmamaktadır. Geçen iki iş yılının taban fiyatları bu yılki

kadar olmasa bile, artış oran açısından örneğin TARİŞ tarihinin en iyi taban fiyatlarıdır.

Bu yıl tüccarının alımı istekli görünmeyip taban fiyatların altında kalışının tek nedeni, üreticiden değil kendilerinden yana olduğunu bildikleri TARİŞ yöneticilerinin tüccarın çıkarını koruyacağına ve alımlarda pasif davranacaklarına duydukları güvendir.

1978 öncesinden farklı olarak, bu kez birliklerin depoculuk günlerinden de geriye götürüldüğü gözlenmektedir. Özellikle TARİŞ sadece üretim ve ihracatta değil, ürün alımlarında da belirttiğim gibi son derece başarısızdır. Ve ürün bedellerini bile zamanında ödeyememektedir.

Bu durum, artık birliklerin, depoculuk görevi için bile olsa varlığını istemeyen güçlerin bulunduğunu ve birlikler yöneticileri üzerinde etkinliklerinin sürdüğünü düşündürmektedir. TARİŞ yöneticilerinin görevde kalabilmesi için, son günlerde, bazı çevrelerin yürüttüğü yoğun reklam kampanyası gözden kaçmamaktadır.

Bu bakımdan, 1979 sonlarından itibaren birliklerde ortaya çıkan olayların tarafsız gözle yeniden incelenerek gerçeğin ortaya çıkarılması, militanca taraflı ve başarısız olduğu kanıtlanmış bulunan kimi yöneticilerin değiştirilmesi, birlik ve birim kooperatif kongrelerinin yeniden yapılmasıyla, üreticinin gerçek temsilcilerinin iş başına getirilmesi, birliklerin yüzbinlerce ortağının ve ekonomimizin yararı açısından zorunludur.

Cumhuriyet, 6 Mart 1981

İzmir'im

Demokratik örgütler, belki beylik söylem olacak ama, “demokrasinin, vazgeçilmez bir unsurudur.”

Geçmişte, demokratik örgüt dendi miydi akla; sadece, dernekler, sendikalar gelirdi. Bir de mimar-mühendis odaları...

Şimdilerde artık; sanayi odaları, ticaret odaları ve esnaf odaları da demokratik örgüt. Üstelik çok güçlü birer baskı grubu. Doğrusu da bu. Bir de memur sendikaları olsa...

Ben, 1970’li yılların sonunda EBSO Meclis üyesi olarak görev yapmışım. Sonraları, çok uzak kaldım. 1992 Mayıs’ından bu yana, yeniden ilişki kurduğumda, çok değişmiş ve gelişmiş olduklarını gördüm. Başta siyasi partiler olmak üzere, pek çok demokratik örgütü aşmışlar.

Kanımca, bir meslek odasının, demokratik örgüt niteliği kazanmasının temel koşulu, sadece üyelerinin değil, tüm toplumun ortak çıkarlarını, kendi üyelerininki ile çelişse bile savunabilmesidir.

Bizim, bir İhtilaf, bir de İtiraz Komisyonu’muz var. Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği, İzmir Ticaret Odası ve gerektiğinde EBSO temsilcileri ile birlikte görev yapıyoruz. Bu çalışmalarımızda, somut olarak gözlüyorum, meslek odalarımızın, söz konusu düzeye ulaştığını...

Meslek odalarımız artık, vergi toplanmasından yana. Tüketici haklarını savunuyor, doğaya sahip çıkıyor.

Ege Bölgesi Sanayi Odası, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile birlikte, organize sanayi bölgeleri kurmaya çalışıyor. Organize Sanayi Bölgeleri ve küçük sanayi siteleri dışında sanayileşmeye birlikte karşı çıkıyoruz. Ticaret Oda'mız, "satılan mal geri alınmaz" ibaresi yerine, "satılan mal geri alınır" ibaresi istiyor işyerlerinde...

Katıldığım aylık meclis toplantılarında; Maliye Bakanlarının, bütçe sunuş konuşmaları düzeyinde konuşmalar izliyorum.

Peki öyleyse, neden geri kaldı, benim İzmir'im, Ege'm? Sanayi ve Ticaret Bakanı'mız, geçenlerde Oda ziyaretlerinde, Ege'yi çok geri kalmış olduğunu söylerken, gerçeği ortaya koymuyor muydu?

Bizler yeterince gelişmemizden, siyasileri sorumlu tutarız. Haksız da sayılmayız yani...

Ya bizim sorumluluğumuz?

Aydınlı pamukçumuz, Alaşehirli üzümçümüz, Kordon'da apartman satın almayı, fabrika kurmaya yeğlemedi mi?

Güzelim İmbatı, duvarların arasına tutsak ettik. Bir Alsancak yalisına çarpar, bir Karşıyaka yalisına. Bir türlü ulaşamaz, sokak aralarındaki çocukların saçlarına...

Kordon lokantaları, öğlenden doluyor. Çipuranın yanına, rakı çok yakışır. Ama iki duble bile içsen, öğleden sonra, hayır mı gelir insandan?

Kimimiz hergün gider geliriz yazın Çeşme'ye: "Sabahları İzmir'e giderken, alnı kabağımda güneş."

Kimimiz ise, sadece hafta sonları gideriz, çoluk çocuğumuzu görmeye.

Kimimiz...

Öylesine severiz ki Çeşme'yi; İzmir-Ankara yolu, sırat köprüsü gibi dururken, otoyol döşedik, serin sularına...

İTO Haber, Eylül 1994, Sayı 68

Memur Olmak

Pekçok memur gibi, ben de memur doğdum dersem yeridir. Babam da memurdu. Annem, mavi üniforması içinde görür görmez tutulmuş O'na.

Devlet maaş vermezse, nasıl para kazanılır, bilmezdim ve de düşünmezdim. Mühendis olmayı düşlerdim ama, yine devlete çalışıp; yollar, köprüler yapayım diye. Yoksa köşe dönmek için değil...

Zaten o yıllarda çevremizde bir memurlar vardı, bir de bütün işçisi kızlar ve de esnaf. Sahi bir “Yüzbinlikler” denen bir aile vardı, zengin olarak. Teyyare piyangosundan yüzbin lira kazanmışlar, adları öyle kalmış.

Ben, reşit olmadan memur oldum sayılır. Mülkiye'nin giriş sınavını burslu kazandığımda 17 yaşındaydım.

Burs 125 liraydı, sonra 150, en sonunda 250 lira oldu. Yeterdi. Tatillerde, bankaya kırdırıp eve para götürdüğümüz bile olurdu.

Harbiye, Mülkiye, Tıbbiye... Modern Türk Devleti'nin temelinde, bu okullarımız var. Bahri Savcı'dan Yavuz Abadan'dan Sadun Aren'den ve daha nicelerinden öğrendik; ekonomiyi, siyaset bilimini ve hukuku. Devlete dürüstçe hizmet etmenin, halka hizmet olduğunu, ülkeye hizmet olduğunu öğrendik.

21 yaşında mezun olup, memuriyete başladığımda, Maliye Bakanlığı Ulus'taki eski binasındaydı. Loş ışıklar altında, yıpr-

ranmış ama tertemiz kırmızı halıların üzerinde yürür, müstesarın veya genel sekreterin odasına, kocaman ceviz kapıdan girerdiniz. “Pat” diye de giremezsiniz. Ama bir şube müdürü bile yasaya aykırılık iddiasıyla direndiğinde, eğer haklıysa, onun dediği olurdu. Görevden almalar, sürgünler yoktu.

Gençliğimde ödümü kopartan, Kara Ziya’ları (Müezzinoğlu), Ferit Melen’leri, Memduh Aytür’leri şimdi saygı ile anımsıyorum...

Hazine ve Kambyo Kontrolörü olarak göreve başladığımda, başkanımız Teoman Köprülüler’di. Önce, kırmızı bir kese içinde bir mühür verdi. Sonra, kimlik cüzdanımı ve bir de çek karnesi. Müfettişler, kontrolörler, kendi maaşlarını kendileri hesaplayıp, mal müdürlüklerinden çek ile çekerlerdi. Özellikle merkez dışında başın sıkıştıkça, borç falan istemek zorunda kalmayasın diye, maaştan fazla para çekmek serbestti.

“Serbest ama çekmezsen daha iyi olur” demişti, çek karnesini verirken Sayın Köprülüler. Biz de çekmez, hep devletten alacaklı olurduk. Çay-kahve bile içmezdik, denetim için gittiğimiz yerlerde.

Bir maliye müfettişi, bir hesap uzmanı, memuriyetten ayrılıp önceden denetlediği bir özel sektör kuruluşuna geçerse, hoş karşılanmaz, dedikodusu yapılırdı.

Denetim kurulları, bir yandan görevini yürütürken, bir yandan da elemanlarını lisans üstü eğitim kurumlarıymış gibi eğitir ve üst düzey görevlere hazırlardı. Genel müdür yardımcılar genellikle iyi yetişmiş bir müfettiş veya uzmanlardan seçilirdi. genel müdürler, genel müdür yardımcılar arasında atanır, genel müdürlük yapmayan müsteşar olamazdı. En yüksek dereceden alsan bile, memur maaşı ile köşe dönülmezdi. Dönülmemeli de. Köşe dönmek isteyeninin, memuriyetle işi ne?.. Memura, insanca yaşayabilmek yeter. Köşeyi dönmeden de insanca yaşayabilmeli insan. Maaş, insanca yaşamaya yetmeli.

Tüm Dünya, bürokrasiden yakınıır. Çoğu kez haklıdır yakınmalar. Bürokrasi, kötüdür kötü olmasına da yerine konacak birşey de bulunamadı. Bulmadan kaldırmaya kalktığınızda ise, çok daha kötüdür ortaya çıkan.

Bir de nedense, hep atanmışlar akla gelir “bürokrasi” denildiğinde. Peki ya TBMM’nin iç işleyişindeki bürokrasiye ne demeli? Atanmışlar maaş alıyor da seçilmişlerin aldıkları nedir? Mümkün müdür, tüm kamu görevlerini seçilmişler eliyle yürütmek?

Annem, şimdilerde yaşayan bir genç kız olsaydı, babama yine varır mıydı, bilemem? Ama ben yeniden seçmek durumunda olsaydım, yine seçerdim memuriyeti. Hem belki de bu Ocak’ta yapılacak zam, bir palto almaya bile yeter...

Hürriyet Ege, 1 Aralık 1994

Tüpler Patlamasın

G ünümüz Türkiye'sinde egemen ideoloji, özelleştirme. Karşıt görüşlerin esamesi okunmuyor. Kapitalizmin ulaştığı düzeyin doğal bir sonucu bu. Artık özel sektör, KIT desteği olmaksızın da ayakta durabileceğine inanıyor ve de ülkeyi yönetmeye talip oluyor.

Bana memuriyeti “kara maliyeciler” öğretti. Devletin bir kuruluşunun bile üzerine titrerlerdi. Yine de ben, özelleştirmeye, karşı çıkmıyorum, akıntıya karşı kürek çekilmez.

Eğer devlet, küçülerek etkinleşecekse, eğer serbest piyasa ekonomisi, eğer gerçekten liberal ekonomi ve tam demokrasi gelecekse, özelleştirmeye karşı çıkmak niye?

Peki ya gelmezse?

Acaba bu yaz, Çeşme yolunda hileli benzinden ötürü bozulmayan kaç araç vardır.

LPG (likit petrol gazı) fiyatı 155 bin lira oldu. Gazetelerde, gün geçmiyor ki tüpgaz patlaması, tüp gaz zehirlenmesi haberi okumayalım. Eğer kaçak doldurulmuşsa tüp parasını ödediğin şey, tüp değil belki de ölümdür.

Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında, üç önemli beyaz vardır. Un, şeker, tuz. bir de gazyağı. Üzerinde deniz kabuğu amblemi bulunan gaz tenekeleri, öylesine yaygın kullanılırdı ki, o dönemi “teneke uygarlığı” diye adlandıranlar bile çıktı. Gazyağı çabuk parlamaz. Bu yüzden lamba ve sobalarda gü-

venle kullanılır. Benim çocukluğumda da alsancak'ta bile çokça kullanılırdı. Elektrik pek yoktu. Annenannemde kaldığımda, gaz lambası ışığında ders çalışırdım. Gaz sobası yoktu. Mangalla ısınırdık. Şimdilerde Egemenliği tüpgaz sobalarına kaptırsa da çokça kullanılırdı gaz sobaları.

Eğer gaz sobası kullanıyorsanız aman dikkat ediniz aldığınız gazyağına. Eğer birileri, solvent karıştırmışsa, artık sobanız bir bombadır. Her an patlamaya hazırdır. Solvent, boya ve kimya sanayinde çok kullanılan bir kısım petrol ürünlerinin genel adıdır. Ucuz üründür. Ama gaz yağının aksine çok çabuk parlayıcıdır. Ne yazık ki, sonucunu bile bile benzine de gazyağına karıştıranlar var. Epeyce yakaladık da...

Bereket ki Diyarbakır'da müteahhitin binası beşinci katı çıkarken çöküyor. Ya içinde insan olsaydı...

Sık sık yangın çıkaran elektrik kabloları, mürekkebi dağıtan okul defterleri. Siz hiç asansörde kaldınız mı? Aldığınız ekmek gerçekten 300 gram mıdır?

Bugünlerde apartman fuel-oil alacaksınız. Dikkat edin. İzmir sokakları pompasını size biraz yakıt biraz da hava satmaya ayarlamış tankerlerle doludur. Biz bunlarla boğuşuyoruz elbette. Savcılıklara verdiğimiz sayısını hatırlayamam. Kaçak tüp dolumunu İzmir'de engelledik. Ama Manisa'dan Antalya'dan diğer illerden geliyor.

Özelleştirme serbest piyasa ekonomisini, liberalizmi getirecekse tek başına hoş geldi, başımızın üzerinde yeri var.

Peki ya tüketicinin korunması, rekabetin korunması, tekelin, kartellerin kırılması?..

Tüketicinin korunması ile rekabetin korunması, bence eş anlamlı. Tüketicinin çıkarı için, standartına uygun üretim yapmanın kuşkusuz maliyeti daha yüksektir. Eğer, korumazsanız, üç kağıtçının düşük maliyetine yenilir. Kötü mal, iyi malı ko-

var piyasadan ve sonunda kaybeden tüketici olur.

Bir de işin çevre boyutu var. Kazlıçeşme dericilerinin bir bölümü şimdi Tuzla'da. Çevreyi kirletmiyorlar ama arıtmadan ötürü ek maliyetleri var. Bir kısmı Sakarya kıyılarında. Ek maliyet sıfır. Peki ya Sakarya'nın maliyeti.

Ah ey güzelim İzmir Körfezi, İzmit Körfezi kıyısındaki güzelim kiraz bahçeleri, çilek tarlaları. Bursa ovasının şeftali bahçeleri, ne de çok özledim sizleri...

Eğer tüketici hakları korunmazsa, eğer rekabet korunmazsa, özelleştirmeyele gelecek olan -korkarım ki- liberalizm olmaz. Olsa olsa "vahşi kapitalizm" olur.

Özelleştirme olsun olmasına da.

Gaz sobaları parlamasın, tüpler de patlamasın...

Hürriyet 7 Aralık 1994

Evet, Fabrikalar Kurulsun Ama Nereye?

Bilmeyenler için söylüyorum: Bir fabrika kurmak isterse-
niz, pek çok kuruluştan izin almanız gerekir. Kolaylıkla
da alırsınız çoğu kez. bir de bizden izin almanız gerekir
ardından. Bizden pek kolay alamazsınız gerekli izni.

Bürokratlığımızdan değil elbet. Fabrikaları biz de çok seve-
riz. Fabrika demek, kalkınmak demek, işsizlere iş demek çün-
kü...

Bir sığır sürüsü, dolaşarak otlarken, oraya-buraya pisler.
Tarlaya gübre olur pislikler. Doğaya zarar değil, yararlıdır ya-
ni.

1974 yılında güzelim Maliye Bakanlığını, hem de Hazine
Genel Müdürlüğünü istifaen bırakıp, Karadeniz Bakır İşletme-
leri'ne Genel müdür Yardımcısı olmuştum. Bu aptallığının
nedeni, daha çok çıkar değil, inançtı elbette. Karadeniz Bakır
İşletmeleri, bugünlerde özelleştirilecek. Ben görev aldığımda
zaten özeldi... Bizim kadro devletleştirdi ve millileştirdi. Bat-
maktaydı aksi halde...

Samsun İşletmesine ilk gittiğimde gözüme batan, koskoca-
man bir bacaydı; Topraktan çıkarılan bakırı, zehirli gazlarla
birlikte havaya savuran. Dumanın ulaştığı güzelim Karadeniz
yamaçlarında meğer Dünya'nın en nitelikli tütünleri yetişir-
miş bir zamanlar. "Murgul'un bakırını, havaya savuracağımı-
za, toprak altında, çocuklarımıza bıraksaymışız ya, belki onlar
işletmesini becerir" diye düşünmüştüm.

Daha sonra Murgul'a gittim. Hem de Hamsi Köy' den geçerek. "Yeşilin yeşili" Hamsi Köy' den, sütlaç da yiyerek geçtim. Murgul'u gören bilir; ormanlar içinde, bir kanserli bölge. Acaba, insan ciğerlerini nasıl etkiler, ormanları yok eden duman? Murgul insanları, elli yılı zor çıkartıyor...

Sanayileşelim elbet, fabrika demek, kalkınma demek, iş demek. Peki ama fabrikaların, Bursa'nın şeftali bahçelerinde, İzmit Körfezi'nin çilek tarlalarında, benim İzmir Körfezi' de işi ne? Bana "kuruluş yeri teorisinden" söz etmeyin, onu bilirim. Bunları ben bile bile söylerim...

Yıllarca ve yıllarca biz hep, bacaların tütmesini istedik: "Benim memleketimde fabrika bacaları tütüyor mu? Tütüyorsa mesele yok."

Ancak şimdilerde sorun, bacaları tüttürmek değil, bacaları tüttürmeyen üretimi becerebilmek. Gelişmişler artık, fabrikalarını geri kalmışlara transfer ediyor...

Biz yine de sanayileşelim. Çünkü fabrika, kalkınma demek, iş demek...

Sanayileşmesine sanayileşelim de oraya, buraya, aklımıza estiğince kurmayalım fabrikalarımızı.

Bakanlığımın politikası, kesin zorunluluk olmadıkça, Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgeleri dışında, fabrika kurulmasına izin vermemek yönündedir. Ola ki, bir içme suyu kaynağı veya değerli bir maden yatağı bulup da yanı başına bir işletme kurmak istiyor olmasınız...

Bakanlığımızın bu politikasını biz, inanç ve kararlılıkla uyguluyoruz, uygulayacağız da...

Aritması olan kuruluşlar, Organize Sanayi Bölgelerinden kaçınmaya çalışıyor. Arıtma var, canı isterse çalıştırıyor. Çünkü arıtma pahalı, doğayı kirletmek ucuz... Organize bölgelerde ise arıtmalar devamlı denetim altındadır ve çalışır.

Yanlış anlaşılmasın, sorun sadece çevre koruma değil; çevreyi kitletmese de fabrikalar, küçük sanayi Siteleri içinde, Organize Sanayi Bölgeleri içinde örgütlenmelidir, oralarda verimliliği artıran bir sinerji oluşuyor. Çevrelerinde uydu kentler de oluşacak. Al sana sağlıklı kentleşme. Doğru politika bu...

Fabrika, kalkınma demek, iş demek, yeter ki doğru yerde kurulsun...

Yeni Asır, 8 Şubat 1995

Batıl'dan Emsal Olmaz

“Şimdi artık, imbat rüzgarı sokak aralarında dolaşmıyor... Şimdi artık; İzmir'in sokakları deniz kokmuyor, yosun kokmuyor...”

Çünkü bütün sahili, boydan boyda apartman duvarı ile örtüldü.

O güzelim sakız biçimi evleri yıktık. Karşıyaka'nın, palmiyelerle hurma ağaçları ile örtülü bahçelerini yok ettik.

“Onların yerlerinde şimdi, Çin Seddi'nden farksız, bir apartman duvarı yükseliyor..” diye yazmışım, 17 Aralık 1989 günü yayınlanan bir yazımda.

Bu yazımda, kişi olarak kimseyi suçlamamıştım elbette. O tarihlerde, çevre bilinci uyanmıştı bile. Gelişmiş batı, balinaları fokları katlederken, biz de bir körfezi öldürmekteydik.

Deniz pislik tutmaz sanır, yavaş yavaş çoğalmaya başlayan lağım atıkları arasında, yüzmeyi sürdürdük.

Bir de müthiş birşeyi keşfetmiştik, hayretle. Bu keşfettiğimiz ranttı, özellikle arsa rantı ilk olarak. Yalı'da bile oturuyor olsan, sakız biçimi bir evin içinde, çoğunlukla mütevazı bir yaşam sürerken, bir de bakmışsın, köşeyi dönmüşsün. Tek bir ev yerine, dört beş daire...

Yalıya duvar örmekte olduğumuz yıllarda, benim çocukluğumda yani, apartmanda yaşamak, ayrıcalık sayılırdı. Ben de büyüyünce bir apartman sahibi olmayı düşlemediğim doğallıkla:

Giriş kapısı siyah mermerden, antre zemini halı, duvarları ayna kaplı. İstanbul'a gidişlerimden birinde, benzerini görmüş-tüm herhalde...

Yakın zamanlara kadar sürdü, apartmanda yaşamak tutku-su. Avare Mustafa filmini hatırlayın: gecekondü yaşamı ile apatman yaşamı arasındaki çelişki değil miydi filmde yaşa-nan?

Şimdilerde artık; yoksulların yaşam biçimi olmaya başladı, apartman yaşamı. Parası olan, yüzme havuzlu villasına kaçıyor son doğanın koynuna. Restore edilmiş, eski yapılarda yaşamak da revaçta. İşte ben bu modayı pek tutuyorum...

"Çin Seddi" benzetmesi, çokça kullanılıyor İzmir'de... Sağ-lıksız kentleşmeyi, çirkin yapılaşmayı, doğaya ve insana iha-neti tanımlamak için kullanılıyor. Belki, Çin Seddi'ne haksızlık ediyoruz ama, bu müthiş anıt bile, sadece yerinde güzel...

İzmir'in içinde güzelim sahillerimizde istemiyoruz yani.

Oysa ki; Çin Seddi deyimi, “batılı emsal” olsun diye kullananlar da çıkmıyor değil zaman zaman. “Madem ki daha önce yapılmış, bir de ben yapsam ne çıkar” mantığı ile...

Kimileri ise; Çin Seddi deyimini kullanmıyor, ama mantık aynı. Daha önce, tarım arazisine bir fabrika kurulmuş ya, aradan uzun yıllar geçmiş bile olsa, onu emsal gösterip, yanı başındaki pamuk tarlasına bir tane de o kuracak.

Tarım arazilerinin korunması, Anayasa’nın emir hükmüymüş ne gam, nasıl olsa yanibaşında kötü örnek hazır.

Çoğu kez, hukuku iyi bellemesi gerekenler bile, bu tuzağa düşüyor. Böyle yükseliyor, imar planlarına aykırı çok katlı binalar... Böyle yok oluyor, tarım arazileri.

Aynı mantıkla izin verseniz, birbirlerini örnek göstere göstere, Torbalı’dan Karabağlar’a dayanacak, mermer atelyeleri-fabrikalar...

“Batıldan Emsal Olmaz”

Kötü örnek, örnek değildir yani...

Eminim, hukukla ilgili herkes bilir bunu. Çünkü; bir temel ilkedir hukukta. Eminim bilirler, unutmuşlardır olsa olsa.

Alsancak Yalısı’na, Karşıyaka’ya, Güzelyalı’ya, Çin Seddi kurarken büyüklerimiz mazeretleri vardı; çevre bilinci, uyanmamıştı henüz. “Sağlıklı kentleşme” falan da konuşulmazdı.

Bizimse mazeretimiz yoktur. Biz yaşayarak öğrendik, sağlıklı kentlerin doğaya neler ettiğini. Körfezler nasıl ölür, nasıl tükenir canlı türleri, gördük.

Bizim mazeretimiz yoktur artık, yine de yaparsak, Taamüden olur...

Satılan Mal Geri Alınır

Alsancak'ta, araba altında kaldığımda, beş yaşlarında olmayım...

Dört atın çektiği, meyan kökü taşıyan, kocaman bir araba. Atlar sakındılar, çiğnemediler, tekerlekler de üstümden geçmedi; komşular durdurmuş arabacıyı...

Çamaşır sodası ve çivit almaya gidiyordum: Anneannemin sözünü dinlemeyip salı günü çamaşır yıkamaya kalkmıştı annem. Salı günü çamaşır yıkarsan, işte böyle olur.

Bir daha salı günleri çamaşır yıkamadı annem...

Ölümünden döndüğüm, o gün bakkala ilk kez gitmekteydim ve ben bugün, beni altına alan arabadan çok, yine de gittiğim, bakkal dükkanını anımsamaktaydım; İçinde, yok-yok, karman-çorman, loş bir dükkan.

Gözüm alıştığında, ilk gördüğüm bir poster olmuştu: Yan yana iki adam resmi, biri ense kulak yerinde, şişman; diğeri ise sanki verem hastası, kapısı açık kasasının içinde fareler cirit atıyor. Kasasından para taşan şişmanın tanıtım yazısı; “Peşin Satan”.

Diğerinin üzerinde ise; elbette şöyle yazıyor: “Veresiye Satan”...

Başka bir duvardaki tablo üzerinde ise, “Satılan Mal Geri Alınmaz” yazılmış, özene bezene.

Beş yaşında iken, bu tür büyük harfle yazılmış yazıları, sökmeye başlamıştım ve yollarda gördüğüm tüm yazıları da okumaya çalışırdım. Sanki bir mani...

Sonraları, o dükkana çokça gittim; anason şekeri ve meyan balı olmak için. Tabii hep peşin parayla.

“Veresiye Satan - Peşin Satan” tabloları ortalıktan kalkalı çok oldu. Şimdilerde, kitaplar bile taksitle satılıyor. Kasa doldurmanın yolu taksitli satışlardan geçiyor. Mümkün müdür, buzdopları, bulaşık makinaları, TV’leri peşin satmak? Pre-kapitalizm’in tutucu sloganı, çağdaş kapitalizmin kampanyalarına yenildi.

İyi de oldu elbette...

Pre Kapitalizm’in öteki tutucu sloganı, “Satılan Mal Geri Alınmaz” kimi iş yerlerinde hala baş köşede, çoğu iş yerinde ise yazılmasa da uygulama, bu yönde...

Oysaki adı üzerinde tutucu bir slogan. Güvence sağlamıyor ama gelişmeyi engelliyor. çağdaş kapitalizm, sattığı malı geri aldıkça batmıyor, geliyor tam tersine...

Ülkemizde de sonunda, tüketici hakları, önemli ölçüde, güvence altına alındı. Uygulama Eylül’de başlayacak.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, tek cümle ile özetlemek gerekirse, “satılan mal geri alınmaz” devrini kapatıp, “satılan mal geri alınır” devrini başlatıyor.

Kimi iş-insanı arkadaşım korkuya kapılmış ve soruyor: “Peki bizi kim koruyacak, kimi kötü niyetli tüketiciye karşı?”

Geçen gün bir kadına ayakkabı satmıştım, tam beş kez değiştirdi.”

Oysa ki bizim Yasa’mız, nedensiz değişikliğe izin vermiyor. “Ayıplı mal” kavramı geliştirilmiş ve sağlam diye sattığınız mal, kusurlu ise arızalı ise değiştireceksiniz.

Üstelik, değiştirme aşamasına kadar yapılacak işler de var, onarabilirsiniz örneğin. Ayıplı malınızı, ayıplı olduğunu açıkça belirterek de satabilirsiniz ayrıca.

Bir de benim bildiğim gerçek demokrasilerde, güçsüzler korunur yasalarla. Zaten güçlü olanı, güçsüze karşı bir de yasa ile korumanın anlamı ne?

Tüketici bilinçlenmezse, tüketici örgütlenmezse, en iyi yasalar bile işe yaramaz. Yasa'mız, örgütlenmeyi özendiriyor. Biz görevliler de üreticiyi bilinçlendirme yolunda, elimizden geleni yapmaktayız...

Ben çocukluk anılarımı çok severim. Pek iyi olmayanlarını bile....

Ama ben, şişman adam-zayıf adam posterlerini yitirmiş olduğumuz için üzölmüyorum.

Eylöl'de bir anım daha yok olacak.

Eylöl'den itibaren artık Türkiye'de, satılan mal, geri alınacak...

Yeni Asır, 14.7.1995

Türk Devletçiliği ve Özelleştirme

Şaşıracak izliyorum özelleştirme tartışmalarını... Özelleştirme yandaşları da, karşıtları da sanki, katı bir ideolojik savaş veriyorlar...

Oysa ki Türk Devletçiliği, sosyalist devletçilik anlayışından farklı olarak, ideolojik değil pragmatik bir devletçilik anlayışıdır. Amacı, sosyalist devletçilik gibi, sınıfsız bir toplum yaratmak değildir, Türk Devletçiliği'nin...

Sermaye birikimi yapamamış müteşebbisi-kapitalisti olmayan bir ülkede, devletçilik uygulamadan, nasıl gerçekleştirilebilirdi ki; sanayileşme ve de kalkınma?

Türk Devletçiliği'nin amacı; sınıfsız toplum yaratmak bir yana, müteşebbis yaratmak, kapitalist yaratmaktır Türkiye'de. birinci İzmir İktisat Kongresi, bunu açıkça söylemiyor mu? Kongre diyor ki: Biz devlet eliyle kapitalist yaratacağız, kapitalistler de sanayiye...

Amaç, sermaye birikimi olunca, sermaye birikimini bireyler eliyle gerçekleştirmek olunca, KİT'ler elbette zarar edecektir ve de etmişlerdir. Sermaye büyüdükçe, müteşebbisler çoğaldıkça, giderek artan oranlarda zarar etmişlerdir hem de.

Aslında KİT'ler, hiç olmazsa içlerinden bazıları, zarar etmeden de yürütebilirlerdi kapitalizmi geliştirmek işlevlerini. 1980 öncesinde öyle de olmuştur. Yeter ki; Devlet'i sahiplenmiş, nitelikli yöneticilerin ellerinde olsunlar...

Amacı, sınıfsız toplum yaratmak değildi Türk Devletçiliği'nin. Gerçekten de Türkiye'yi sosyalist de yapmadı, sosyal demokrat da yapmadı. Cumhuriyet Türkiye'nin üretim biçimi, kapitalist üretim biçimidir, bugüne dek...

Böyle bir devletçilik anlayışıyla özelleştirme anlayışı arasında, ideolojik bir çatışma da söz konusu olamaz elbette. Hele de kapitalizm yeterince gelişmişse ve özel sektör artık daha nitelikli ve daha ucuz üretim yapabilmekteyse.

Bu görüşlerimi, bizim devletçiliğimizi eleştirip, sosyalist devletçiliği yüceltmek için söylemiyorum. Nasıl söyleyebilirim ki zaten? Sovyet Devletçiliği yok oldu bile, bizimki daha dayanıklı çıktı, henüz komada. Üstelik onların henüz “Bunlar eskiden, kara delik değillerdi; basma ürettiler, şeker ürettiler” demenin, yararı yok.

KİT'lerin çoğu için, iş işten geçmiş artık. Artık Sümerbank Nazilli fabrikası, “yandım-alamadım basması” üretmese de olur. Çünkü özel sermaye, birikti. Yeterince müteşebbisimiz var, hem de uluslararası düzeydeler. Bir de globalleşme rüzgarı: KİT'ler, artık satılabilir.

Sosyal devlet, sosyalist devlet değildi ama, o da güme gitti gibi görünüyor, sosyalist devletle birlikte. Kamu hizmetlerinin, karşılıksız olmasına herkes karşı, hatta ucuz olmasına bile karşılar, “bedelini ödersen yararlanırsın”.

Peki peki anladık; KİT'leri satalım. Satalım satmasına da seçerek satalım, hepsini satmayalım. Bazıları birgün gerekecek bize...

KİT'lerin bazıları yarın kapitalizmin, vahşi kapitalizme dönüşmesini engelleyebilmek için, çok gerekecek bize... Liberal, ama gerçekten liberal ekonomi için çok gerekecekler bize...

Teknolojik gelişmenin, daha da çoğaltacağı işsizler ordusunun, sokağa dökülmesini önlemek için de gerekecek...

KİT'lerden bazıları bize, ulusal bağımsızlığımızı korumak için, çok gerekecek. Bugün de gerekiyorlar zaten.

Türk kökenli olsun, Kürt kökenli olsun farketmiyor. Yatırımcı yurttaşlarımız, Doğu ve Güneydoğu'ya kurmuyor fabrikalarını. Yaraları sarmaya gidecek olan, yine Türk Devleti'dir, kar-zarar düşünmeden. Onlar bize, ulusal bütünlüğümüz için de gerekecek...

Sözün kısası; KİT'lerin satılması gerekeni de var, satılması gerekeni de. Nasıl gerekiyorsa aklın yolu, öyle yapalım.

“Satarım-hayır sattırmam” inatlaşmasının bugün, ne gereği var ne de yararı...

Yeni Asır, 14 Mart 1996

Elli Beş Yaşında Olmak

Kırk yaşına girdiğimde, iyice kafa çekip, ağlamıştım sabaha dek.

Ellinci yaş günümü ise, birkaç gün sonra anımsamıştım. Demek yaşlanmaya alışmışım...

Elli beş yaş pek de fazla sayılmaz; bizim nesil öncekilerden daha dinç görünüyor” diyorum çoğu kez. Bir de ara sıra televizyonda sınıf arkadaşlarımı görmesem. Bir de uzağa bakmak için ayrı, okumak için ayrı gözlük gerekmesi...

İnsan hangi yaştaysa hep o yaşta yaşamış gibi hissediyor. Sanki daha önce yaşadıkları, hiç yaşanmamış yaptıkları yapılmamış gibi...

Sahi ben yirmi bir yıl hiç sigara içmeden yaşadım mı? Erik ağacından inmeyen, saatlerce top peşinden koşturan o çocuk ben miyim? Sahi ben, Karşıyaka yalısında yunuslarla, deniz kaplumbağaları ile birlikte yüzer miydim? Sahi İzmir Körfezi'nde, yunuslar kaplumbağalar var mıydı?

Hayır hayır, ben karnımdaki ameliyat izleriyle elli beş yaşında doğmuşum. Sabahları hep sigara öksürüğü ile uyanırım ben. Beşinci kata, merdivenden ne zaman çıktım ki...

Düşünüyorum da; şimdi özlemle anımsadığım çocukluk günlerimde ben hep büyümeyi isterdim. Okula başlasam, bo-yum uzasa, ergenlik sivilcelerim kaybolda, kız tavlasam...

Nişan yüzüğünü herkes görsün istersin de sağ parmağın-dan soldakine geçirmekte, sabırsızlanırsın. Sonra ilk bebeğin

vereceği mutluluk. Ah bebek büyüde uykusuz geceler sona erse...

Acaba, doğumdan ölüme, yaşam sürecinde, ne zaman yaşlanmaya dönüşüyor büyüme?

Ben, büyüyorum sanıyordum, bir de baktım yaş elli beş...

Hoşumuza giden gelişmelerin adı büyüme; boyumuz uzuyor, büyüyoruz. Sakal çıkıyor, adaleler gelişiyor, büyüme... Sakaklardaki ilk kır saçlar ne de olgun görünüm verir erkeğe, o bile büyüme. Sonra ara ki siyah bir tel bulasın. Ben saçımı hiç boyatmayacağım...

Geçmişe duyulan özlem bile, gelecek için sabırsızlanmaktan alıkoyamıyor insani. Ben şimdilerde oğlum evlense de ilk torunumu görsem diye, sabırsızlanmaktayım. Emeklilik gelse de bahçeli küçük bir ev alsam. Yasemin ve hanımeli kokuları arasında, bakarsın roman bile yazarım.

Şimdilerde moda, ikibininci yılı beklemek. Acaba ben de bir beş yıl daha yaşar mıyım? Kim bilir nasıl kutlanacak, Londra, Paris ve Newyork'ta. Belki de en görkemlisi Seul'de olur, ya İstanbul'da?

Bizim neslin yaşadığı değişimi, insanoğlu önceden hiç yaşamadı. Ben çocukluğumda mangalla ısınır, gaz lambası ışığında ders çalışırdım. Şimdi oğlumun, PC'si var. Teleks kullanan kaldı mı bilemem? Aynı hızla, yani bir elli yılda İzmir Körfezinin, İzmit Körfezinin de hakkından geldik ya, o da başka..

1 Ocak 2000 gecesini yaşayacak olanlar, bin yılda bir yaşananı yaşayacaklar. Dedem yüzyıl başını yaşamış. Binsekizyüz'den bindokuzyüze geçişi. Anam babamsa bindokuzyüzlerde öldüler. Üç nesil içinde bir ben mi yaşayacağım, bin yılın yılbaşısını...

İki bininci yılbaşı için, büyük beklenti var. Olağan dışı şeylerin olmasını bekleyenler çok. Bir bakarsın Birleşik Dev-

letler Başkanı U.F.O.'ların varlığını doğrulamış. Meğer yirmi yıldır, içli dışlıymışız da bizim haberimiz olmamış. Stealth uçağının teknolojisini, Amerikalı'lara onlar vermiş. Peki, gariban Iraklı Arab'a kasıtları ne...

Evlenirken radyo bile almamıştım. Buzdolabı, çamaşır makinesi ise iki kez değişti ömrümce. Bedeli aylar boyu süren, taksit ödemeleri değil elbet... Hepsi ağarmış saçlarımın ürünü, bir de teknolojik gelişmeden, payıma düşen Hiroşima'yı Nagazaki'yi düşününce, teknolojik gelişmeden payıma düşene, şükrediyorum. Bu yazımı okuyacak kimileri; bana da dinazor diyebilirler. "Nerede o eski kavunlar, karpuzlar" diye yerinirmişiz. Evrende, yer küreden başka gezegende, henüz canlı bulunamadı. Belki başka dünya yok...

Dünya olsun da dinazorlar dünyası olsun. Canlılar tükenmesin...

Gazete Ege, 12 Ağustos 1996

Erdinç Gönenc'in anısına saygıyla...

(Tariş Genel Müdürü iken)

İstanbul'da teyzesinin yanında, 1952

*Hesap uzmanı
eniştesi Necdet
Bayındır, teyzesi
Fikriye Bayındır,
babası Fevzi
Gönenç (havacı),
annesi Fethiye
Gönenç, kardeşi
Çetin ile birlikte
Karşıyaka, 1955*

*Teyzesinin evinde
İstanbul Taşlık'ta.
Teyzesi ve
eniştesinin yeğeni
Elvent Bayındır ile.
1952*

Annesi Fethiye Gönenc, teyzesi Fikriye Bayındır
kardeşleri Çetin - Mete Gönenc, Yamanlar 1955

*Diyarbakır Ziya
Gökalp Lisesinde
sınıf arkadaşlarıyla,
1958*

*Mülkiye öğrencisi
iken, 1962*

Mülkiyeli arkadaşları ile, 1962

Mülkiyeli arkadaşları ile, 1962

Hazine ve Kambiyo Kontrolörü iken teftiŖe gittiği Trabzon'da, Karadeniz kıyısında, (1965)

Tariş Alaşehir Üzüm İşletmesi, 1978

Tariş Genel Müdürü iken, 1978

*Muğla'daki kayınpederi Burhan Tüle ait evin bahçesinde, 1981
(12 Eylül darbesinden sonra)*

Gökova Akyaka Azmakta, 1983

Bodrum'da, 1984

ACI KAYBIMIZ

Ayla Gönenc'in eşi, Erdener Gönenc'in babası,
Cem ve Mete Gönenc'in ağabeyi

İzmir Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü

Erdinç Gönenc

4.4. 1998 tarihinde aramızdan ayrılmıştır. Aziz naaşı 5.4.1998 Pazar günü Alsancak Hocaazade Camii'nden öğle namazını müteakip Urla İskele Mezarlığı'na defnedilecektir. Sevenlerine başsağlığı dileriz.

AİLESİ

NOT: Çiçek gönderilmemesi, isteyenlerin Urla Barbaros Öksüz Çocuklar Yurdu'na bağışta bulunmaları rica olunur.

Gönenc kalbine yenildi

**İzmir Sanayi ve
Ticaret Müdürü
Erdinç Gönenc,
dün sabah kalp
kırizi sonucu
vefat etti**

İZMİR'in başkanı ve sevilen bürokratlarından İl Sanayi ve Ticaret Müdürü Erdinç Gönenc, dün sabah saat 05.00 sıralarında kalp krizi sonucu kalbindeki tıkanıklıkla Beşiktaş Hastanesi'nde hayatını kaybetti.

1947'de İzmir'de doğan Erdinç Gönenc, 1967'den beri İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü görevini sürdürüyor. Tüccarlık hayatını komandosa Türkiye'ye girerek çalgıcularıyla başlayan Gönenc, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdikten sonra 1970'de Malye Bankası'na girerek çalıştı. 1993 yılında Türkiye Genel Müdürlüğü görevinde de bulunan Gönenc evli ve bir çocuk babasıydı. İzmir Defterdarı Mete Gönenc'in ağabeyi olan Erdinç Gönenc'in cenazesi, öğle namazında Alsancak Hocaazade Camii'ndeki kütüphanesinde toplanıp verilecekti.

İHA

57 yaşında kalp krizine yenik düşen Sanayi ve Ticaret İl Müdürü Erdinç Gönenc (solda), İzmir Defterdarı Mete Gönenc'in (sağda) ağabeyiydi.

PAZAR, 5 Nisan 1998

Hürriyet

Erđinç Göneneç kalbine yenildi

- Sanayi ve Ticaret İzmir İl Müdürü, Tüketici İl Hakem Heyeti Başkanı Erđinç Göneneç, dün sabah evinde geçirdiğı kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi. İzmir'in en sevilen bürokratlarından olan, dürüstlüğü, çalışkanlığıyla tanınan Erđinç Göneneç'in ani ölümü büyük üzüntü yarattı. Göneneç'in cenazesi, bugün Alsancağ Hocaade Camii'nde öğlen kılınacak cenaze namazının ardından, Urla İskele Mezarlığı'nda toprağı verilecek.

Erđinç Göneneç

- İzmir Defterdarı Mete Göneneç'in de ağabeyi olan 57 yaşındaki Erđinç Göneneç, Karadeniz Bakır İşletmeleri Genel Müdür Yardımcılığı, TARIŞ Genel Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı Hazine ve Kambyo Kontrolörlüğü ve SHP il yönetim kurulu üyeliğı görevlerinde de bulunmuştu. Göneneç, evli ve bir çocuk babasıydı.

BAŞSAĞLIĞI

Değerli insan,
Sanayi ve Ticaret İl Müdürü

ERDİNÇ GÖNENÇ

vefat etti. Acıma büyük.
Merhuma Tanrı'dan rahmet,
kaderli ailesine ve yakınlarına
başsağlığı dileriz.

Mehmet Ali Sasam
Besas A.Ş. Yön.Krl.Bşk.

Tüketici "baba"sını kaybetti

Tüketici Yürütme Kurulunun başkanlığına, tüketici haklarının korunması için verdiği ayrıcalıklı görevle "Tüketici'nin Babası" olarak bilinen Sanayi ve Ticaret İl Müdürü Erdiñ Gönenc (57) dün sabah evinde geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetti. Daha önceden "Acort büyümesi" teşhisi konan Erdiñ dün sabah 08.30 saatlerinde öleceğini söyledi. Gönenc'in ekstremitelerine vurdurulan anılan Eri Ayla Gönenc, "Erim lemlaşma oğlum Erdiñ ile birlikte bir ambulans çağırıldı. Ambulansla gelen doktor Erdiñ'in hayatını kaybettiğini söyledi" dedi. Gönenc'in namaz evinde oturarak Eyüpapa Belediye Hastanesi'nin morguna gönderildi. Bana Erdiñ Gönenc'in kardeşi İzmir Defterdarı Mete Gönenc olmak üzere yakınları Gönenc'in evine akın ettiler. Gönenc'in cenazesi bugün Alsancak Hocaazade Camii'nde öğleyin kılınacak cenaze namazından sonra Ula İskele'deki Aile Kabristanı'nda toprağa verilecek.

Gönenc, kalbine yenik düştü

■ İZMİR (Cumhuriyet Ege Bürosu)- Sanayi ve Ticaret İzmir İl Müdürü Erdiñ Gönenc, dün sabah geçirdiği kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan Gönenc, devletin çeşitli kademelerinin yanı sıra Tarıf Genel Müdürlüğü görevlerinde bulundu, üniversitelerde dersler verdi. Dün sabah saat 09.00'da geçirdiği kalp krizi sonucu yaşamını yitiren Gönenc bugün Alsancak Hocaazade Camisi'nde kılınacak öğlen namazından sonra Ula'da toprağa verilecek.

BAŞSAĞLIĞI

Saygıdeğer Defterdarımızın ailesini ve
Sanayi Ticaret İl Müdürlüğü,
Demokratik insan

ERDİNÇ GÖNENÇ'in

aramızdan ayrı olarak ayrılması,
bizleri yanı boğmuyor.
Merhuma Tanrı'dan rahmet, ailesi, yakın
dostları ve çalışma arkadaşlarına
başsağlığı dileriz.

İZMİR SERBEST MUHASEBECİ
MALİ MÜŞAVİRLER ODASI

VEFAT VE BAŞSAĞLIĞI

Tüketici Soruları İzmir İl Hukuk Heyeti Başkanı,
Sanayi ve Ticaret İzmir İl Müdürü,
Eski Tarıf Genel Müdürlüğü.

ERDİNÇ GÖNENÇ

zamanını kaybetmenin derin acısını içinde,
Merhuma Tanrı'dan rahmet, ailesine, akrabalarına
ve dostlarına başsağlığı dileriz.

CHP İzmir İl Meclisi Adına
Başkan
Av. Bülent SAPATALI

Cenaze 5 Nisan 1998 Pazartesi günü öğleyin Alsancak Hocaazade Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakip Ula İskele Aile Kabristanına defnedilecektir.

BAŞSAĞLIĞI

İzmir Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü

ERDİNÇ GÖNENÇ

kaybetmenin derin üzüntüsünü
içerisindeyiz. Merhuma Allah'tan
rahmet, kederli ailesine ve yakınlarına
başsağlığı dileriz.

KEMAL ÇOLAKOĞLU

Ege Bölgesi Sanayi Odası
Meclis Başkanı

KAMİ AYDOĞDU

Ege Bölgesi Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

BAŞSAĞLIĞI

Devlet ile iş ailemiz arasındaki ilişkileri en iyi biçimde kuran ve
konuşan, piyasaya ekonomiyi ve tüketici hakları için güvenli
çaba harcayan, Dişçilikte adımı, değerli insan
Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğünde

ERDİNÇ GÖNENÇ

Hoş bir saba başkuralı anımsan ayrıldı. Kederli ailesine,
Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Personeline başsağlığı
dileriz.

EKREM DEMİRTAŞ

İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı

BAŞSAĞLIĞI

Tüketici Sorunları İzmir İl Hukuk Heyeti Başkanı,
Sanayi ve Ticaret İzmir İl Müdürlüğü,

Erdinç Gönenç

zamansız kaybetmenin derin üzüntüsü içindeyiz.
Merhuma Tanrı'dan rahmet, ailesine, akrabalarına ve
dostlarına başsağlığı dileriz.

YAŞAR HOLDİNG

Erdoğan ağabeyi kaybettik

Son
yazı

Erdoğan ağabeyi GAZETE EĞİTİCİ'ye perdeni yarılmış bu defkeli çektiğini kurtarıyor. Erdoğan, bugünkü son yazısı da, videdir. "Seherin kurtuluşu var: okutmanın, alışın o-
dun..." diye sonlanan bitirilmiş. **GAZETE EĞİTİCİ**

Sanayi ve Ticaret İzmir İl Müd-
rü, Tüketici Soruları İzmir İl Ha-
kını Heyeti Başkanı ve GAZETE E-
ĞİTİCİ'nin Erdoğan Gönenc 57 yaş-
ındaydı. Dün sabah evinde geçirildi
kalyonları ile hayatı veda eden Er-
doğan Gönenc ağabeyinin cenazesi,
bugün Akşamın İhtisarı Cami-
sinde toplanacak diğer namazdan son-
ra Ulaştırma Aile Kalınlığı'nda
toplanıp verilecek. Anması çok ilet-
miş. **GAZETE EĞİTİCİ**

Usta bürokrat... Oysa eme-
ni, emni ve bir parça İhtisarı Gönenc,
TMDK Genel Müdürlüğü de yapmış.
Okuma kütüphanesi büyük emniyet yarıtı.

BÜYÜK ACIMIZ

Dürüst, cömert ve azimli çalışmalarıyla İzmir'e, İzmir Halkına ve Etnaf Sanatkarlarına
büyük hizmetler sunan, samimi ve pürpür yaklaşımlarıyla Etnaf Teşkilatından
sevgisini kazanan, değerli dost, içi insan sevgisiyle dolu örnek insan

Sanayi ve Ticaret İl Müdürü

ERDİNÇ GÖNENC

Hakkın Rahmetine kavuşmuştur.
İzmir beşliğü zar dokuz saatlık günde ve seçilmiş bir idarecisi kaybetmiştir.
Acımız büyüktür. Cenazı Hakkın merhametinde, hederli ailesine,
yakınlarına ve tüm sevenlerine selamla dinleriz. İhtisarı cenazesi olsun.

İZMİR ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ
Yönetim Kurulu Adına Başkan
CEMAL TERCAN

Erdiñç Gönenç toprağa verildi

İZMİR (Cumhuriyet Ege Bülteni) Osmakı sabah kalp krizi sonucu yaşamını yitiren Sanayi ve Ticaret İl Müdürü Erdiñç Gönenç dün toprağa verildi.

Alsancak Hıccazade Camii'nde düzenlenen törene Gönenç'in yakınları, çalışan arkadaşları, anılarında İzmir Valisi Erol Çakar, Vali Yardımcısı Ramazan Urganneçli, Büyükşehir Belediye Başkanı Burhan Özfatura, Konak Belediye Başkanı Ahmet Sarıpa, İzmir milletvekillerinin de bulunduğú büyük bir kalabalık katıldı. Erdiñç Gönenç'in dostları, ailesi, demektat, aydın, sevgi dolu bir insanı yitireceğini büyük üzüntü duyduklarını belirttiler. Gönenç daha sonra Ufukla

toprağa verildi.

Erdiñç Gönenç 1941'ile İzmir'de doğdu. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu Gönenç, bir süre Hazine Kontrolörlüğü görevi yaptı. Daha sonra Kazandı Hazine İşletmecisi oldu. Genel Müdür Yardımcısı olarak çalıştı. 1975-1979 yılları arasında Tarıf Genel Müdürlüğü yapan Gönenç, 1992 yılından itibaren Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü ve İl Halkın Heyeti Başkanlığı görevini sürdürüyordu. Tüketiciler haklarını korumaya yönelik önemli çalışmalar yapan, tüketici mal satıcılara göre açtımının Gönenç, Tüketiciler Sorunları Merkezi gibi oluşumları kurduğundayken büyük çaba harcadı. Gönenç evli ve bir çocuk babasıydı.

Kalp krizi sonucu yaşamını yitiren Erdiñç Gönenç dün toprağa verildi.

Tüketici babası alkışla uğurlandı

Erdiñç Gönenç son yolculuğuna uğurlamak isteyenler Alsancak Hıccazade Camii'ne uğradı. (Fotograf: Serap PEKER)

TÜKETİCİYE dönük çalışmalarıyla İzmirliğin gönlünde taht tutan Sanayi Ticaret İl Müdürü Erdiñç Gönenç, son yolculuğuna alkışlarla uğurlandı. Kalp krizi sonunda hayatını kaybeden 57 yaşındaki Gönenç'e son görevi yapacak üzere Alsancak Hıccazade Camii'nde büyük kalabalık oluştu.

ÖĞLE namazının ardından yapılan cenaze namazına milletvekilleri, Vali Erol Çakar, Belediye Başkanı Burhan Özfatura, işadamları siyasi partilerin il ve meslek odalarının başkanları, defterdarlık ve Tarıf çalışanları katıldı.

MUSALLA taşının üzerine konulan tabutun baş bölümüne, ünlü sanatçı Elifhan Nuri'nin ölümünde bir buket çiçekle çizdiği Gönenç'in karikatürü konuldu. Duruşturğu ile bilinen Gönenç, omuzlarında taşınırken ıdıham yaşandı.

Erdoğan ağabeyi uğurladık

Önümüzde geçen günün geçtiği kalp izleri 57 yaşında hayatı veda eden Seray ve Tuncel İsmail İl Mollacı, Tüketici Sorunları İsmail İl Hekim Haysi Başkara, GAZETE ÇEĞE yazarı Erdoğan Gökçe'nin cenazesi Akademi Halkınin Cema'nde kılınan öğle namazından sonra Urfa'ya kılız kabininde gittiği toprağa verildi.

Acı günü de İsmail İl yasa başın Gökçe'nin cenazesine kılız İsmail İl Mollacı, Tüketici Sorunları İsmail İl Hekim Haysi Başkara, GAZETE ÇEĞE yazarı Erdoğan Gökçe'nin cenazesi Akademi Halkınin Cema'nde kılınan öğle namazından sonra Urfa'ya kılız kabininde gittiği toprağa verildi. **MEHMET ÖZDOĞRU**

Sevgili ağabeyimizi dün uğurladık...

En sevmediğim yazılar, gidenin ardından yazılanlardır...

Yasarken değerini bilmediğimiz pek çok insan için ardından övgüler düzeriz...

Dün cenazen çok kalıbalıktı Erdoğan ağabey...

Tüm dostların seni uğurlamaya geldi, kalıbalıktı cenaze namazın...

İyi insandın Erdoğan ağabey.. Sevecendin, mütevazıydın... Çalışkandın ve dürüsttün... Herkesin yardımına koşacak kadar severdin insanları... Tek garezin kendineydi... Sigarayı çok fazla içtin... Sağlığını riske ettin... Ve gerçekten zamansız ayrıldın aramızdan...

Şunu bil, Erdoğan ağabey... İzmir'de iz bıraktın...

İzmirli tüketicilerin başı sağolsun!

Bıyran öncesinde vaktiniz bir vefat, İzmir'i ayıya boğdu. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İzmir İl Müdürü Ertuğrul Gönenç, bir kulp kızı sonrası, erken deşifrelecek bir yapıya, arızadan arızadan geçiyordu. Yeni Asır Gazetesi'nin haberi bir niteliyle "Tüketici Babası" dediği Ertuğrul Bey'e karşı son görevini, 3 ayda 3 kez müfettişten menhas bir grüben son vuruşa ile yataktan çıkarıldığını, yerine getirdi.

Oysa bu görev yalnızca "İzmir'in Tüketici Babası"na, Yeni Asır'ın "Tüketiciin Avukatı" sütunundan eda edilmesi gerekirdi bir boş değildi.

Bu aynı zamanda, Ertuğrul'nun "onbir bakan vukuatı başbakanlığı" döneminde Tarih Genel Müdürlüğü'ne atanması (1979). Ve içi ceylanlarının anası boyutuna tırmanmış bir devirde, Devlet ile içi hukuk arasında denge sağlanmaya başlanarak "Emekli Babası" da olabilmis Ertuğrul Gönenç'e;

Bu, satılan yazının Tarih'e "İs Hakkında Uyarılar" olarak alınması ile yuvarlanıp gövde arasında, çıkan kesim için lafık güttüğü "İçer Anasız" sıfatından dolayı da borsadan bir görev.

Sağlık tedavisi Çeşme'de günlük yazın da glüserine, bugünü dostum Ertuğrul Bey'i tüketicilere bilmedikleriyle yitirmeye anlatmaya, başınmaya karar verdim. Evet, Ertuğrul Gönenç Tarih'e anadığı ilk günlerde tatar.

Bu tanınmaya ortak dostumuz Uğur Murat aracı oldu. Bildiği gibi 12 Eylül döneminde Tarih'i (yurtiçi arınamıyordum) edirir işletmesinde "cash katanı" koyuyordu.

"Ve kendisi öylelikle "bu sorunları çözmek niyetim" ile İzmir'e gönderilmişti. Sevgili Uğur ise "Ertuğrul Avukat Tutar Tutar"dan destek istemisi"ni önermişti.

Ve Ertuğrul Bey, Genel Müdürlük koluna oturur oturmaz (Sekreteri Zeynep Hanım'ın şifreliğine göre) ilk telefonunu açmaya açmıştı.

Tutar, melek yapmazdı "büyükanın dışarda stüdyo çalması" esle kabul etmemişti. Ertuğrul Gönenç'e ise "Hayır" diyememişti. Sonunda iç bulağı.

Tarih'teki Ertuğrul Bey'e destek veren hürmetin ise kökünde "aynı dünya görüşünü paylaşmanın birlikteliği"ni taşıdığından, önde boyu sınıvok "sevgi, saygı ve dayanışma" da beraberinde getirdi.

Bir gün, Tarih'ten uzaklaştırmakla da "ayrı kaderi" paylaşmış.

Birkaç yıl su gibi akıp geçti. Gün geldi "Tüketici Hukukları" ülkemizde emeklenmeye başladığında bu kez aynı kararmada, ama her ölmüş de "tüketicinin için" caba sarfetmeye başladık.

Bu "ceylan" ya da "ceylan tehlikesi ile karşı karşıya bulunanların savunmasına soyunmak" olanca, bu "spontan" biçimde ortaya çıkan "hedef ortaklığına" geçişte şapırmak gerek.

Nişekim ben, Türkiye'nin ilk özel tüketici örgütlenmesi olan ve karucusu Sayın Dündar Soyer'in çağrısı ile kurulmuş "Tüketici Kurumu Birliği Vakfı (1987)" karuculuğu ve yöneticiliğinden;

Yeni Asır Gazetesi "Tüketiciin Avukatı" sütununa yazılmasına kayırdım.

Ertuğrul Gönenç, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İl Müdürü sıfatıyla, Henüz "Tüketiciin Kurumuna Hakkında Karar" kabul edilmeden, Yani "Tüketici İl Hakkın Heyeti" yasa gereği toplan kararmadan önce, İzmir İl Müdürlüğü örneğinde "tüketicinin sorunlarını sınırlamak ve çözmek" amacıyla, kurullar oluşturuyordu. Yasamın yürürlüğe girmesi ile ise (8 Ekim 1995) Türkiye'nin en etkin, en çok sayıda tüketici sorununa el atan ve % 98'ini çözen "İl Hakkın Heyetini" başlatmıştı.

1997 yılındaysa "dörtbini aşkın sorunu çözmekle" rekorunu çok az bir "rekora" yakalamış.

Doğrusu ben buna hiç şaşırmıyordum.

O Ertuğrul Gönenç ki, Tarih'in tüm işletmelerinde yitirmişin üstünde çalıyor. Üstelik ölümün günlerle felce uğradığı bir devirde, Kuruma "haksız bir zarara uğratmadan" neredeyse "hiçbirine hiç dikkatini yapmadan" en güzel "toplu sözcükleri armağan" ediyordu.

Firmalara "haksızlık" yapmadan "tüketicinin en iyi şekilde korunmasını" sadece hiçbir şey yoktu gerekti. Gönenç ile "İl Hakkın Heyeti Başkanı" olduktan sonra bu kez de "Tüketiciin Avukatı" sıfatıyla iktidarlardı. "Yanıtırsanız bazı gazeteler yanlış anlayabilir" endişesiyle bu "diyalogumuz" dile getirmedim sütununda. Son karıştırmamızda Ertuğrul Bey, "Bakanlık İl Müdürlerinden, öylelikle tüketici sütununa yazılmasını istiyordum. Ben de sizi bildiririm" dedi. Ben "Anasız, eski genel müdürü eski içi Hakkın ve Toplu Sözleşme Dairesi Başkanı'nın ilhamını gördüm demedik" diye taktikler. Bakarmı bile yapmam istemedi. "Yok, gerçekten hak ediyoruz!" diye yanıtladı.

Evet, tam da bu anı, "İzmirli Tüketici Babası"na yitirdi ne yazık ki. Başlamış sığırdım! Eski dostuma rahmet, kederli ailesine sabırlar diliyorum! Ertuğrul Gönenç ile "Emekli Dostu" olarak başlayıp "Tüketici Babası"na hakettiği "çaldıra yaşamı çizmiş" ile "Cezalet" çözümler "hakkımları". Bunu biliyoruz!

Ayla Selişik Tamar

**Tüketiciin Avukatı
461 58 85**

Tanıyıp da sevmeyeni var mı?..

En son perşembe günü, yani üç, dört gün önce konuşarak Erdi'ye abiyi... Biraz genel siyasi durumlardan söz edip, birbirimize iyi bayramlar dileyerek kapattık telefona.

Uzun tatilin kendisi için dinlenme fırsatı olacağından söz ediyorduk. Kim derdi ki, daha bayram gelmeden kendisini ebadi istirahat uğurlayacağı...

Cumartesi günü Osman Gencer gazeteden beni arayıp "Erdi'ye beyi kaybettik" dediğinde aklıma aha o gelmişti.

Bu işimde tanıdığım başka kim var, bunu düşünüyordum. Sonra kavradım ve insanı tanıdım.

Daha yapacak çok şey olan, ülkeye, insan'a vereceği hizmeti bitirmemiş Erdi'ye (Göncü) yitirmişti...

Benim için sadece dürüst bir bürokrat, iyi bir insan değil, iyi bir dost olan Erdi'ye abinin arkasından yazı yazmak çok zor.

Yıllardır haftada birkaç kez konuştuğum, görüşmelerine, değerlendirmesine benim verdiğim biri olan Erdi'ye Göncü, aramızdan ayrılışında Sayın Ticaret İl Müdürü idi.

Anna bana kalırsa, böyle birikimi olan, dürüstlüğü su götürmez, ülke menfaatinin her şeyin üzerinde tutan biri olarak layık olduğu konumda değildi. Çünkü yetenekleri, yaptığı görevin çok üzerindiydi.

Mehlika Türkmenoğlu

Zaten böyle olduğu için beş yılı aşkın süren bu görevinde onca hükümet gördüğü halde hiç biri almaya cesaret edemedi. Sosyal demokrat dışınca yapısı çok iyi bilmesine karşın, Refahiy döneminde bile görevinde kaldı.

Biraz aklı olan siyasetçi, işine politikaı kurmıyıp, meslek çok da basarılı olan bu bürokrat perinden emanetmeye cesaret edemedi; nihatin böyle de oldu.

Üstün niteliklerine karşın, yaşantısı sıkıntılar içinde geçen Erdi'ye Göncü'nün ölümüne neden olan hastalık da Tarih Genel Müdürlüğü sırasında mesailat olmuştur.

Bu görevde bulunduğu 1978-79 yıllarında Tarih'te olaylar abledildiğine büyüdüğü, artık iş kontrolün altına noktasına gelmişti. Bununla birlikte sıkıntı içinde Erdi'ye abi ile kalp rahatsızlığı yasa. Bir süre yoğun bakımda kaldı, tedavisi yapıldı. Sorun yavaş yavaş kayıptan çıkan anı damarında tıkanıklık vardı, bir bölümü kanla dolmuştu. Kesin tedavisi olmayan bu hastalığın ameliyatı yapılmıyordu ancak Türkiye'de ohrası büyük riskliydi. Çünkü soluk kolma ihtimali, kartulma ihtimalinden çok daha fazlaydı.

Hekim olan küçük kardeşi araştırdı, ABD'de değişik bir yöntemle ameliyat mümkündü ama Erdi'ye abi yüzümlerine linya mal olacak bu tedavinin ladin bile ettimedi.

Devletin yardım olmayacağına bildiği için ailesini sıkıntıya sokmaya gönlü razı olmadı ve işte noktaya gelindi.

O sabah yine bir öksürük krizi tutmuş, zaten tıkanık olan damar, kan hücrem edince patlamış...

Ağrı, acı, yataklarda yatmadan bir anda gelen ölüm...

Bu son, rahatsızlığı bilmesine karşın ölünün dıymıdığını şıgarasıyla Erdi'ye abi de cabakıttır...

Cenaze töreni, "bayram için besledi" denilen İznir'in aslında beslenmediğini gösterdi.

Çakır ile Özfata'nın biraya geldiği nadir cemarlardan biriydi cenaze. Çünkü hepsinin, herkesin sevdiği biriydi ve yüzlerce insan cami arılarına dokunmuştu.

Defdar olan kardeşi Mete Göncü metaneti korumaya çalışıyordu ama belli ki yitirmişti. Kardeşinin bu görevi getirileceğini ilk bana haber verirken, Erdi'ye abinin sevincini ve gururunu hatırladım. "Yetişmesinde benim çok emeğim vardı" diyordu.

Ne yazık ki kardeşinin bu görevde yapacağı basarılı çalışmalar da görmedim. Sosyal demokrat dostları son vaktulüğünde Erdi'ye Göncü'le birliktiydi. 1989'da büyükşehir belediye başkan aday adayı iki kez de milletvekili aday adayı olan Göncü' partisinde de sevmeyen yoktu. Zaten onu tanıyıp da sevmemek mümkün müydü?..

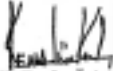
TANSAŞ

İÇİŞİ BÜYÜKLERİNE BAĞLI
K: 10 800 TIRAKET ANKARA 06060
Çarşıbaşı Bul. No: 10 06060 Ankara - TÜRKİYE
Tel : (312) 461 46 46 Faks : (312) 461 47 48

Sayın Ayla – Erdener Gönem,

Bu yıl ikincisini gerçekleştirdiğimiz " Erdener Gönem Bilişli Tüketici Ödülü" törenine katılarak bizi onurlandırdığınız için teşekkür ediyor, güzel anesini paylaşmaktan mutluluk duyuyorum.

Saygılarımla,

K. Tamer Özkanlı
Yönetim Kurulu Başkanı

TANSAŞ

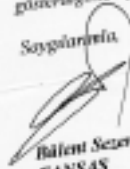
GENEL MÜDÜRLÜK
EŞEL

25 Mart 1999

Sayın
Erdener Gönem,

"Erdener Gönem İ. Bilişli Tüketici Ödülü"ne
gösterdiğiniz ilgi ve desteğin anısına.

Saygılarımla,

Bülent Sezen
TANSAŞ
Genel Müdürü

ERDİNÇ GÖNENÇ

1. BİLİNÇLİ TÜKETİCİ ÖDÜLÜ

Tüketici kanununun uygulanması, tüketici bilincinin gelişmesi, tüketicilerin yasal haklarını öğrenerek kullanabilmelerinin teşviki için "Bilinçli Tüketici Ödülü" verilecektir.

1998 yılı içinde tüketicinin yaşadığı olaylar değerlendirme kapsamına alınacaktır.

Bilinçli Tüketici Ödülü

- ✓ Tüketicinin mağdur olduğu konuda (gıda, giyim, beyaz eşya, otomobil vb. tüm alanlarda) yasal haklarını sonuna kadar kullanma hususunda çaba sarfetmiş olması,
- ✓ Yaşanan olayın tüketici haklarının kullanılmasında örnek teşkil etmesi,
- ✓ Bilinçli tüketicilerin yaşanan olayın belgeleri ile birlikte başvurularını, 15 Şubat 1999 gününe kadar P.K. 208 35250 Konak / İZMİR adresine yapmaları gerekmektedir.
- ✓ Dereceye girenlere para ödülü verilecektir.

Bu ödül Tüketici Kanunu'nun çıkmasında ve duyurulmasında büyük katkıları ve çabaları olan İzmir Sanayi ve Ticaret Müdürü Sayın Erdinç Gönenc'in değerli anısına TANSAS tarafından düzenlenmektedir.

İzmir ve Ege'de Tüketicilere duyurulur.

TANSAS GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Gönenç ödülleri

TANSAŞ'ın, geçen yıl kaybettiğimiz Sanayi Ticaret İl Müdürü Erdiñ Gönenç anısına düzenlediği tüketici yarışmasında ödüller sahiplerini buldu. Büyükşehir Belediye Meclis Salonu'nda düzenlenen törene Genel Müdür Bülent Sezen, Erdiñ Gönenç'in kardeşi Defterdar Mete Gönenç ve tüketiciler katıldı. Yarışmanın birincisi olan işçi emeklisi Celalettin Çağlar'a 250, ikinci Ali Yıldırım Uran'a 150, üçüncü Nihat Özen'e 100 milyon lira

para ödülü ile plaket verildi.

BU yıl ilk kez düzenlenen ve her yıl tekrarlanması kararlaştırılan yarışmayı, İzmir'de tüketici bilincinin oluşmasına ve Tüketicuyu Koruma Yasası'nın çıkmasına katkılarıyla tanınan Erdiñ Gönenç'in anısını yaşatmayı amaçladıklarını belirten Sezen, "İzmirli tüketici artık hakkını aramasını biliyor. Bu da bizler gibi mal ve hizmet üreten kuruluşların en büyük yol göstericisi oluyor" dedi.

■ Mustafa OĞUZ / İZM

